

Plean Gníomhaíochta Aeráide Chontae Ros Comáin 2024-2029

An tAonad um Ghníomh
ar son na hAeráide
Comhairle Contae
Ros Comáin

Eanair 2024

Comhairle Contae
Ros Comáin
Roscommon
County Council

Gníomhaithe ar Son
na hAeráide Ros Comáin
Climate Action
Roscommon

Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

Príomhfheidhmeannach

Mar is eol dúinn go léir anois, is é an t-athrú aeráide an dúshlán is suntasaí agus is tromchúisí atá roimh an domhan le tionchair shóisialta, eacnamaíocha agus athraithe saoil a bheith ag sciарtha ollmhóra don ghlúin seo agus do na glúine atá le teacht mura ndéanaimid freagra láithreach ar fud an domhain. Tá lucht déanta beartas domhanda, AE agus náisiúnta ag dul chun cinn go tapa, ag leagan síos spriocanna ceangailteacha do gach earnáil agus béim ar leith á leagan ar an Earnáil Phoiblí agus ar Údaráis Áitiúla, nach mór dóibh faoi 2030

laghdú 51% ar astaíochtaí Gás Ceaptha Teasa a bhaint amach agus éifeachtúlacht fuinnimh a mhéadú 50%.

Tá Comhairle Contae Ros Comáin, trí cheannaireacht a comhaltaí tofa, tiomantas na foirne agus tacaíocht láidir agus rannpháirtíocht a saoránach, tar éis Plean Gníomhaithe hAeráide Ros Comáin a fhorbairt ina bhfuil sraith Gníomhaíochtaí gaolmhara chun freagairt láidir agus chuimsitheach a thabhairt ar an dúshlán aeráide atá romhainn go léir sna cúig bliana amach romhainn agus ina dhiaidh sin.

Leagtar amach sa phlean freagairt Chomhairle Contae Ros Comáin don Dúshlán Aeráide trína cuid oibríochtaí agus réimsí tionchair féin, agus ag an am céanna cuirtear tacaíocht ar fáil agus cothaítear tionscnaimh phobail chun oiriúnú d'athrú aeráide agus chun an t-athrú aeráide a mhaolú.

Go háirithe, tá an gá atá le dífear a dhéanamh d'Aistriú Cóir, lena gcosnaítear na daoine is leochailí inár sochaí agus bogadh i dtreo neodracht carbóin ag an am céanna, ríthábhachtach i gcónaí agus leabaithe sna gníomhaíochtaí a shainaithnítear anseo.

Leanfaidh Comhairle Contae Ros Comáin de bheith i dteagmháil le gníomhaireachtaí agus ranna náisiúnta lena chinntiú go gcuirfear na huirlisí agus na hacmhainní is gá ar fáil dár gcontae chun teacht lena uaillmhian, agus le huaillmhian a saoránach, san aistriú chuig sochaí athléimneach atá neodrach ó thaobh carbóin de.

Caithimid go léir a bheith inár gceannairí i Ros Comáin maidir leis an athrú aeráide agus tá an t-údarás áitiúil, ár bpobail, ár ngnólachtaí agus na saoránaigh á leagan amach mar is ceart sa phlean seo chun aghaidh a thabhairt ar an dúshlán práinneach áitiúil agus domhanda seo.

Shane Tiernan

Príomhfheidhmeannach
Comhairle Contae Ros Comáin

Cathaoirleach

Tá fianaise eolaíoch aonchiallach ar ról an duine maidir le dlús a chur leis an athrú aeráide tagtha chun cinn lena bhforáiltear do LACAP seo, arna ghlacadh ag RCC i mí Eanáir 2022. Tá breithniú cúramach déanta ag na comhaltaí ar an bhfreagairt sin, agus ionchur luachmhar na saoránach á ionchorprú acu, chun tacú le todhchaí inbhuanaithe athléimneach. Laistigh den chreat beartais chorparáidigh, fanfaidh an plean reachtúil seo i bhfeidhm ar feadh cúig bliana agus aithníonn sé na dúshláin atá os ár gcomhair mar shochaí le linn na tréimhse seo.

Leagtar béim freisin ar na deiseanna a d'fhéadfadh a bheith ag baint le gníomhú ar son na haeráide do phobail san aistriú seo nach bhfacthas a leithéid riamh roimhe seo chuig láithreachacht nach bhfuil chomh spleách sin ar charbón. Mar thoradh ar an taithí a fuaireamar ar an bpaindéim, áit a ndearna gach earnáil den tsochaí rannchuidiú nach bhféadfaí a shamhlú chun tacú leis an leas coiteann, socraíodh an fasach le haghaidh smaointeoireachta as an nua. Díríonn na gníomhaíochtaí sa phlean seo ar réitigh nua a aimsiú agus réitíonn siad an bealach don nuálaíocht, don chomhoibriú, don tsamhlaíocht agus don chruthaitheacht chun dúshláin shuntasacha a shárú. Tá sé léirithe ag pobail ar fud an Chontae go bhfuil siad réidh le gníomhú chun tacú le tionscnaimh aeráide. Cuireann Comhaltaí tofa Chomhairle Contae Ros Comáin Plean Gníomhaíochta Aeráide Co. Ros Comáin i láthair chun tógáil ar an dearfach seo agus é a dhíriú chun aghaidh a thabhairt ar ár n-oibleagáidí chun tacú le cuspóir aeráide náisiúnta agus le leas fadtéarmach sóisialta, comhshaoil agus eacnamaíochta Chontae Ros Comáin.

Cllr. John Keogh
Cathaoirleach

Liosta Táblaí agus Fíoracha

Tábla 4.1	Prionsabail Rialachais Chomhshaoil
Tábla 4.2	Cuspóirí Rialachais agus Ceannaireachta
Tábla 4.3	Gníomhaíochtaí Rialachais agus Ceannaireachta
Tábla 4.4	Cuspóirí don Timpeallacht Thógtha agus don Iompar
Tábla 4.5	Gníomhaíochtaí Timpeallachta Tógtha agus Iompair
Tábla 4.6	Cuspóirí an Chomhshaoil Nádúrtha agus an Bhonneagair Ghlais
Tábla 4.7	Gníomhaíochtaí Comhshaoil Nádúrtha agus Bonneagair Ghlais
Tábla 4.8	Athléimneacht an Phobail agus Cuspóirí Aistrithe
Tábla 4.9	Athléimneacht an Phobail agus Gníomhaíochtaí Aistrithe
Tábla 4.10	Cuspóirí Bainistíochta Acmhainní Inbhuanaithe
Tábla 4.11	Gníomhaíochtaí Bainistíochta Acmhainní Inbhuanaithe
Tábla 5.1	Cuspóirí an Chreasa Dícharbónaithe
Tábla 5.2	Gníomhaíochtaí Creasa Dícharbónaithe
Fíor 1.1	Struchtúr an Phlean Um Ghníomhú ar son na hAeráide – Caibidlí
Fíor 2.1	Léarscáileanna Tuairime Aeráide, GCC
Fíor 2.2	Próifíl Chontae Ros Comáin
Fíor 2.3	Comhthéacs Beartais
Fíor 2.4	Raon feidhme LACAP
Fíor 2.5	Oileán na hÉireann 1900-2022 Aimhrialtachtaí Teochta
Fíor 2.6	Achoimre ar Phatrúin Aeráide réamh-mheasta na Todhchaí i gContae Ros Comáin
Fíor 3.1	Achoimre ar thionchair Aeráide/Aimsire atá ann cheana
Fíor 3.2	Tionchair agus rioscaí aeráide a d'fhéadfadh a bheith ann amach anseo
Fíor 3.3	Maitrís Riosca Aeráide
Fíor 3.4	Sonraí Astuithe na nÚdarás Áitiúil
Fíor 3.5	Miondealú ar astaíochtaí de réir earnála
Fíor 3.6	Ceanglais maidir le laghdú astaíochtaí de réir Earnála
Fíor 4.1	Spriocanna Straitéiseacha DECA
Fíor 5.1	Crios Dícharbónaithe Bhaile Ros Comáin - Méid
Fíor 5.2	Miondealú ar astaíochtaí in aghaidh na hearnála sa DZ
Fíor 5.3	Fardal Astaíochtaí Bonnline 2018 do DZ
Fíor 5.4	Laghduithe ar astaíochtaí carbóin a theastaíonn chun sprioc 2030 a bhaint amach

Contents

1. ACHOIMRE FEIDHMIÚCHÁIN	6
2. RÉAMHRÁ	9
2.1 CONTAE ROS COMÁIN – PRÓIFÍL	11
2.2 COMHTHÉACS AN BHEARTAIS AERÁIDE	14
2.3 DÚSHLÁN AN ATHRAITHE AERÁIDE	20
2.4 CONTAE ROS COMÁIN – GNÍOMHÚ AR SON NA HAERÁIDE SA PHOBAL	30
3. GNÍOMHÚ AR SON NA HAERÁIDE BUNAITHE AR FHIANaise	36
3.1 MEASÚNÚ RIOSCA UM ATHRÚ AERÁIDE CONTAE ROS COMÁIN	37
3.2 FARDAL ASTAÍOCHTAÍ BONNLÍNE CHONTAE ROS COMÁIN	44
4. CREAT NA NGNÍOMHARTHA AR SON NA HAERÁIDE	48
4.1 SPLEÁCHRÍOCHA	48
4.2 AILÍNIÚ LEIS AN GCOMHTHÉACS BEARTAIS	49
4.3 PRIONSABAIL MAIDIR LE RIALACHAS COMHSHAOIL	51
4.4 FÓCAS TÉAMACH	53
5. CRIOS DÍCHARBÓNÚ	79
5.1 ASTAÍOCHTAÍ BONNLÍNE AN CHRIS DÍCHARBÓNAITHE	84
5.2 CRIOS DÍCHARBÓINITHE FÍS AGUS MISEAN	89
5.3 CRIOS DÍCHARBÓINITHE – SPRIOC STRAITÉISEACH, CUSPÓIRÍ AGUS GNÍOMHARTHA	89
5.4 GNÍOMHARTHA AN CHRIS DÍCHARBÓNAITHE	91
6. CUR I BHFEIDHM AGUS TUAIRISCIÚ	99
6.1 PLEANÁIL DON CHUR I BHFEIDHM	99
6.2 MAOINIÚ AGUS COMHPHÁIRTÍOCHTAÍ	101
6.3 DUL CHUN CINN A RIANÚ TRÍ PHRÍOMHTHÁSCAIRÍ FEIDHMÍOCHTA	102
6.4 RIACHTANAIS AGUS SOCRUITHE TUAIRISCITHE	103
AGUISÍNÍ TEICNIÚLA	106
A. GNÍOMHARTHA A AILÍNIÚ LE SFI NA NA AGUS SPRIOCANNA DECA	106
B. TUARASCÁIL AR MHEASÚNACHT STRAITÉISEACH TIMPEALLACHTA	110
C. CLÁR DEISEANNA CRIOS DÍCHARBÓNAITHE BHAILE ROS COMÁIN	114

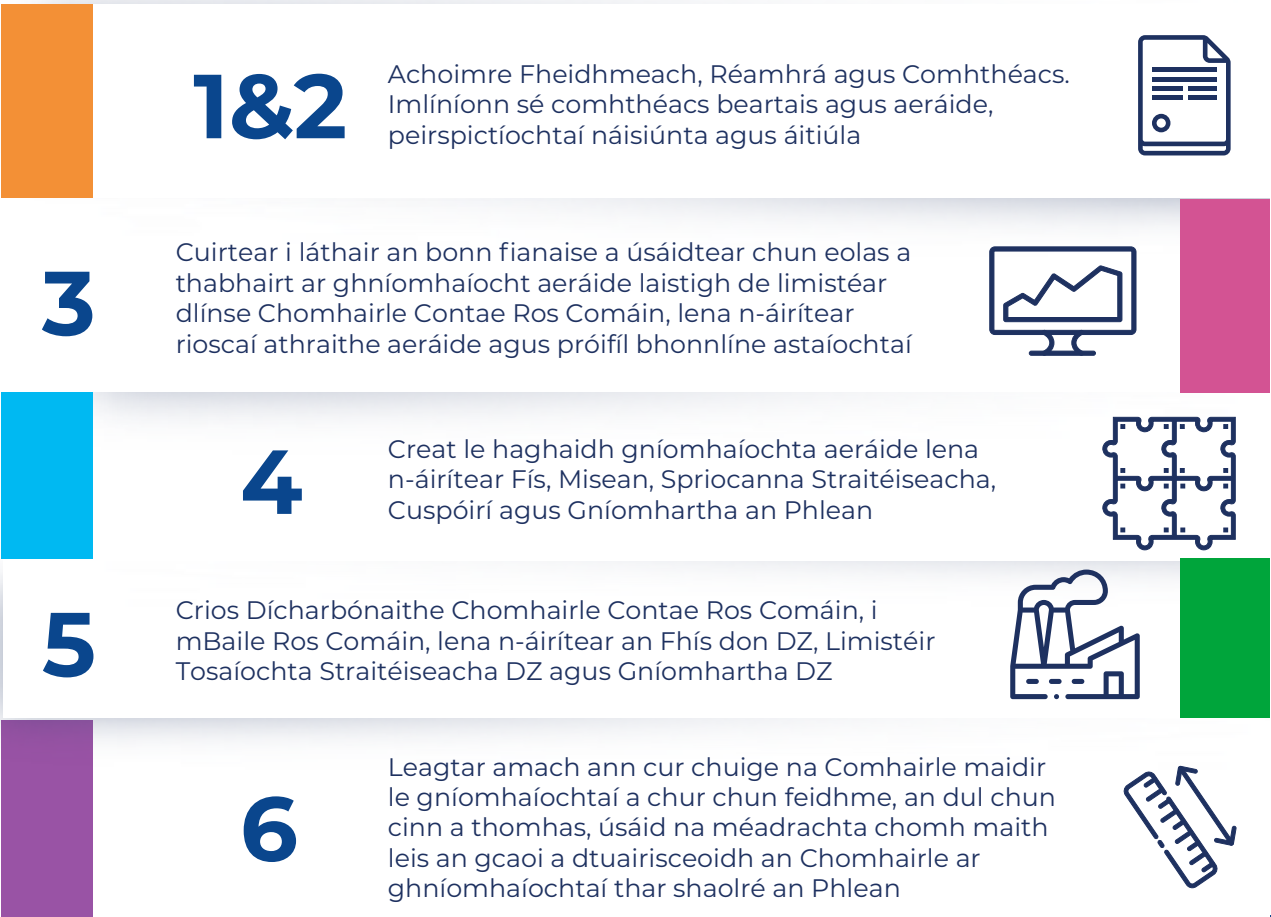
AHBanna	Comhlachtaí Ceadaithe Tithíochta	LAWPRO	Oifig Chlár Uisce na nÚdarás Áitiúil
BnM	Bord na Móna	OFÁ	Oifig Fiontair Áitiúil
CARO	Oifig Réigiúnach um Ghníomhú ar son na hAeráide	GBRÁ	Gníomhaireacht Bainistíochta an Rialtais Áitiúil
CSO	Príomh-Oifig Staidrimh	MEA	Gníomhaireacht Fuinnimh Lár Tíre
CCMA	Cumann Bainisteoirí Cathrach agus Contae	NDP	Plean Forbartha Náisiúnta
CDP	Plean Forbartha Contae	NFGWS	Cónaidhm Náisiúnta na nGrúpscéimeanna Uisce
DAFM	An Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara	NPF	An Creat Náisiúnta Pleanála
DECC	An Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide	NPWS	An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra
DHPLG	An Roinn Tithíochta, Pleanála agus Rialtais Áitiúil	NTA	An tÚdarás Náisiúnta Iompair
DRCD	An Roinn Forbartha Tuaithe agus Pobail	NWRA	Tionól Réigiúnach an Iarthuaiscirt
DTTAS	An Roinn Iompair	OGP	An Oifig um Sholáthar Rialtais
EMRA	Tionól Réigiúnach an Oirthir agus Lár na Tíre	OPW	Oifig na nOibreacha Poiblí
GCC	An Gníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil	PPN	Líonra Rannpháirtíochta Pobail
BSL	Bord Soláthair an Leictreachais	RCC	Comhairle Contae Ros Comáin
GNI	Líonraí Gáis Éireann	RLP	Comhpháirtíocht Cheannaire Ros Comáin
GRETB	Bord Oideachais agus Oiliúna na Gaillimhe agus Ros Comáin	RSES	Straitéis Réigiúnach Spásúil agus Gheilleagrach
H&S	Sláinte agus Sábháilteacht	SFIInna	Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe (NA)
AD	Acmhainní Daonna	ÚFIÉ	Údarás Fuinnimh Inmharthana na hÉireann
HAS	An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta	SECanna	Pobail Fuinnimh Inbhuanaithe
IPA	An Foras Riaracháin	TFI	Iompar d'Éirinn
IrBEA	Cumann Bithfhuinnimh na hÉireann	TII	Bonneagar Iompair Éireann
IWEA	Cumann Fuinnimh Gaoithe na hÉireann	COBÁC	An Coláiste Ollscoile, Baile Átha Cliath
JTF	Ciste um Aistriú Cóir	NA	Na Náisiúin Aontaithe
LAP	Plean Ceantair Áitiúil	WDC	Coimisiún Forbartha an Iarthair
LASNTG	Seirbhísí Údaráis Áitiúil Grúpa Náisiúnta Oiliúna	ZEVI	Feithicil Astaíochtaí Nialasacha na hÉireann

1. ACHOIMRE FEIDHMIÚCHÁIN

Ullmhaíodh an plean seo faoin Acht um Ghníomhú ar son na hAeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú) 2021 chun tacú leis an gcuspóir Náisiúnta Aeráide; “aistriú chuig geilleagar atá athléimneach ó thaobh na haeráide de, atá saibhir ó thaobh na bithéagsúlachta de, inbhuanaithe ó thaobh an chomhshaoil de agus neodrach ó thaobh na haeráide de”. Forbróidh an plean gníomhartha atá bunaithe go háitiúil chun dul in oiriúint d’aeráid atá ag athrú agus chun astaíochtaí a laghdú chun go mbeidh Contae Ros Comáin ina áit níos inbhuanaithe le cónaí, le hoibriú agus le cuairt a thabhairt air. Arna ghlacadh ag na comhaltaí tofa i mí Eanáir 2024, is doiciméad reachtúil é an plean agus fanfaidh sé i bhfeidhm ar feadh cúig bliana.

Cuireadh san áireamh sa Phlean Gníomhaíochta Aeráide seo beartas agus reachtaíocht idirnáisiúnta agus náisiúnta um athrú aeráide chomh maith leis an eolas is déanaí ar leibhéil reatha athraithe aeráide, chomh maith leis na tionchair agus na réamh-mheastacháin a bhaineann le Contae Ros Comáin amach anseo. Agus toradh an phróisis sin á léiriú, leagtar amach an Plean Gníomhaíochta ar son na hAeráide sna caibidlí seo a leanas.

Caibidlí Dréachtphean Gníomhaíochta Aeráide

Fíor 1.1

Leagtar amach i **gCaibidil a Dó** an reachtaíocht agus an beartas idirnáisiúnta, AE agus Náisiúnta ina leagtar amach an plean, lena n-áirítear an leibhéal feasachta poiblí maidir leis an athrú aeráide go náisiúnta agus go háitiúil, agus an gá atá le gníomhú. Cuirtear fís agus misean an phlean in iúl, ar a bhfuil na spriocanna, na cuspóirí agus na gníomhaíochtaí a chuireann an plean i bhfeidhm bunaithe.

Sainítear raon feidhme an phlean, roinnte i gceithre réimse;

- ▶ i gcás go bhfuil lánrialú ag an gcomhairle (féinoibríochtaí agus feidhmeanna),
- ▶ i gcás ina bhfuil tionchar aige (beartas agus rialáil),
- ▶ i gcás inar féidir leis dul i dteagmháil le geallsealbhóirí chun acmhainneacht maidir le gníomhú ar son na haeráide a fhorbairt, agus;
- ▶ i gcás inar féidir leis gníomhú mar shásra comhordúcháin ar fud na bpobal, na ngníomhaireachtaí agus na n-earnálacha chun gníomhú ar son na haeráide a shlógadh.

Scrúdaítear dúshlán an athraithe aeráide i gcomhthéacs imeachtaí domhanda agus an chaidrimh atá acu le gníomhaíocht áitiúil. Tugtar aghaidh ar rannpháirtíocht an phobail go dtí seo agus ar an rannpháirtíocht atá beartaithe don todhchaí, lena n-áirítear oiliúint agus tionscnaimh náisiúnta a thagann le próiseas an phlean gníomhaíochta.

Léiríonn cás-staidéir an réimse leathan tionscadal pobail atá ann cheana maidir le gníomhú ar son na haeráide i gContae Ros Comáin, rud a léiríonn an tábhacht a bhaineann le hinbhuanaitheacht agus an toilteanas dul i mbun oibre ar bhonn áitiúil.

Tugtar aghaidh i **gCaibidil a trí** ar an mbonn fianaise. D’fhostaigh Comhairle Contae Ros Comáin sainchomhairleoirí chun measúnú riosca ar athrú aeráide a ullmhú don Chontae chun bonn eolais a chur faoi riachtanais oiriúnaithe agus bearta á bhforbairt. Déantar achoimre ar na príomhphointí sa bhosca téacs (ar dheis).

Rinneadh fardal astaíochtaí bunlíne don Chontae chun meastachán a dhéanamh ar astaíochtaí carbóin agus ar a bhfoinsí ó thúsphointe 2018, óna ndéanfar an dul chun cinn a thomhas i dtreo sprioc 2030 astaíochtaí carbóin a laghdú 51% faoi 2030 agus, neodracht carbóin deiridh a bhaint amach faoi 2050. Léiríonn an bhonnlíne sin, i gcomhréir le contaetha tuaithe eile, go bhfuil formhór mór na n-astaíochtaí bunaithe ar thalmhaíocht, agus ina dhiaidh sin iompar, úsáid talún/athrú úsáide talún agus cónaithe. Léirítear sna staidéir sin réimsí gníomhaíochta tosaíochta atá mar bhonn do na gníomhaíochtaí a dhéanfar ina dhiaidh sin.

Tá creat na nGníomhartha ar son na hAeráide leagtha amach i **gCaibidil a Ceathair**. Bunaithe ar an bhfianaise i gCaibidil a Trí agus ar raon feidhme an phlean a leagtar amach i gCaibidil a Dó, leagtar amach Spriocanna, cuspóirí agus gníomhaíochtaí cumasúcháin a eascraíonn as sin faoi chúig théama:

Rialachas agus ceannaireacht

Comhshaol Tógtha agus Iompar

An Comhshaol Nádúrtha agus Bonneagar Glas

Pobail; Athléimneacht agus Aistriú

Bainistiú inbhuanaithe acmhainní

Leagtar amach sna gníomhaíochtaí a eascraíonn as sin tionscnaimh mhionsonraithe chun aghaidh a thabhairt ar oiriúnú, ar mhaolú nó ar an dá cheann, an phríomhchuid laistigh den Chomhairle atá freagrach as an ngníomhaíocht, na heagraíochtaí comhpháirtíochta ionchasacha agus an tréimhse ama a bhfuiltear ag súil leis chun gníomhaíocht a chur i gcrích.

Leagtar amach an Crios Dícharbónaithe (DZ) go mion i **gCaibidil a cúig**. Is é an DZ ainmnithe baile Ros Comáin, a léiríonn, den chuid is mó, teorainn an Phlean Ceantair Áitiúil reatha. Is é cuspóir DZ limistéar a fhorbairt inar féidir gníomhaíochtaí, tionscadail agus tionscnaimh spásbhunaithe a fhorbairt, a chur chun feidhme agus a n-éifeachtaí a thomhas chun tacú le Gníomhú ar son na hAeráide atá dírithe, ag gníomhú go bunúsach mar ionad tástála do threoirhionscadail, inar féidir torthaí agus foghlaim a chur i bhfeidhm ar leibhéal níos leithne. Ullmhaíodh fardal astaíochtaí bonnlíne ar leith don bhaile chun an próiseas seo a éascú, rud a léiríonn gurb í an earnáil tráchtála agus phoiblí an fhoinsé is mó d'astaíochtaí, agus na hearnálacha iompair agus cónaithe ina dhiaidh sin. Tá tionscnaimh shuntasacha maidir le hastaíochtaí a laghdú ar bun d'fhoirgnimh agus d'oibríochtaí poiblí agus léiríonn na gníomhaíochtaí a ullmhaítear faoin roinn seo an gá atá le gníomhaíocht in earnálacha suntasacha eile.

Leagtar amach i **gCaibidil a sé** ceanglais tuairiscithe agus cur chun feidhme ar gach leibhéal agus sásraí atá le forbairt chun faireachán a dhéanamh ar dhul chun cinn, lena n-ionchorpraítear próisis MSC agus MC.

2. RÉAMHRÁ

Tá an Plean Gníomhaíochta ar son na hAeráide seo ag teacht salach ar eachtraí adhaimsire ar fud an domhain agus ar na tionchair ghaolmhara is cúis le tionchair ar an tsláinte agus le pobail a easáitiú, rud a d'fhéadfadh codanna den domhan a dhéanamh do-áitrithe, ag dul i dtreo pointe casta do chobhsaíocht an chórais aeráide amach anseo mar is eol dúinn é. Dearbhaíodh éigeandálaí náisiúnta i ndáil leis an Athrú Aeráide agus leis an mBithéagsúlacht in 2019, lenar tionscnaíodh tionóil saoránach sna réimsí sin agus lenar cruthaíodh idirphlé náisiúnta nach bhfacthas a leithéid riamh roimhe seo. D'fhógair Comhairle Contae Ros Comáin Éigeandáil Aeráide agus Bithéagsúlachta i mí an Mheithimh 2019.

Is é an dúshlán atá ann i gcónaí ná an íomhá iontach dhomhanda d'eachtraí adhaimsire a tharla le déanaí a nascadh leis an staid áitiúil, a aithint go bhfuil an éigeandáil aeráide ann agus gníomhaíocht agus idirghabháil a spreagadh ar an leibhéal áitiúil, chun spreagadh agus dóchas a thabhairt gur féidir linn uile ár gcion a dhéanamh chun pláinéad ináitrithe a chothabháil – go bhfuil tábhacht ag baint leis an méid a dhéanaimid.

Tá sé mar aidhm ag an bplean seo ár staid reatha a aithint, mar a bhfuilimid ag leibhéal contae ó thaobh rioscaí aeráide, tionchair a d'fhéadfadh a bheith ann amach anseo agus conas is féidir linn aghaidh a thabhairt orthu (Oiriúnú). Sainaithear sna pleananna freisin bonnlíne astaíochtaí carbóin as ar féidir linn dul chun cinn a dhéanamh agus monatóireacht a dhéanamh ar ár ndul chun cinn maidir le bunchúiseanna an athraithe aeráide a laghdú (Maolú) i gcomhréir le spriocanna atá aitheanta go náisiúnta.

Tá sé mar aidhm ag an bPlean freisin gníomhú ar son na haeráide a leabú ar fud fheidhmeanna agus oibríochtaí RCC agus comhfhiús a shnáitheadh i rith shaol laethúil shaoránaigh an Chontae, ag cur leis an gcumas chun gníomhaíocht fhiúntach a chothú agus a spreagadh.

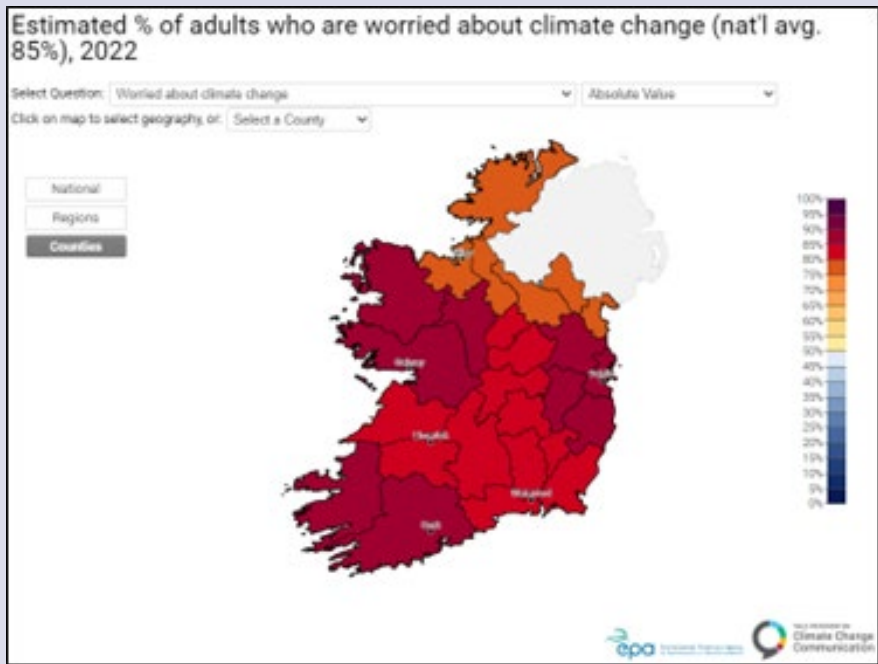
Baineann an Maolú ar an Athrú Aeráide le hathrú a dhéanamh ar an gcaoi a mbímid ag maireachtáil, ag bogadh, ag tomhailt agus ag monarú, chun táirgeadh gás ceaptha teasa díobhálach a laghdú agus/nó a dhíothú, áirítear ann freisin an chaoi is fearr a n-úsáidimid ár dtalamh; agus

Tagraíonn Oiriúnú don Athrú Aeráide do dhéileáil le tionchair an athraithe aeráide agus is éard atá i gceist leis gníomhaíochtaí praiticiúla a dhéanamh chun rioscaí a bhainistiú, pobail a chosaint agus athléimneacht an gheilleagair a neartú (m.sh. ó thuilte, eachtraí adhaimsire srl.).

D'ainneoin nádúr na tuaithe agus minicíocht (ach nádúr géaraitheach) na dtionchar díreach aeráide/aistrithe, tá dearcthaí agus tuairimí i gContae Ros Comáin a bhaineann leis an aeráid ailínithe go dlúth i gcónaí leo siúd a bhíonn¹ ar siúl go náisiúnta sna réimsí seo a leanas:

- ▶ Imní maidir leis an athrú aeráide, aitheantas go ndéanfaidh an próiseas seo dochar do dhaoine aonair agus dá dteaghlaigh, go háirithe na glúine atá le teacht, agus leibhéal ard feasachta ar na tionchair is dócha a bheidh ann sa ghearrthéarma agus sa mheántéarma
- ▶ Go gcruthófar deiseanna sa gheilleagar agus go bhfeabhsófar an cháilíocht saoil trí ghníomhaíocht a dhéanamh
- ▶ Braistint freagrachta agus gur cheart do na saoránaigh níos mó a dhéanamh, agus gur cheart go mbeadh Gníomhú ar son na hAeráide ina thosaíocht rialtais freisin
- ▶ Gur cheart cáin ar bhreosla iontaise a thabhairt isteach chun tacú le hoibrithe i ngeilleagar an aistrithe, chun fuinneamh glan agus bonneagar iompair níos inbhuanaithe a fhorbairt.

I dtaca leis sin, léirítear i bhFíor 2.1 ([Léarscáilí Tuairime Aeráide | An Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil \(epa.ie\)](#)) go bhfuil muintir Chontae Ros Comáin ar na daoine is mó atá buartha faoin athrú aeráide go náisiúnta i gcomhthéacs na saincheistanna thuasluaite.

Fíor 2.1

¹ GCC *Climate change in the Irish Mind 2022* i gcomhar le clár Yale ar an gCumarsáid Aeráide, Iúil 2021 www.epa.ie

Ar an leibhéal náisiúnta agus ar leibhéal an Chontae, ní dócha go nglacfaidh daoine páirt i bhfeachtas um ghníomhú ar son na haeráide (18-19%), ach is cosúil go bhfuil comhdhearcadh ginearálta ann go bhfuil athrú aeráide ag tarlú, go bhfuil cúis dhaonna leis agus go measann an chuid is mó acu go bhfuil eolas suntasach acu ar an athrú Aeráide, rud atá léirithe sna haighneachtaí a fuarthas ag an réamhdhréachtphlean agus dréachtchéimeanna ullmhúcháin an Phlean (féach alt 2.3.3).

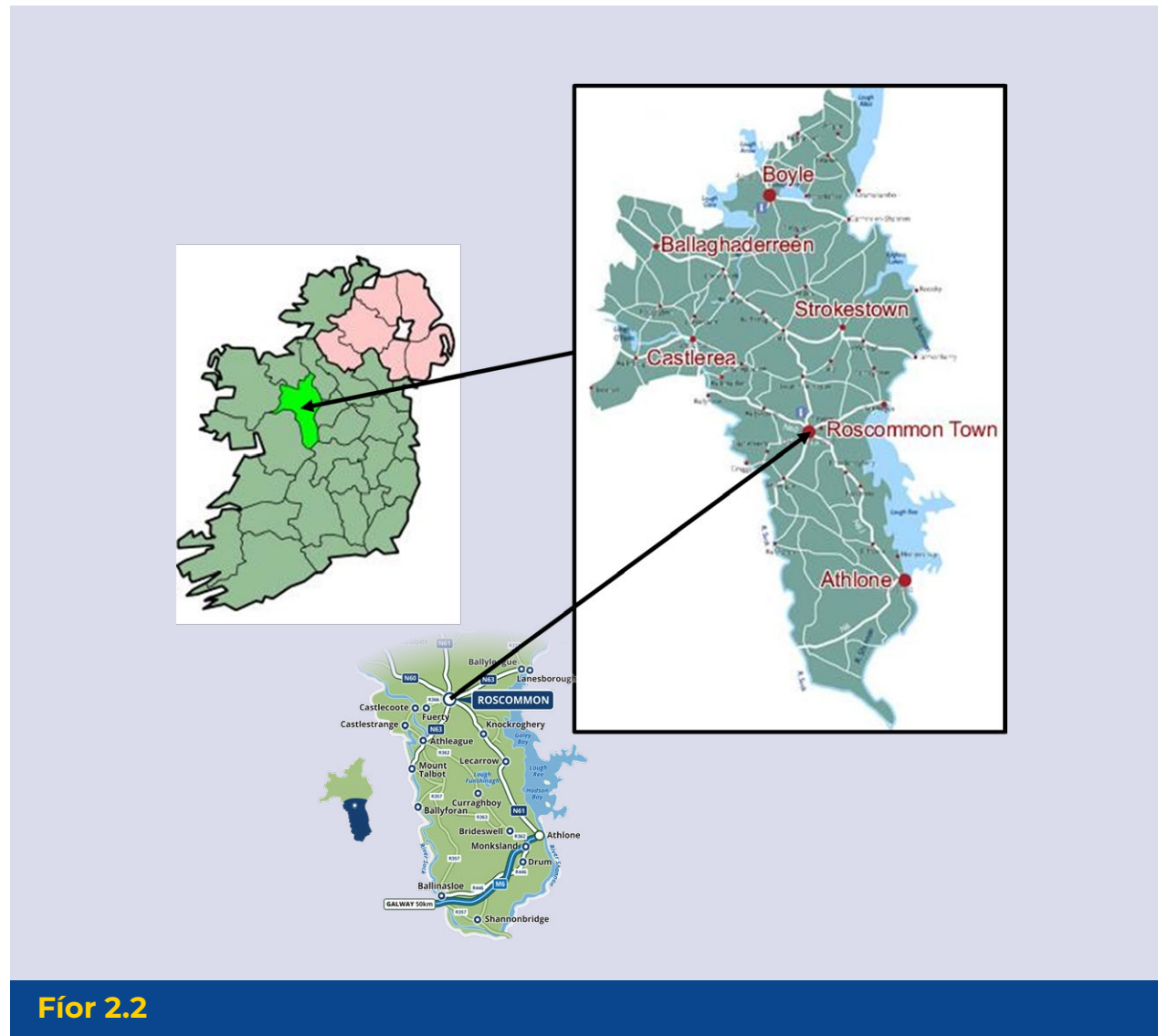
Príomhdhúshlán an phlean seo – conas is féidir gníomhaíocht a shlógadh ar an leibhéal áitiúil? Léiríonn an fhís agus an ráiteas misin nádúr an dúshláin seo agus leagtar amach ann an comhthéacs do na Gníomhartha atá i **Roinn 4** ina leagtar amach conas is féidir le Contae Ros Comáin aghaidh a thabhairt ar an dúshlán seo sna cúig bliana amach romhainn.

2.1 CONTAE ROS COMÁIN – PRÓIFÍL

Is Contae tuaithe é Ros Comáin atá suite go lárnach i Lár Tíre na hÉireann, atá suite ar an taobh thoir le hAbhainn na Sionainne agus Loch Rí agus atá ar theorainn seacht gcontae eile. Seasann an daonra reatha (daonáireamh CSO 2022) ag 70,259 duine, arb ionann é agus méadú 9% ar an daonáireamh roimhe seo. Murab ionann agus daonáireamh roimhe seo, bhí an méadú seo comhdhéanta go príomha d’imirce isteach, rud a léiríonn staid bhuacach reatha gheilleagar na hÉireann agus éifeachtaí an chogaidh san Úcráin. Contae tuaithe den chuid is mó is ea Ros Comáin a bhfuil dlús daonra réasúnta íseal agus gníomhaíocht shuntasach talmhaíochta aige. Cé go bhfuil na leibhéil fostaíochta ag feidhmiú níos airde ná riamh, tá na héifeachtaí a bhí ann le déanaí mar gheall ar dhúnadh an stáisiúin cumhachta móna ag Béal Átha Liag agus scor gníomhaíochtaí a bhaineann le móin ar thailte portaigh tráchtála fós le brath go háitiúil, rud a léiríonn an gá atá lena áirithiú nach ndéanfaidh an t-aistriú chuig sochaí atá neodrach ó thaobh carbóin de difear díréireach dóibh siúd is leochailí ó thaobh tionchair dhiúltacha shóisialta, eacnamaíochta agus chomhshaoil de.

Tá gréasán láidir bailte agus sráidbhailte ag an gContae, atá dailte go cothrom ó thaobh na tíreolaíochta de, ach tá dlús daonra sách íseal fós i gcomhthéacs náisiúnta ag 28 duine in aghaidh an km² (agus méadú tagtha ar fhoirm 25.33 in 2016). Is é an t-ionad riaracháin baile Ros Comáin, atá suite go lárnach laistigh den Chontae agus an limistéar dícharbónaithe ainmnithe chun críocha an phlean seo agus atá sainmhínithe mar Phríomhbhaile (i dteannta Chora Droma Rúisc, a bhfuil an chuid thiar de, Corr an Tobair, suite i gContae Ros Comáin) i Straitéis Réigiúnach Spáis agus Eacnamaíochta an Iarthuaiscirt (RSES). Tá ceantar Fearann na Manach/Beal na Mallach mar chuid de Bhéal Átha na Muille, tá daonra suntasach agus bonn fostaíochta ann agus tá sé ainmnithe mar ionad fáis réigiúnach.

Lonnaithe i gceantar riaracháin Thionól Réigiúnach an Iarthuaiscirt, tá gréasán bóithre náisiúnta suntasach ag an gContae lena n-áirítear Mótarbhealach an M6 ó dheas agus tá trí líne iarnróid ann (Baile Átha Cliath-Sligeach, Baile Átha Cliath-Cathair na Mart/Béal an Átha agus Baile Átha Cliath-Gaillimh).

Baineann dúshlán shuntasacha leis an bpróifíl a leagtar amach thuas maidir le gníomhú ar son na haeráide a shlógadh agus a chur i gcrích. Cruthaíonn nádúr na tuaithe agus patrún lonnaithe ísealdlúis ar fud an Chontae saincheistanna suntasacha maidir le soláthar seirbhísí a dhícharbónú, go háirithe iompar. D'fhéadfadh an phróifíl aoise níos sine dúshlán a léiriú i réimse an athraithe iompraíochta ar chúiseanna airgeadais agus, dá bhrí sin, cumas teoranta a bheith ann glacadh le teicneolaíochtaí agus córais nua agus iad a thuiscint. Tá an Contae fréamhaithe go láidir i mbonn talmhaíochta, earnáil arb ionann í agus astaíochtaí suntasacha GCT agus nach raibh baint aici go traidisiúnta le sainchúram Údaráis Áitiúil. Tá sé seo níos measa fós mar gheall ar dhúnadh ghlúin BSL le déanaí agus gníomhaíocht mhóna Bhord na Mona laistigh den Chontae mar chuid den phróiseas aistrithe náisiúnta chuig sochaí Neodrach Carbóin agus a hiarmhairtí socheacnamaíocha forleathana.

In ainneoin na ndúshlán seo, léiríonn comhairliúchán agus rannpháirtíocht go dtí seo go bhfuil tús curtha ag Pobal Ros Comáin le haghaidh a thabhairt ar dhúshlán na haeráide agus go leanfaidh sé de bheith ag plé agus ag obair le Comhairle Contae Ros Comáin le linn thréimhse an phlean cúig bliana.

2.1.1 FÍS AGUS MISEAN

In ainneoin na ndúshlán seo, léiríonn comhairliúchán agus rannpháirtíocht go dtí seo go bhfuil tús curtha ag Pobal Ros Comáin le haghaidh a thabhairt ar dhúshlán na haeráide agus go leanfaidh sé de bheith ag plé agus ag obair le Comhairle Contae Ros Comáin le linn thréimhse an phlean cúig bliana.

Fís

Aistriú cumasaithe, cothromasach chuig geilleagar agus sochaí atá neodrach ó thaobh carbóin de

Misean

Cuirfidh Comhairle Contae Ros Comáin, trí bhainistíocht ár n-acmhainní agus ár sócmhainní, i seachadadh ár seirbhísí trí rannpháirtíocht le pobail agus le gach earnáil den tsochaí, gníomhaíochtaí aeráide spriocdhírthe i bhfeidhm chun tacú leis an gcuspóir náisiúnta aeráide agus todhchaí inbhuanaithe

2.2 COMHTHÉACS AN BHEARTAIS AERÁIDE

D'ullmhaigh Comhairle Contae Ros Comáin an Plean Gníomhaíochta Aeráide seo faoi fhorálacha an Achta um Ghníomhú ar son na hAeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú) 2021, chun tacú leis an gcuaspóir Náisiúnta Aeráide, lena bhféachtar leis an aistriú chuig geilleagar aeráidseasmhach, bithéagsúlachta atá saibhir, inbhuanaithe ó thaobh an chomhshaoil de agus neodrach ó thaobh na haeráide de a shaothrú agus a bhaint amach tráth nach déanaí ná deireadh 2050. Leis an bplean seo, déanfar uaillmhianta aeráide náisiúnta agus réigiúnacha a aistriú agus bunófar an tÚdarás Áitiúil i ról ceannaireachta agus sásra comhordúcháin le haghaidh gníomhú ar son na haeráide ar an leibhéal áitiúil.

Tá an **tAcht um Ghníomhú ar son na hAeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú) 2021** socraithe laistigh de chomhthéacs beartais níos leithne idirnáisiúnta agus de chuid an Aontais (*féach Fíor 2.4*) agus leagtar amach ann uaillmhian aeráide na hÉireann atá ceangailteach ó thaobh dlí, chun laghdú 51% ar astaíochtaí gás ceaptha teasa a bhaint amach faoi 2030 ar leibhéal 2018, rud a chuirfidh an tír ar chonair chun aeráidneodracht a bhaint amach faoi dheireadh 2050. Ceanglaíonn an tAcht seo go sonrach ar gach údarás áitiúil in Éirinn Plean Gníomhaíochta ar son na hAeráide a ullmhú agus a dhéanamh, agus aird á tabhairt ar spriocanna náisiúnta níos leithne aeráide agus fuinnimh, lena dtugtar aghaidh ar bhearta maolaithe agus oiriúnaithe araon.

Déanann an Plean seo ailíniú agus tacaíonn sé le baint amach na n-uaillmhianta a bhaineann leis an aeráid atá i bpleananna eile, lena n-áirítear Straitéis Réigiúnach Spásúil agus Eacnamaíoch an Iarthuaiscirt, Plean Corparáideach na Comhairle, Plean Forbartha Contae Ros Comáin, ordlathas agus straitéisí a bhaineann leis an bplean, agus Plean Áitiúil Eacnamaíochta agus Pobail Ros Comáin (*Féach Aguisín F* do chomhthéacs beartais mionsonraithe). Tá sé ailínithe freisin le pleananna oiriúnaithe earnála ar an leibhéal náisiúnta agus léirítear leis cur chuige comhleanúnach maidir le gníomhú ar son na haeráide ar fud struchtúr riaracháin agus polaitiúil an údaráis áitiúil.

Déantar achoimre i *bhFíor 2.4* ar amlíne an bheartais aeráide ar an leibhéal idirnáisiúnta, ar leibhéal an Aontais agus ar an leibhéal náisiúnta agus léirítear an chaoi ar ghéaraigh an phráinn le roinnt blianta anuas le heolas agus tionchair bhreathnaithe a fhorbairt, rud as a dtagann spriocanna ceangailteacha agus gníomhaíochtaí cinntitheacha. Dá bhrí sin, tá an Plean seo leagtha amach laistigh de chomhthéacs níos leithne den bheartas aeráide idirnáisiúnta, AE, náisiúnta agus earnála.

Go háirithe, forbraíodh na gníomhaíochtaí atá beartaithe i bhfianaise Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe (SFInna) na Náisiún Aontaithe agus cuirtear achoimre ar an ailíniú sin i láthair i bhfoirm tháblach in Aguisín A.

Tá Comhairle Contae Ros Comáin tiomanta go láidir do ghníomhaíocht aeráide a phríomhshruthú ar fud a cuid oibríochtaí agus feidhmeanna féin, agus ról ceannaireachta á shaothrú ag an am céanna maidir le gníomhú ar son na haeráide ar an leibhéal áitiúil.

Amlíne Beartas Aeráide

1994

UNFCCC

Coinbhinsiún na Náisiún Aontaithe ar athrú aeráide – comhar idirnáisiúnta chun méaduithe ar theocht dhomhanda a theorannú agus aghaidh a thabhairt ar thionchair an athraithe aeráide

United Nations
Climate Change

2015

Comhaontú Pháras

Conradh idirnáisiúnta atá ceangailteach ó thaobh dlí a thugann aghaidh ar arduithe teochta domhanda agus a chuireann oiriúnú agus athléimneacht don athrú aeráide chun cinn

Clár Oibre na NA 2030

Tá sé mar aidhm ag spriocanna forbartha inbhuanaithe (SFInna) deireadh a chur le bochtaineacht, an phláinéid a chosaint agus saol agus ionchais gach duine a fheabhsú, i ngach áit

2018-'19

An tAcht Um Gníomhú Aeráide Agus Um Fhorbairt Ísealcharbóin

Tugadh isteach Cuspóir Aeráide náisiúnta

Comhaontú Glas Don Ae

Dírítear ar an AE a dhéanamh den chéad mhór-roinn neodrach ó thaobh carbóin de faoi 2050

An Creat Náisiúnta Um Oiriúnú

Socraíonn sé comhthéacs d'earnálacha tábhachtacha agus d'údarais áitiúla chun rioscaí agus leochaileachtaí a mheasúnú, cuireann sé gníomhaíochtaí chun feidhme chun athléimneacht aeráide a chur chun cinn agus gnéithe oiriúnaithe a phríomhshruthú

An Chairt Um Gníomhú Ar Son Na Haeráide

Gealltanas na nÚdarás Áitiúil chun iarrachtaí ar ghníomhaíocht aeráide a mhéadú.

2020-'21

Dlí Aeráide An Ae

A dhéanann ceangal dlí ar spriocanna sa mhargadh glas, lena n-áirítear laghdú 55% ar astaíochtaí GCT a bhaint amach faoi 2030

An Tacht Um Gníomhú Aeráide Agus Um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú)

Léiríonn sé Dlí aeráide an AE – tugadh isteach buiséid charbóin uile-gheilleagair, uasteorainneacha earnála agus straitéisí le haghaidh oiriúnú agus maolú, maoirseacht agus tuairisciú.

Gníomh Éifeachtach Ar Son Na Haeráide 2030 A Sheachadadh

Léiríonn sé Dlí aeráide an AE – tugadh isteach buiséid charbóin uile-gheilleagair, uasteorainneacha earnála agus straitéisí le haghaidh oiriúnú agus maolú, maoirseacht agus tuairisciú.

Pleananna Gníomhaíochta Earnálacha Aeráide

Foilsithe trasna ranna Rialtais – tugann sé aghaidh ar na príomhrioscaí chun athléimneacht aeráide a thógáil

2022

Plean Náisiúnta Gníomhaithe Ar Son Na Haeráide 2023

Arna ullmhú faoi Acht 2021, leagtar amach treochlár go dtí 2025 chun astaíochtaí a laghdú 50% go dtí 2030 agus neodracht charbóin a bhaint amach faoi 2050

2023

Straitéis Fhadtéarmach Maidir Le Lagduithe Astaíochtaí Ghg

Leagann sé amach cosáin táscacha tar éis 2030 chun neodracht carbóin a bhaint amach

2024

Foirne Gníomhaíochta Aeráide Bunaithe in Údarais Áitiúla

Plean Gníomhaithe Ar Son Na Haeráide Contae Ros Comáin

Comhairle Contae
Ros Comáin
Roscommon
County Council

Eochair

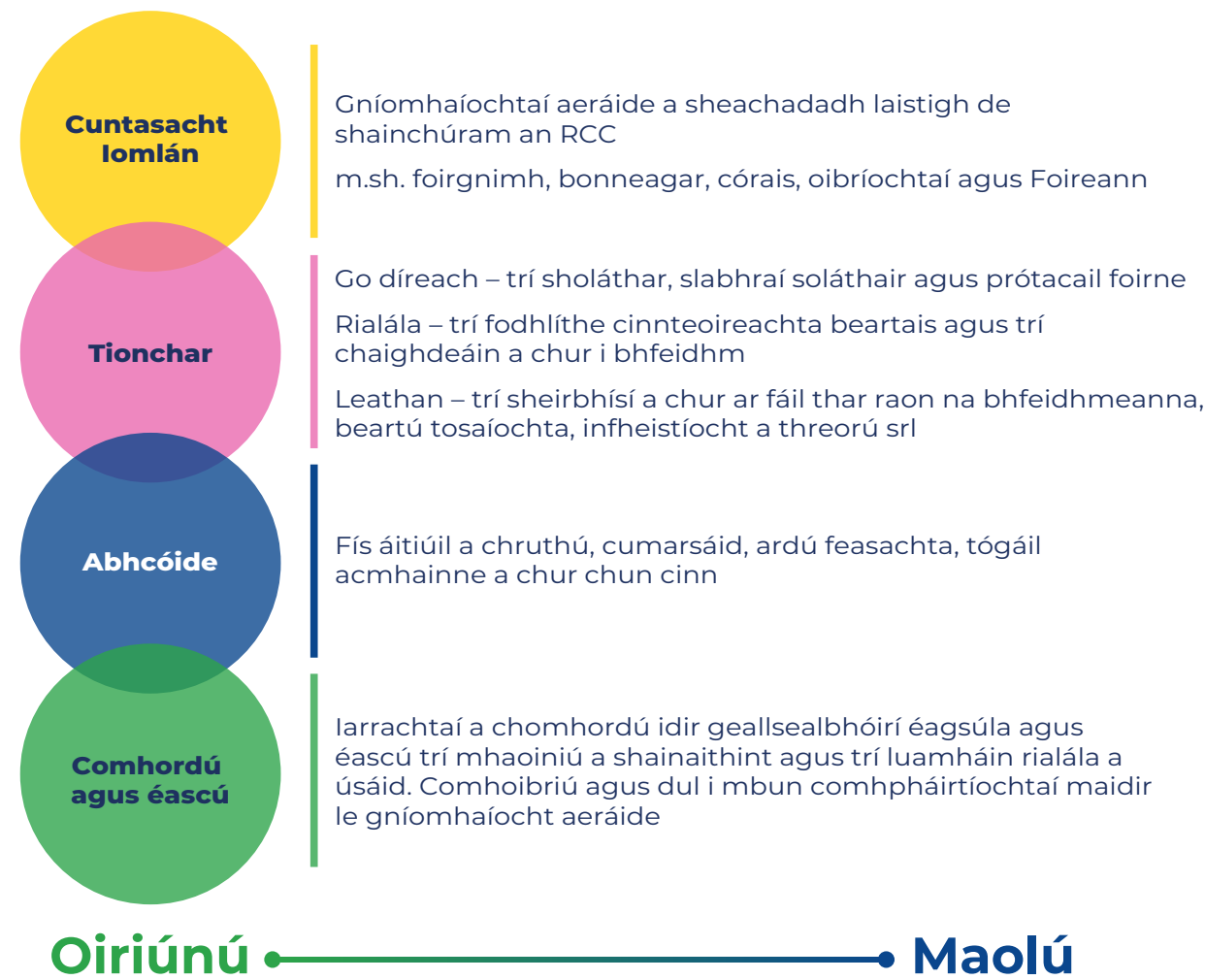
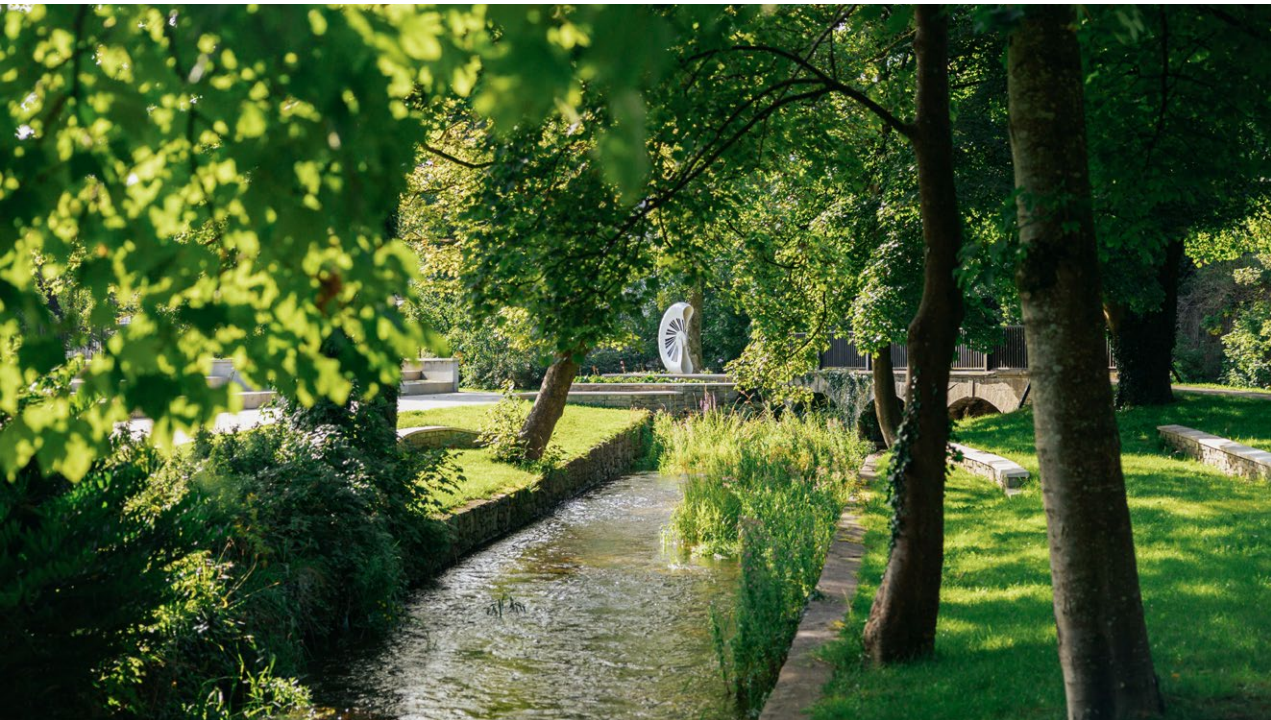
Idirnáisiúnta
AE
Náisiúnta

Is doiciméad reachtúil é an Plean seo, ar ghlac Comhaltaí Tofa Chomhairle Contae Ros Comáin leis i mí Eanáir 2024, tar éis próisis chomhairliúcháin phoiblí agus rannpháirtíochta forordaithe agus measúnuithe comhshaoil a rinneadh i dteannta a chéile. Fanfaidh an plean i bhfeidhm don tréimhse 5 bliana ó 2024 go 2029.

Agus an Plean á ullmhú, chuir an Chomhairle reachtaíocht agus beartas aeráide ábhartha eile san áireamh chomh maith leis an mbonn fianaise ar scála an Chontae agus ar an gcrios Dícharbónaithe, Baile Ros Comáin (**féach Caibidil 3**). Is iad na gnéithe sin is bonn leis an bPlean seo agus úsáidfear iad chun an dul chun cinn maidir le cur chun feidhme na nGníomhaíochtaí a leagtar amach i **gCaibidil 4** a thomhas.

Tugtar breac-chuntas sa Phlean ar fhreagrachtaí Chomhairle Contae Ros Comáin maidir le seasmhacht fheabhsaithe aeráide, éifeachtúlacht fuinnimh agus laghduithe astaíochtaí gás ceaptha teasa a bhaint amach ar fud a sócmhainní féin, a n-oibríochtaí, a seirbhísí agus a mbonneagar faoina sainchúram féin, agus tugtar aitheantas don ról níos leithne a bhaineann le tionchar a imirt ar earnálacha eile agus iad a éascú chun a spriocanna agus a n-uailmhianta aeráide féin a bhaint amach.

Tá gá leis an gcur chuige comhcheangailte sin chun acmhainneacht iomlán na dtionscnamh aeráide ar leibhéal na n-údarás áitiúil a fhíorú agus chun a áirithiú gur féidir leis na pobail a bhfreastalaítear orthu laistigh de limistéar feidhme na Comhairle na tairbhí comhshaoil, sóisialta agus eacnamaíocha a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide a bhaint amach go hiomlán (**féach Fíor 2.5** thíos).

Fíor 2.4

(Foinse: Plean Gníomhaíochta Aeráide an Údaráis Áitiúil, 2023)

Rinneadh comhairliúchán poiblí fairsing ag na céimeanna réamhdhréachtaithe agus ag na dréachtchéimeanna den phróiseas déanta pleananna chun tuairimí agus tuairimí an phobail a fháil maidir leis an gcaoi ar féidir gníomhú ar son na haeráide a shlógadh ar leibhéal Contae (**féach roinn 2.3.3**).

Leanfaidh an Chomhairle dá hiarrachtaí freisin tionscadail uailmhianacha maidir le gníomhú ar son na haeráide a chur i bhfeidhm, na foinsí maoinithe atá ar fáil a tharraingt anuas, rannpháirtíocht na saoránach agus na ngeallsealbhóirí a shaothrú, agus creat forchéimnitheach atá bunaithe ar ghníomhaíocht á tacú aici.

In aeráid atá ag athrú, is é an aidhm atá ann a bheith níos athléimní in aghaidh gach féidearthachta a bheidh ann amach anseo, ionas go mbeidh rath ar phobail áitiúla agus go n-oibreoidh siad i dtreo fíor-réitigh atá fóinteach, cuimsitheach, cothrom agus inrochtana do chách, agus, ar an gcaoi sin, tús áite a thabhairt d'aistriú cóir.

2.3 DÚSHLÁN AN ATHRAITHE AERÁIDE

Tuigtear de réir a chéile gurb é an t-athrú aeráide an dúshlán domhanda is criticiúla agus is fadtéarmaí dár linn, tá tionchar an athraithe aeráide le brath ar fud an domhain agus sa bhaile araon. Cuireann taighde aeráide² fianaise ollmhór ar fáil go bhfuil athrú tagtha ar an aeráid ó bhí an ré réamhthionsclaíoch ann agus gurb iad gníomhaíochtaí an duine, trí astaíochtaí gás ceaptha teasa, is príomhchúis leis an athrú sin. Luaitear ann gur gníomhaíochtaí daonna is cúis gan staonadh leis an téamh domhanda, agus gur shroich teocht dromchla domhanda 1.1 °C os cionn 1850-1900, sa tréimhse 2011-2020.

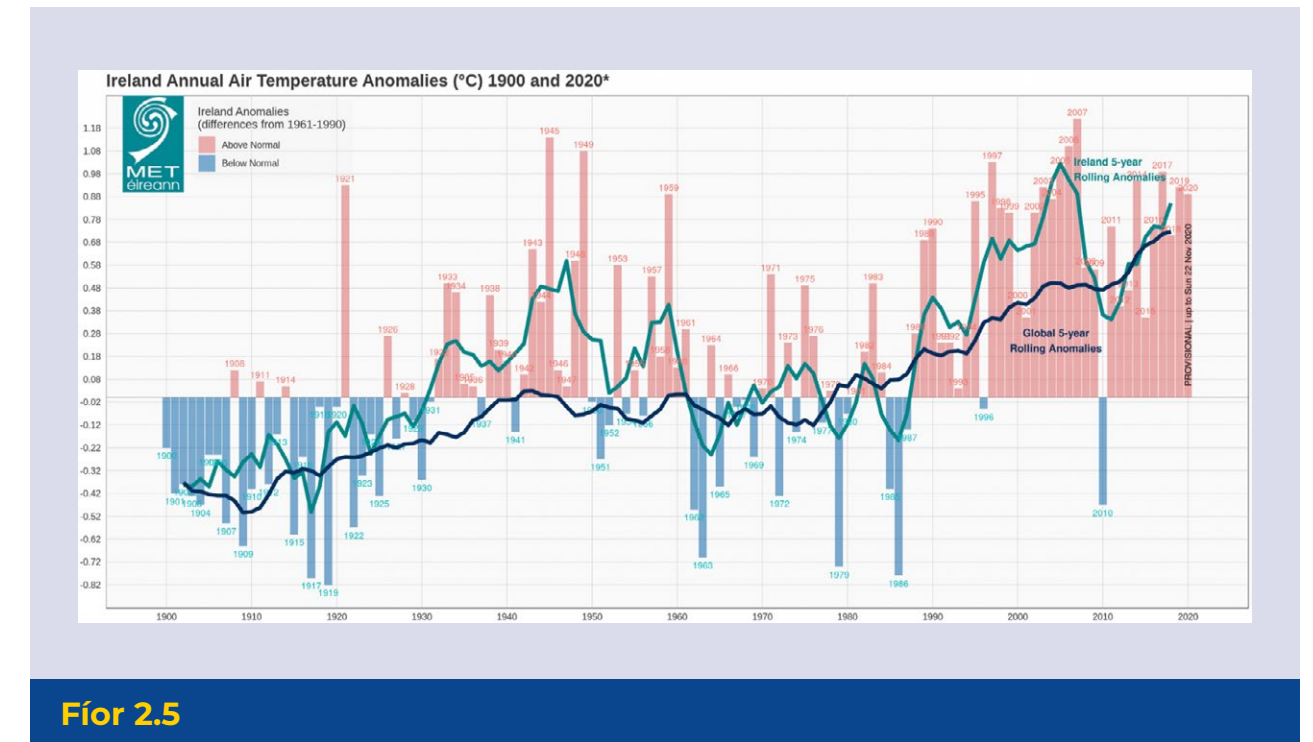
Tá aeráid na hÉireann ag teacht leis an ráiteas sin. Cuireann Fíor 2.5 an t-ardú teochta domhanda ó 1900 i gcomparáid le teochtaí na hÉireann. Tá Éire i gcomhréir leis na méaduithe ar an teocht dhomhanda, tar éis 2022, agus í ina bliain d'fhoircinn fhoircneacha a bhí ann riamh roimhe sin, ó thaobh teochta agus frasaíochta araon (báisteach). Dúirt Met Éireann gurbh í 2022 'an bhliain ba theo ar taifead'. D'fhágfadh sé sin go mbeadh teocht na hÉireann os cionn an mheáin fhadtéarmaigh don 12ú bliain as a chéile. Ina theannta sin, in 2022 chonacthas teochtaí níos mó ná mar a bhí riamh ann in Éirinn le linn an tsamhraidh, agus taifeadadh á dhéanamh ar an dara teocht is airde a taifeadadh riamh in Éirinn ag 33°C. Athdheimhnítear é sin sna breathnóireachtaí frasaíochta ó 2022, áit ar taifeadadh an bháisteach faoi bhun an mheáin fhadtéarmaigh i bhformhór na stáisiún. Bhí éagsúlacht sa bháisteach le linn 2022, agus braitheadh foircneacha i ngach ceann de na séasúir, rud a d'fhág go raibh Samhradh agus Earrach níos tirime ann, agus an Fómhar agus an Geimhreadh níos fliche.

Tháinig méadú 20 cm ar mheánleibhéal domhanda na farraige idir 1901 agus 2018. Tá an treocht sa mheánmhéadú domhanda ar leibhéal na mara comhsheasmhach ó 1901 i leith. Go dtí seo, tá ardú comhchosúil tagtha ar leibhéal na farraige in Éirinn agus 2-3 mm ar an meán in aghaidh na bliana. Tá aeráid téimh ina cúis le hardú ar leibhéal na farraige, mar gheall ar chailliúint oighir farraige agus leathnú teirmeach (an méadú ar thoirt an uisce mar gheall ar théamh) mar thoradh ar théamh an aigéin.

D'fhulaing Éire mar gheall ar dhrochthionchair aeráide cheana féin agus d'aibhsigh eachtraí adhaimsire le déanaí leochaileacht daoine aonair, gnólachtaí, pobal, earnálacha agus bonneagair i leith an athraithe aeráide, agus béim á leagan ar an ngá atá le gníomhú ar son na haeráide i ngach earnáil den tsochaí.

Mar shampla, d'fhág stoirmeacha amhail Arwen agus Barra 59,000 teach agus gnólacht gan chumhacht in 2021³. Is minic gur féidir le drochthionchair an

athraithe aeráide cur le dúshlán shóisialta, chomhshaoil agus eacnamaíocha níos leithne. D'fhéadfadh sé sin leochaileacht agus íogaireacht a mhéadú maidir le foircneacha aeráide agus aeráide atá ag athrú.

Bunaithe ar athruithe breathnaithe ar an aeráid agus ar a hiarmhairtí, tá Met Éireann, an Gníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil (GCC) agus eolaithe aeráide eile in ann réamh-mheastacháin láidre a dhéanamh ar phatrúin aeráide amach anseo ar fud an domhain agus in Éirinn. D'fhoilsigh an GCC, Foras na Mara agus Met Éireann [The Status of Ireland's Climate Report](#) i mí Iúil 2021.

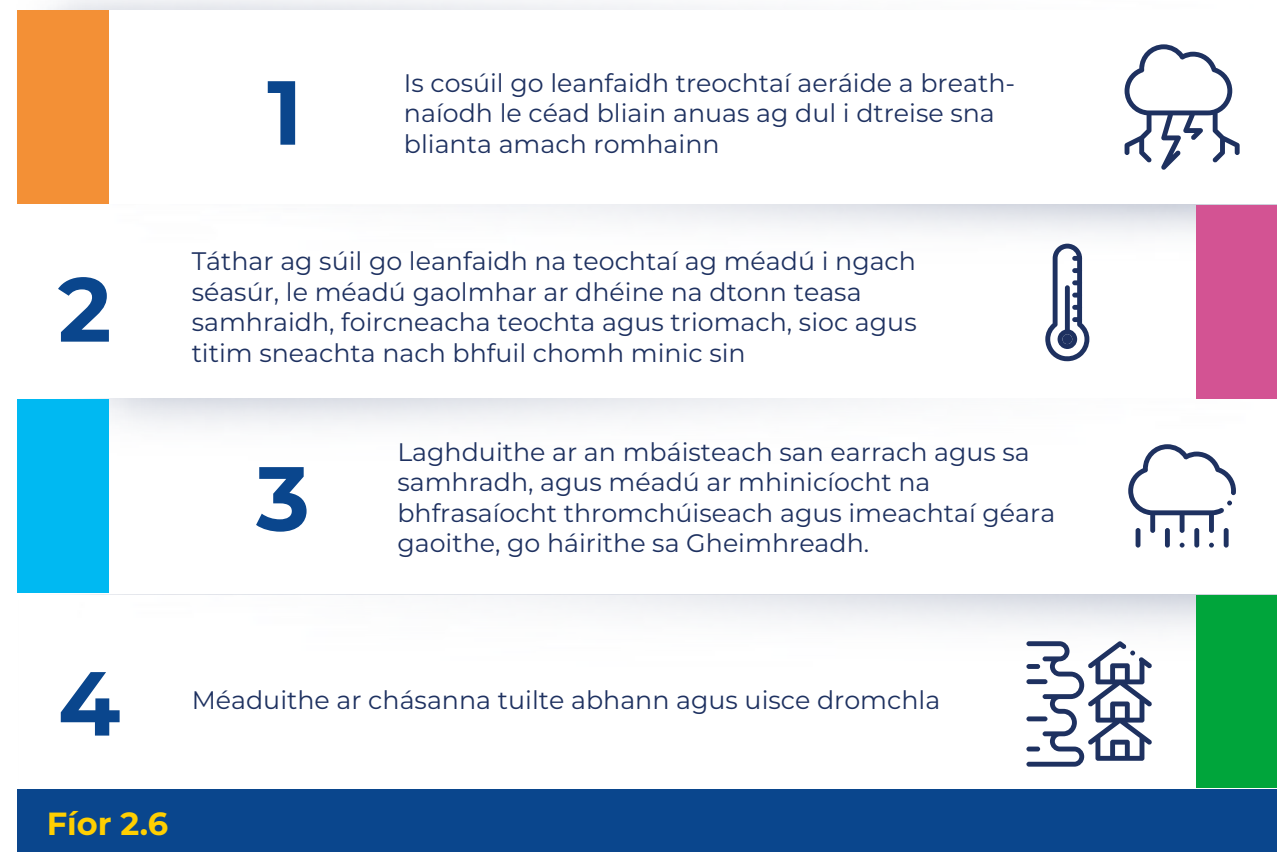
Fágtar réamh-mheastacháin aeráide amach anseo do Chontae Ros Comáin (féach freisin Measúnú Riosca um Athrú Aeráide, Caibidil 3). Ar bhonn náisiúnta, tá impleachtaí ann freisin do cheantair chósta le harduithe réamh-mheasta ar leibhéal na farraige agus tuilte agus creimeadh cósta a bhaineann leis sin.

Is féidir staid aeráid na hÉireann sa lá atá inniu ann agus an chaoi a mbreathnóidh sí amach anseo a thabhairt le chéile in aon chonclúid shimplí amháin. Tá athrú tagtha ar aeráid na hÉireann i gcomparáid leis na 1900idí, ach is cinnte go bhfuil sí tar éis teochtaí domhanda a théamh, rud a fhágann go bhfuil réimse tionchair ann a bhaineann le haeráid níos teo agus le himeachtaí adhaimsire

² An Séú Tuarascáil Mheasúnachta ó Mheitheal an Phainéil Idir-Rialtasaigh ar an Athrú Aeráide (IPCC),

³ Plean Gníomhaíochta ar son na hAeráide, 2023

Réamh-mheastacháin ar Phatrúin Aeráide sa Todhchaí i gContae Ros Comáin

2.3.1 PLEANÁIL AN ÚDARÁIS ÁITIÚIL UM GHNÍOMHÚ AR SON NA HAERÁIDE

Déanfaidh plean gníomhaíochta aeráide Chontae Ros Comáin na naisc idir beartas aeráide náisiúnta agus idirnáisiúnta a neartú agus gníomhú éifeachtach ar son na haeráide a chur ar fáil ar an leibhéal áitiúil agus ar leibhéal an phobail, trí ghníomhú ar son na haeráide áitbhunaithe.

Treisiúnn an Plean freisin gealltanas na hearnála rialtais áitiúil a bheith ar thús cadhnaíochta maidir le gníomhú ar son na haeráide ar an leibhéal áitiúil agus ar an leibhéal náisiúnta, mar a léirítear sa straitéis rialtais áitiúil, DECA 2030.

Tríd an bpróiseas ullmhúcháin agus cur chun feidhme, cuireann an plean seo deiseanna ar fáil chun geallsealbhóirí rithabhachtacha a thabhairt le chéile ar fud na n-earnálacha agus ar gach leibhéal chun fíis a fhorbairt do thodhchaí a bheidh neodrach ó thaobh na haeráide de.

Tá Comhairle Contae Ros Comáin ar thús cadhnaíochta maidir le gníomhú ar son na haeráide in Éirinn. Tá ról suntasach ag na hÚdaráis Áitiúla maidir le bearta oiriúnaithe agus maolaithe a chur i gcrích ar an leibhéal áitiúil agus ar leibhéal an phobail, agus iad ag obair trí fheidhmeanna rialála agus straitéiseacha chun na spriocanna agus beartais aeráide náisiúnta uailmhianacha a bhaint amach ar an leibhéal áitiúil agus chun cuidiú leis an gCuspóir Náisiúnta Aeráide a bhaint amach.

Tá an Plean seo mar chuid d'iarrachtaí níos fadtéarmaí chun gníomhartha oiriúnaithe agus maolaithe araon a thabhairt le chéile, rud a spreagfaidh torthaí dearfacha maidir le gníomhú ar son na haeráide ar fud limistéar riaracháin Chomhairle Contae Ros Comáin.

Le creat na ngníomhaíochtaí ar son na haeráide, arna shocrú laistigh de struchtúr sainithe sa phlean seo (féach Caibidil 4), áiríthítear ailíniú idir idirghabhálacha praiticiúla agus an fhís ardleibhéil is mian leis an bplean a chur i gcrích.

Ullmhaíodh an Plean seo de réir Threoirlínte Phlean Gníomhaíochta Aeráide an Údaráis Áitiúil, a d'fhoilsigh an Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide i mí an Mhárta 2023

2.3.2 BUNTÁISTÍ A BHAINNEANN LE GNÍOMHÚ AR SON NA HAERÁIDE

Ina lán cásanna, bíonn tairbhí forleathana ag baint leis an ngníomhú ar son na haeráide do réimsí eile amhail an bhithéagsúlacht, an geilleagar tuaithe, folláine an phobail agus bainistiú acmhainní, lena n-áirítear na samplaí seo a leanas:

- ▶ Tithíocht níos teo le costais reatha níos ísle
- ▶ Úsáidí tairbhiúla malartacha le haghaidh tailte díghrádaithe
- ▶ Costais laghdaithe deisithe agus chothabhála bonneagair
- ▶ Costais laghdaithe breosla d'fheithiclí
- ▶ Feabhas a chur ar cháilíocht agus ar infhaighteacht taitneamhachtaí agus ar rochtain ar an gcéanna i limistéir uirbeacha.
- ▶ Lár bailte beoga agus beomhar
- ▶ Pobail níos láidre
- ▶ Cáilíocht fheabhsaithe aeir agus uisce

2.3.3 CONTAE ROS COMÁIN - RANNPHÁIRTÍOCHT SAORÁNACH AGUS PÁIRTITHE LEASMHARA

I gcomhréir le raon feidhme LACAP, mar a shainítear sna Treoirínte agus atá i bhfíor 2.5, bhí gá le roinnt leibhéal rannpháirtíochta páirtithe leasmhara chun cur chuige comhleanúnach a úsáid chun cur chun feidhme a phleanáil. Chun go n-éireoidh leis an ngníomhú ar son na haeráide, ní mór do gach cuid den tsochaí a gcion féin a dhéanamh chun astaíochtaí a laghdú. Tá sé ríthábhachtach, dá bhrí sin, go mbeadh na geallsealbhóirí uile rannpháirteach sa phróiseas chun pleananna a dhéanamh agus a chur chun feidhme, agus go ndéanfar aon ábhar imní a chuirtear in iúl a chur san áireamh i bpróiseas an phlean.

Maidir leis an raon feidhme atá leagtha amach i bhfíor 2.5 thuas, tá geallsealbhóirí inmheánacha den chuid is mó ag RCC maidir le Freagracht Iomlán agus réimsí Tionchair. Reáchtáladh próiseas fairsing comhairliúcháin trasstiúrthóireachta thar roinnt seachtainí maidir le spriocanna, gníomhartha agus cuspóirí atá beartaithe a cheapadh agus a mhionchoigeartú, an fhreagracht as gníomhartha a bheachtú agus cur síos a dhéanamh ar an gcaoi a ndéanfar dul chun cinn a thomhas. Roimhe sin, bhí feachtas oiliúna spriocdhírithé maidir le gníomhú ar son na haeráide ann, a leagtar amach thíos, a bhí dírithe ar bhaill foirne agus ar chomhaltaí tofa.

Reáchtáil RCC feachtas comhairliúcháin réamhdhréachtaithe lena n-áirítear suirbhé ar líne, tairseach le haghaidh aighneachtaí agus sraith imeachtaí for-rochtana i leabharlanna poiblí ar fud an Chontae le linn mhí Iúil/Lúnasa 2023. Cuireadh Dréachtghníomhartha faoi bhráid an SPC maidir le⁴ Pleanáil, Athrú Aeráide agus Rialachas Corparáideach i mí Mheán Fómhair agus comhaltaí Tofa i mí Dheireadh Fómhair. Rinneadh leasuithe agus aiseolas ó na cruinnithe sin a ionchorprú sa dréachtdoiciméad. Reáchtáladh comhairliúchán poiblí foirmiúil ar an Dréachtphean ón 27 Deireadh Fómhair go dtí an 13 Nollaig 2023, áit ar tugadh cuireadh d'aighneachtaí ar an Dréachtphean agus ar mheasúnuithe comhshaoil gaolmhara.

Chun gníomhú mar Abhcóide éifeachtach agus i gcomhréir leis na gnéithe a bhaineann le Comhordú agus Éascú, leanadh de chomhairliúchán spriocdhírithé le gníomhaireachtaí sonracha agus le comhlachtaí sonracha chun gníomhaíocht a shlógadh i réimsí sonracha amhail an talmhaíocht, an t-iompar agus an earnáil ghnó le linn na tréimhse comhairliúcháin fhoirmiúil. Bhain an tAonad um Gníomhú ar son na hAeráide úsáid as líonraí a bhí ann cheana, go háirithe iad siúd a bhí fréamhaithe sa phobal, amhail an LCDC agus an PPN, chun dul i dteagmháil le raon cuimsitheach páirtithe leasmhara i bpróiseas ullmhúcháin an phlean.

Léirigh aighneachtaí agus teagmháil páirtithe leasmhara poiblí a raibh eolas maith acu agus a bhí toilteanach dul i ngleic leis an dúshlán aeráide. Tá súil ag RCC an díograis sin a chothú agus a spreagadh agus gníomhú go héifeachtach ar son na haeráide. Tá cur síos mionsonraithe ar an bpróiseas comhairliúcháin agus rannpháirtíochta le fáil thíos

ACHOIMRE AR AN BPRÓISEAS COMHAIRLIÚCHÁIN

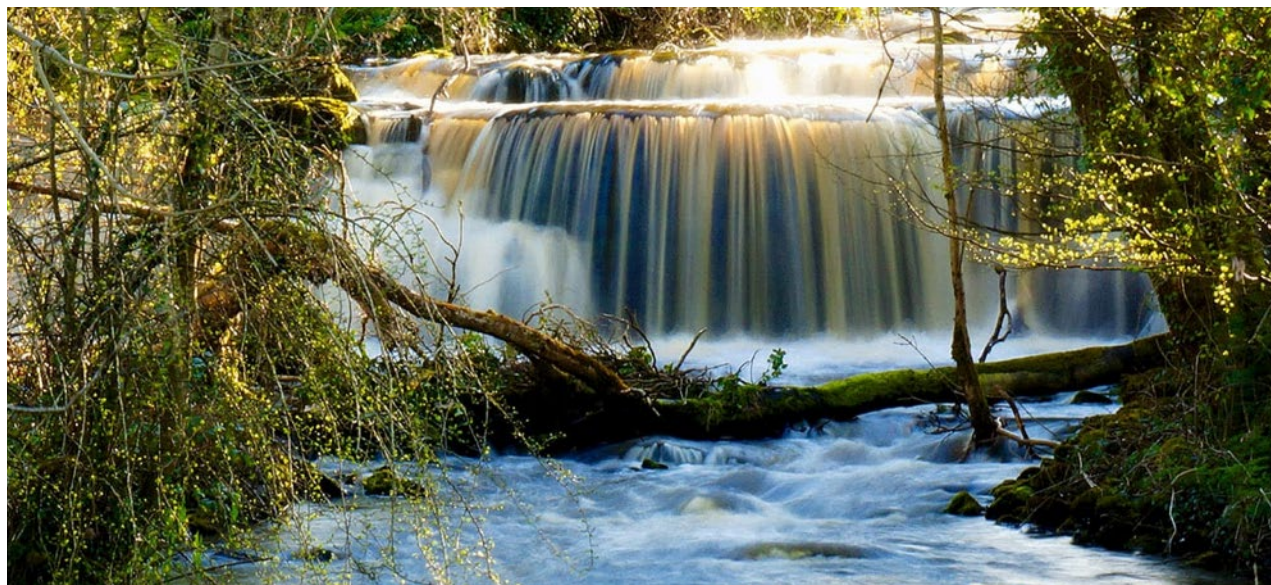
I gcomhréir le forálacha Alt 16 den Acht Aeráide (Leasú) 2021, rinneadh comhairliúchán poiblí reachtúil ar an Dréachtphean Gníomhaíochta Aeráide, ón 27 Deireadh Fómhair go dtí an 13 Nollaig 2023, an dá rud sin san áireamh. I gcomhréir leis an bhfógra reachtúil, iarradh ar pháirtithe leasmhara aighneachtaí a dhéanamh le linn na tréimhse seo ar an Dréacht-LACAP agus ar an Measúnú Straitéiseach Timpeallachta a ghabhann leis agus ar an Tuarascáil Mheasúnachta Iomchuí. Eisíodh cóipeanna den fhógra seo agus modhanna rochtana ar dhoiciméid chuig na hÚdaráis Chomhshaoil, chuig na hÚdaráis fhorordaithe agus chuig na hÚdaráis Áitiúla in aice láimhe de réir riachtanais an Achta.

Cuireadh cóipeanna de na cáipéisí ar fáil do leabharlanna uile na Comhairle agus d'oifigí ceantair sa chontae ionas go bhféadfadh an pobal agus aon pháirtí leasmhar eile iad a rochtain agus a léamh. Cuireadh na doiciméid uile ar fáil ar líne freisin.

⁴ Tugadh faoi deara ag an SPC go bhfuil deacracht ann an Colún Comhshaoil ar an PPN a líonadh

Cuireadh fógraí, lena n-áirítear an fógra reachtúil agus rochtain ar fhaisnéis ábhartha maidir leis an RGCS, i nuachtáin áitiúla - The Roscommon People ar an 27 Deireadh Fómhair agus The Roscommon Herald ar 31 Deireadh Fómhair - chomh maith le húsáid na meán sóisialta, go himmheánach ar Inlín na Comhairle agus ar shuíomh gréasáin na Comhairle a thug sonraí ábhartha faoin Dréachtchomhairliúchán CAP.

Fuarthas 23 aighneacht san iomlán, admhálacha san áireamh, le linn na tréimhse comhairliúcháin, a raibh 18 gcinn acu ina n-aighneachtaí bailí agus cuireadh san áireamh iad i dtuarascáil an Phríomhfheidhmeannaigh (PF) ar aighneachtaí le haghaidh anailíse, athbhreithnithe agus molta. Cuireadh an tuarascáil PF faoi bhráid Chomhairle Contae Ros Comáin, mar aon leis an Dréachtphlean ina n-ionchorpraítear modhnuithe atá beartaithe a d'eascraí as an tuarascáil, an tuarascáil MSC agus MC ar na modhnuithe atá beartaithe agus na cinntí gaolmhara ar an 22 Eanáir 2024.

PRÍOMHGHNÉITHE AN PHRÓISIS COMHAIRLIÚCHÁIN PHOIBLÍ

Reáchtáladh sraith imeachtaí poiblí i rith mhí na Samhna agus mhí na Nollag chun tacú le céim an chomhairliúcháin reachtúil den dréacht-Phlean, áit a raibh an tAonad um Ghníomhú ar son na hAeráide ar fáil agus ag a raibh cóipeanna den Dréachtphlean Gníomhaíochta agus de mheasúnuithe comhshaoil gaolmhara ar fáil do na rannpháirtithe le hathbhreithniú agus áit a bhféadfaí aighneachtaí agus/nó tuairimí a dhéanamh.

Reáchtáladh imeachtaí comhairliúcháin poiblí thiomnaithe sna háiteanna sin:

- ▶ Teach King, Mainistir na Búille Dé Máirt, an 21 Samhain, 2023.
- ▶ Ionad Pobail Fhearann na Manach, Fearann na Manach, Déardaoine, an 23 Samhain, 2023. Ba chomhimeacht é seo le LEADER Ros Comáin agus chuir sé feacht ar fhuinneamh chun cinn freisin.
- ▶ Áras an Chontae, Ros Comáin ar an Aoine 24ú Samhain.
- ▶ Ionad Ealaíon Choláiste na Tríonóide, An Caisleán Riabhach, Dé Máirt 28 Samhain.

Chomh maith leis na himeachtaí comhairliúcháin poiblí, d'fhreastail an tAonad um Ghníomhú ar son na hAeráide ar Chomhdháil Bhliantúil Chomhairle na nÓg freisin chun an próiseas comhairliúcháin a chur chun cinn agus chun eolas ghinearálta a thabhairt maidir le gníomhú ar son na haeráide. Reáchtáil Oifigigh an Aonaid um Ghníomhú ar son na hAeráide seastán freisin ag Seisiún Iomlánach PPN ar an 29 Samhain, 2023, in Óstán na Mainistreach chun aird a tharraingt ar chéim an chomhairliúcháin agus chun aighneachtaí a spreagadh.

Chuir an tAonad um Ghníomhú ar son na hAeráide an Dréacht-CAP i láthair ag Ionad Pobail Chill Bhríde an 31 Deireadh Fómhair 2023, ag comhdháil Chónaidhm Náisiúnta na nGrúpscéimeanna Uisce.

RANNPHÁIRTÍOCHT LE PRÍOMHPHÁIRTITHE LEASMHARA AGUS LE DAOINE ÓGA

Chomh maith le freastal an Aonaid um Ghníomhú ar son na hAeráide ag Comhdháil Bhliantúil Chomhairle na nÓg, rinne Oifigeach Comhshaoil agus Feasachta Chomhairle Contae Ros Comáin teagmháil le scoileanna áitiúla a scaipeadh le sonraí iomlána maidir le conas teacht ar an Dréacht-LACAP agus iarradh orthu aighneachtaí a dhéanamh.

Chuir Oifigigh an Aonaid um Ghníomhú ar son na hAeráide sonraí an Dréacht-LACAP i láthair freisin ag cruinniú an Choiste um Fhorbairt Eacnamaíochta agus an Coiste um Fhorbairt Pobail Áitiúil an 22 Samhain, 2023.

An 29 Samhain 2023, d'óstáil an tAonad um Ghníomhú ar son na hAeráide cruinniú a d'eagraigh CARO chun an Dréacht-CAP a chur i láthair agus a phlé le hAonaid eile de chuid na Comhairle Contae um Ghníomhú ar son na hAeráide.

Tionóladh cruinnithe freisin leis na hionadaithe ó na heagraíochtaí seo a leanas le linn na tréimhse comhairliúcháin:

- Ionadaithe Údarás Fuinnimh Inmharthana na hÉireann,
- Teagasc,
- Feirmeoirí Aontaithe na hÉireann
- Líonra Ban Ros Comáin
- Pobail Fuinnimh Inbhuanaithe Rúscaigh agus Ros Comáin/Baile faoi Athrú Ros Comáin,
- Bothán na bhFear Contae Ros Comáin
- Clubanna CLG Glasa
- Meitheal Machnaimh um Ghníomhaíocht maidir leis Athrú Sóisialta (TASC)
- Coimisiún Forbartha an Iarthair
- Cumann bithfhuinnimh na héireann
- Comhpháirtíocht LEADER Ros Comáin.

2.3.4 OILIÚINT AR GHNÍOMHÚ AR SON NA HAERÁIDE

I gcomhpháirtíocht le CAROnna agus le Grúpa Oiliúna Náisiúnta Seirbhísí na nÚdarás Áitiúil (LASTNG), leantar d'oiliúint ar ghníomhú ar son na haeráide a chur i bhfeidhm d'earnáil iomlán na n-údarás áitiúil, lena n-áirítear comhaltaí tofa, chun foireann a chumhachtú agus a uas-sciliú chun gníomhú mar cheannairí ar ghníomhú ar son na haeráide. Cuireadh oiliúint ar bhaill foirne i gComhairle Contae Ros Comáin i gcolúin éagsúla d'oiliúint gníomhú ar son na haeráide, agus déantar riachtanais oiliúna amach anseo a mheas ar bhonn leanúnach. Chomh maith leis sin, d'eagraigh Cumann Rialtais Áitiúil na hÉireann (AILG) imeachtaí oiliúna agus cúrsa oiliúna creidiúnaithe do chomhaltaí tofa.

Tá ceardlanna eagraithe ag Comhairle Contae Ros Comáin do ghrúpaí pobail áitiúla ar nós Líonra Ban Ros Comáin. I gcomhpháirtíocht le CAROnna, eagraíodh ceardlanna 'Let's talk Action' ar fud na tíre freisin, trí líonra comhordaitheoirí Aoisbhá na hÉireann sna húdarais áitiúla.

Ag leibhéal scoile, oibríonn Oifigeach Feasachta Comhshaoil na Comhairle go dlúth le clár Scoileanna Glasa An Taisce, chun leanúint le gníomhaíochtaí feasachta agus dámhachtainí Brat Glas i mbunscoileanna agus in iarbunscoileanna araon. Chomh maith leis sin, tá acmhainní nua forbartha ag an Taisce do mhúinteoirí maidir le gníomhú ar son na haeráide, le forluí le curaclaim teagaisc.

2.3.5 CISTE UM GHNÍOMHÚ AR SON NA HAERÁIDE

Ar an 3 Feabhra 2023, sheol an tAire Comhshaoil, Aeráide agus Cumarsáide, Sraith 1 den Chiste um Ghníomhú ar son na hAeráide - Pobail Ísealcharbóin a Thógáil. Is ciste €24 milliún é seo d'údarais áitiúla ar fud na tíre, chun tacú le pobail ísealcharbóin agus chun iad a thógáil. Tá €3 mhilliún eile á chur ar fáil chun tacú le tionscnaimh trasteorann agus uile-oileáin maidir le gníomhú ar son na haeráide. Tá an maoiniú seo mar chuid de Chlár an Chomhphobail um Ghníomhú ar son na hAeráide, a thacaíonn le tionscadail agus tionscnaimh a éascaíonn gníomhú pobail ar son na haeráide trí oideachas, fothú acmhainneachta agus foghlaim trí ghníomhú ar son na haeráide.

Áirítear i Sraith 1 Oifigigh thiomnaithe um Ghníomhú ar son na hAeráide (CCAO) a cheapadh i ngach údarás áitiúil chun pobail a threorú agus chun tacú leo ón tús. Tá an ciste seolta ag Oifigeach Pobail Chomhairle Contae Ros Comáin um Ghníomhú ar son na hAeráide i mí na Nollag 2023. Leanann an tOifigeach um Ghníomhú ar son na hAeráide de thacaíocht agus de chumhacht a thabhairt do Ghrúpaí agus d'eagraíochtaí Pobail, idir bheag agus mhór, tuaithe agus uirbeach, chun pobail inbhuanaithe a thógáil ar bhealach struchtúrtha comhleanúnach.

Tugann tionscadail incháilithe Chomhphobail aghaidh ar na cúig théama seo a leanas:

- Pobal/fuinneamh
- Taisteal
- Bia agus cur amú
- Siopadóireacht agus athchúrsáil
- Gníomhú áitiúil ar son na haeráide agus an chomhshaoil

Is é is aidhm do na gníomhaíochtaí atá san áireamh sa Phlean Gníomhaíochta ar son na hAeráide seo eolas a thabhairt do gach saoránach agus do gach páirtí leasmhar chun cinntí eolasacha a dhéanamh, ag cabhrú leo agus ag cur ar a gcumas a gcion féin a dhéanamh in aistriú Chontae Ros Comáin chuig sochaí ísealcharbóin atá athléimneach ó thaobh na haeráide de, in éineacht leis na húdarais áitiúla sa réigiún. Forbraíonn cumarsáid éifeachtach maidir le gníomhú ar son na haeráide le gach earnáil den tsochaí deiseanna chun athrú iompraíochta fadtéarmach dearfach a chruthú a mbeidh tionchar suntasach aige ar astaíochtaí gás ceaptha teasa agus ar thionchair an athraithe aeráide a laghdú anois agus amach anseo.

Agus an Plean Gníomhaíochta ar son na hAeráide á chur chun feidhme agus á thabhairt cothrom le dáta amach anseo, trí líonraí atá ann cheana a neartú agus trí chomhpháirtíochtaí nua maidir le gníomhú ar son na haeráide a chruthú, cuirfear gach saoránach, pobal agus páirtí leasmhar eile ar an eolas de réir a chéile agus spreagfaidh sé rochtain mhéadaithe ar fhaisnéis agus ar chomhairle.

I measc na réimsí spéise d'fhéadfaí bearta ábhartha éifeachtúlachta fuinnimh, gníomhartha fuinnimh in-athnuaite, bearta oiriúnaithe agus athléimneachta aeráide, rochtain ar fhoinsí maoinithe amhail scéimeanna deontais Údarás Fuinnimh Inmharthana na hÉireann, an Ciste um Ghníomhú ar son na hAeráide, maoiniú ón gCoimisiún Eorpach agus eile a shainaithint agus a chur i bhfeidhm. Leanfaidh na CAROnna, an Ghníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil, an tIdirphlé Náisiúnta maidir le Gníomhú ar son na hAeráide agus comhpháirtithe eile de thacaíocht a thabhairt d'iarrachtaí na n-údarás áitiúil maidir le rannpháirtíocht na saoránach agus na bpáirtithe leasmhara.

2.4 CONTAE ROS COMÁIN – GNÍOMHÚ AR SON NA HAERÁIDE SA PHOBAL

Tá réimse leathan tionscnamh um Ghníomhú ar son na hAeráide ar siúl ag gach leibhéal laistigh den Phobal i gContae Ros Comáin. Leagtar béim sna cás-staidéir seo a leanas ar an leibhéal spéise agus rannpháirtíochta a bhfuil síúil ag an bplean seo an clár oibre maidir le gníomhú ar son na haeráide a thógáil, a leathnú agus a leabú ar fud an Chontae. Léirítear na deiseanna a chruthaítear leis na tionscnaimh phobalbhunaithe sin sna gníomhaíochtaí atá i **gCaibidil 4**.

In 2023, d'eisigh an tAonad um Ghníomhú ar son na hAeráide iarratas ar léirithe spéise ó phobail, ó ghnólachtaí agus ó dhaoine aonair chun tionscnaimh leanúnacha maidir le gníomhú ar son na haeráide laistigh den Chontae a thaispeáint. Glacadh go maith leis an bpróiseas seo, rud a d'fhág gur léiríodh 12 fhíseán ina leagtar amach céimeanna uaillmhianacha a glacadh chun aghaidh a thabhairt ar athrú aeráide, bithéagsúlacht a mhéadú agus maireachtáil inbhuanaithe a chur chun cinn ar fud Chontae Ros Comáin. Áirítear sna tionscnaimh sin tionscadail a leagann béim ar na naisc idir an bithéagsúlacht, an tslándáil bia, bainistiú tírdhreacha agus sláinte agus folláine iomlánaíoch.

Is grúpa pobalbhunaithe é an club garraíodóireachta The Green hub i mBéal na mBuillí a dhíríonn ar chomhroinnt eolais agus ar gharraíodóireacht inbhuanaithe trí roinnt tionscadal lena n-áirítear mol coigilte síolta, forbairt gairdíní bláthanna fiáine agus cuairteanna oiliúna/gairdíní chun cleachtas inbhuanaithe agus táirgeadh bia atá bunaithe go háitiúil a chur chun cinn.

Ar an gcaoi chéanna, cuireann an fheirm Holistic Hillside cleachtas feirmeoireachta íogaire chun cinn mar aitheantas ar ról na hearnála talmhaíochta mar phríomhchoimeádaí an tírdhreacha i gcoitinne agus a bithéagsúlachta. Aithnítear an ról sin freisin ar fud an phlean seo agus na gníomhaíochtaí atá ann chun dul i dteagmháil leis an earnáil, chun aghaidh a thabhairt ar steiréitíopaí diúltacha trí ionadaíocht chothrom a dhéanamh ar an dul chun cinn atá déanta go dtí seo agus chun forbairt agus imlonnú teicneolaíochtaí nuálacha maidir le tionscnaimh um ghníomhú ar son na haeráide a chur chun cinn chun tacú le spriocanna náisiúnta dícharbónaithe.

Tugtar aghaidh níos mó ar thionscadal an Chomhphobail um Ghníomhú ar son na hAeráide sna ranna seo a leanas.

Chomh maith le tionscadail phobail, chuaigh Comhairle Contae Ros Comáin i dteagmháil le hOllscoil Mhá Nuad agus leis an gColáiste Ollscoile, Baile Átha Cliath chun treoir a ullmhú maidir le húsáid luibhicídí agus lotnaidicídí in iarratais comhairle agus pobail agus maidir le crainn a chosaint agus a chothabháil chun tacú le Gníomhú Aeráide.

Is clár oideachais comhshaoil idirnáisiúnta é Scoileanna Glasa a chuireann bealach dea-shainithe agus inrialaithe ar fáil do scoileanna chun saincheisteanna comhshaoil a thógáil ón gcuraclam agus iad a chur i bhfeidhm ar rith laethúil a scoile. Clúdaíonn Green-Schools roinnt téamaí éagsúla, ag tosú le híoslaghdú Bruscair agus Dramhaíola agus ina dhiaidh sin na téamaí Fuinneamh, Uisce, Taisteal, Bithéagsúlacht, Saoránacht Dhomhanda Bruscar & Dramhaíl, Fuinneamh Saoránachta Domhanda, Timpeallacht Mhuirí Saoránachta Domhanda, Taisteal Saoránachta Domhanda agus Saoránacht Dhomhanda Bia agus Bithéagsúlacht.

Tacaíonn Oifigeach Oideachais agus Feasachta Comhshaoil Chomhairle Contae Ros Comáin leis an Taisce agus leis an gclár Scoileanna Glasa. Baintear é sin amach trí ghníomhaíochtaí múscaillte feasachta agus trí acmhainní eolaíochta agus gníomhaíochta aeráide a chur chun cinn i measc múinteoirí agus daltaí.

Téann Ros Comáin i ngleic freisin le tionscnamh Chlubanna glasa CLG. Meastar go bhfuil na cláir sin, atá dírithe ar ghlúin na dtionscnóirí um Ghníomhú ar son na hAeráide amach anseo, rithabhachtach chun feasacht ar an aeráid a leabú agus a phríomhshruthú ar fud an phobail.

Léiríonn na cás-staidéir seo a leanas cuid de na tionscnaimh thábhachtacha áitiúla atá ar siúl ar fud an Chontae.

2.4.1 CYCLEUP – LÍONRA BAN ROS COMÁIN

Is fiontar sóisialta comhshaoil agus oiliúna é Líonra Ban Ros Comáin (RWN) a thugann aghaidh ar shaincheist na dramhaíola teicstíle trí chur chuige forbartha pobail maidir le cosaint an chomhshaoil, a thacaíonn leis na daoine is deacra teacht ar mhná agus ar theaghlaigh chun dul i mbun oiliúna i ndeisiú agus in athúsáid ábhar. Le CycleUp ardaítear feachtas ar an ngeilleagar ciorclach i gcomhthéacs tuaithe Ros Comáin, le sochair shóisialta shuntasacha agus forbairt deiseanna fostaíochta áitiúla.

Chuaigh an fiontar sóisialta oiliúna comhshaoil seo ar aghaidh ón rath a bhí ar an Tionscadal Píolótach um Uaschúrsáil Teicstíle Líonra Ban Ros Comáin (RWN) in 2019, tionscadal a fuair cómhaoiniú ón Local Agenda21 LAPN agus an Roinn. Cumarsáid, Gníomhú ar son na hAeráide agus Comhshaoil chomh maith le branda éadaí Patagonia le tacaíocht ó Bhord Oideachais agus Oiliúna na Gaillimhe Ros Comáin (GRETB), Líonra Comhshaoil Ros Comáin agus an tIonad Rediscovery.

Ag eascairt as meastóireacht agus torthaí an treoirthionscadail, fuair RWN maoiniú ón nGníomhaireacht um Chaomhnú Comhshaoil (GCC) faoin tionscnamh Fiontar Glas don tionscadal WECAN do 2021. Mhaoinigh sé seo bainisteoir tionscadail ar feadh tréimhse 12 mhí chun an Fiontraíocht Shóisialta a fhorbairt agus a fhás, táirgí uaschúrsáilte a chur chun cinn agus a chur ar an margadh chun díolacháin a mhéadú, an raon oiliúna a leathnú ar fud an réigiúin agus níos faide i gcéin agus teachtaireacht an gheilleagair chiorclaigh a scaipeadh trí cheardlanna líonraithe agus for-rochtana.

Tá an Seachadadh Oiliúna agus Meastóireacht QQI Leibhéal 6 curtha i gcrích ag Rannpháirtithe Ghrúpa Uaschúrsála Teicstíle chun cáiliú mar theagascóirí do Chúrsaí Oiliúna agus Ceardlanna Teicstíle Uaschúrsála agus chun an chéad ghlúin eile d'athúsáid chruthaitheach i gContae Ros Comáin a spreagadh. Is féidir an rath a bhí ar an ngrúpa seo a fheiceáil ag CycleUp - Líonra Ban Ros Comáin (rwn.ie) agus ina siopaí ar líne agus i bpearsa a bhfuil réimse éagsúil earraí uaschúrsáilte cruthaitheacha orthu agus a ghlacann le coimisiúin aonair.

2.4.2 SCÉIM PHÍOLÓTACH UM CHOSAINT FOINSE

Ba chomhthionscnamh é seo a sheol an chónaidhm náisiúnta de ghrúpscéimeanna uisce agus de Ghrúpscéimeanna Uisce Áitiúla i gcomhpháirtíocht le Comhairle Contae Ros Comáin agus le DHPLG agus bhuaigh sé duais Eorpach na mbeach Eorpach d'Eagraíocht Úinéirí Talún na hEorpa in 2020.

Is é aidhm fhoriomlán an tionscnaimh Grúpscéim Uisce seo ná an pobal a chur ar an eolas faoin gcaidreamh idir an méid a tharlaíonn i ndobharcheantar foinse agus caighdeán an uisce buacaire, agus cuidiú le míniú a thabhairt ar an ról tábhachtach a d'fhéadfadh a bheith ag feabhsú bithéagsúlachta i gcosaint foinse an uisce óil.

Mar chuid den tionscadal tá dáileadh coirceog ar theaghlaigh feirmeoireachta áitiúla, crainn á gcur ar fáil do leanaí bunscoile i 88 Scoil Náisiúnta ar fud Ros Comáin, feachtais feachtas ar lotnaidicídí agus feirmeoirí ag cur bearta i bhfeidhm chun cúrsaí uisce a chosaint, a fheidhmíonn mar ghnáthóga do phailneoirí freisin.

Sheol grúpscéimeanna uisce Ros Comáin an tionscadal 'Let it Bee' in 2020 a raibh baint acu le tionscadal náisiúnta cosanta foinse uisce óil. Arna mhaoiniú ag an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht, bhí 17 teaghlach feirmeoireachta páirteach in ealaín na beachaireachta. Chuir an tionscnamh beacha, trealamh agus meantóireacht ar fáil do gach teaghlach agus is é is aidhm dó oideachas a chur ar phobail áitiúla faoin nasc idir an bithéagsúlacht agus cosaint foinsí uisce óil, chomh maith leis na contúirtí a bhaineann le lotnaidicídí don dá cheann. Tá ag éirí go maith le Cónaidhm Náisiúnta na nGrúpscéimeanna Uisce (NFGWS) ó cuireadh tús leis an tionscnamh i gContae Mhaigh Eo agus i gContae an Chabháin. Tá maoiniú bronnta anois ag Comhairle Taighde na hÉireann ar an tionscadal le haghaidh coláiste ríoga máinlianna ar staidéar na hÉireann chun an tionchar atá aige ar fholláine na tíre a thomhas.

Spreagann an tionscadal gníomhaíochtaí atá neamhdhíobhálach don chomhshaoil i ngrúpscéim uisce (GWS) chun dobharcheantair/limistéir rannchuidithe a aimsiú, rud a d'fhéadfadh feabhas a chur ar cháilíocht an uisce sna haibhneacha, sna lochanna agus sa screamhuisce, chomh maith leis na buntáistí breise a bhaineann le feabhsú bithéagsúlachta agus le gabháil carbóin.

Ba iad Grúpscéim Uisce Cora Chrí, a ghlac páirt sa tionscadal, Contae Ros Comáin na buaiteoirí foriomlána sa chuid Feabhsaithe Bithéagsúlachta de ghradaim barr feabhais GWS, 2023.

In aeráid atá ag athrú lena mbaineann riosca tuile níos mó agus méadú ar líon na dtriomach, tá brúnna ar cháilíocht an uisce níos suntasaí. Is eiseamláir é an tionscnamh leanúnach den chaoi ar féidir le pobail gníomhú le comhpháirtithe éagsúla agus leis an Údarás Áitiúil chun bearta fóinteacha oiriúnaithe agus maolaithe a bhfuil tábhacht idirnáisiúnta ag baint leo a chur chun cinn.

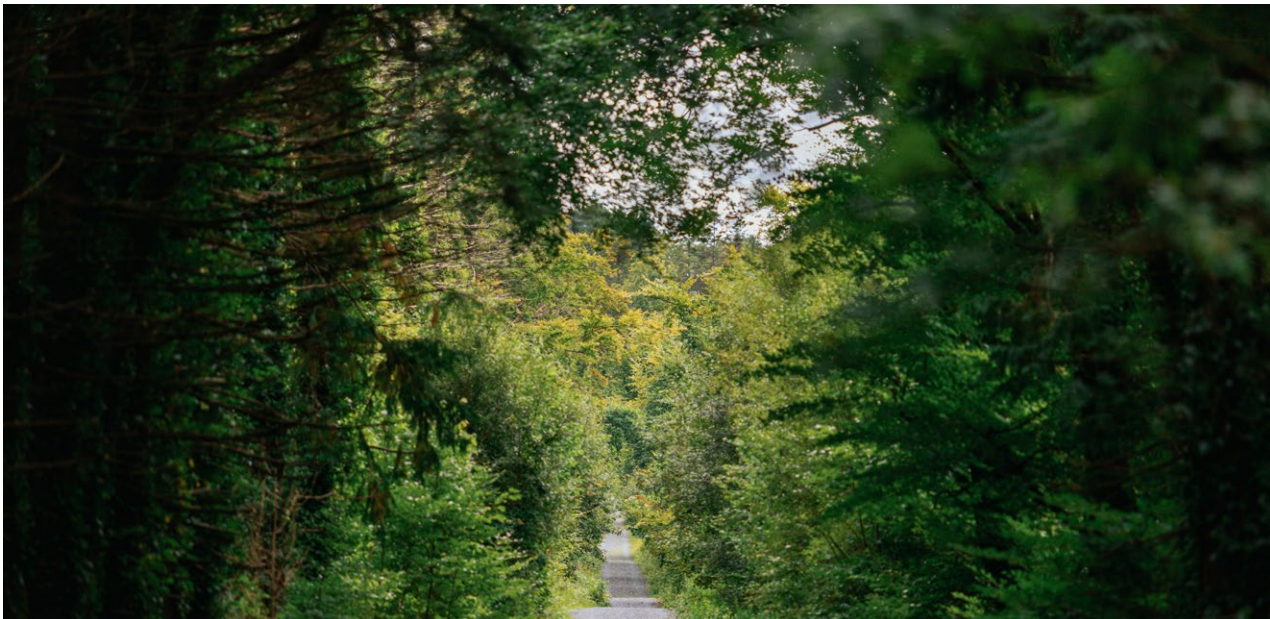
2.4.3 GNÍOMHÚ POBAIL ROS COMÁIN AR SON NA HAERÁIDE

Ag freagairt do léiriú spéise go luath in 2023, ghlac 12 ghrúpa pobail páirt i bhfísthaispeántas de thionscadail maidir le gníomhú ar son na haeráide atá ar siúl sa chontae. Orthu sin bhí an tionscadal CycleUp Líonra Ban Ros Comáin agus an Píolótach um Chosaint Foinse a leagtar amach thuas agus na heiseamláirí seo a leanas de ghníomhaíocht phobail sa Chontae:

- Club Garraíodóireachta Green Hub, Béal na mBuillí
- Feirm Orgánach Hillside
- Grúpscéim Uisce Lár-Ros Comáin
- Grúpa Cosanta Conláistí Naomh Eoin
- Tionscadal Circe Fhraoigh Fhiáin Bhaile Daighean
- Coillearnach Dúchais Naomh John
- Pobal Fuinnimh Inbhuanaithe Bhaile Trasdula Ros Comáin
- Seid bhFear Bhaile Uí Liag
- Beachaire na Leacan
- Caseys Ros Comáin
- Grúpa Bailte Slachtmhara Chill Taobháin.

Déanfaidh an tAonad um Ghníomhú ar son na hAeráide, i gcomhar leis an Oifigeach Feasachta Comhshaoil, imscrúdú ar an bhféidearthacht na físeáin seo a áireamh sna Scoileanna Glasa agus i gcláir oideachais agus feasachta eile de réir mar is cuí.

Tá tuilleadh sonraí faoi na tionscadail seo ar fáil ag Tionscadail - Comhairle Contae [Ros Comáin \(roscommoncoco.ie\)](https://roscommoncoco.ie)

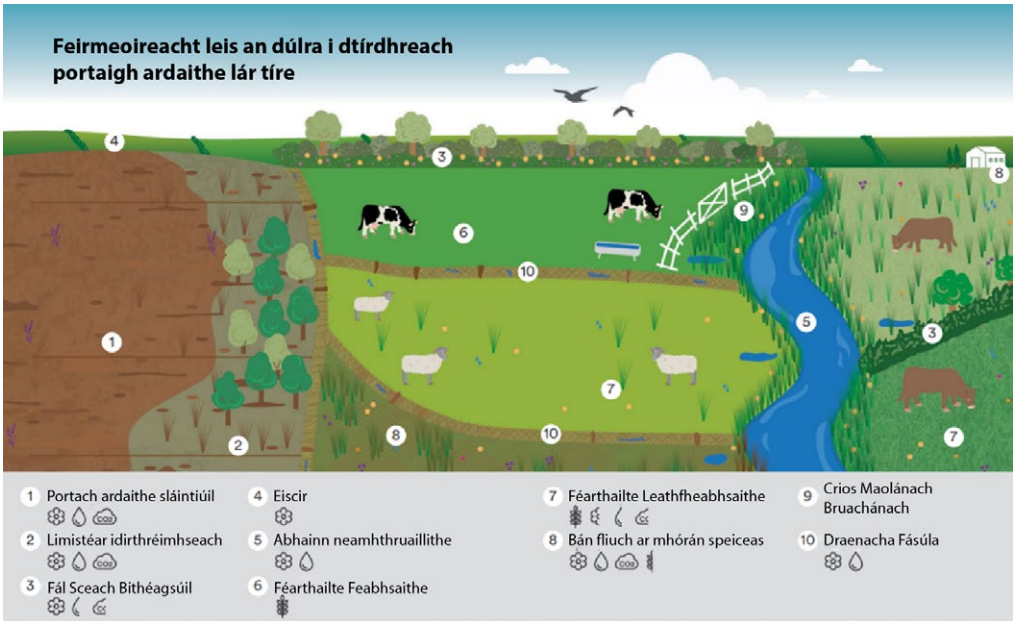
2.4.4 POBAIL FUINNIMH INBHUANAITHE

Tá roinnt Pobal Fuinnimh Inmharthana (SECanna) ar fud an Chontae. Is eagraíochtaí áitiúla iad seo a théann i dteagmháil leis an ÚFIÉ, agus a d'éascaigh Comhairle Contae Ros Comáin, chun Pleananna Bainistíochta Fuinnimh agus tionscadail ghaolmhara a fhorbairt chun éifeachtúlacht fuinnimh agus laghduithe astaíochtaí a sheachadadh ina dtithe, ina ngnólachtaí agus ina n-oibríochtaí. Leanfaidh Comhairle Contae Ros Comáin de thacaíocht a thabhairt do na pobail seo agus clár SEC a chur chun cinn sa Chontae trí líonraí reatha ar nós an PPN agus Comhpháirtíocht Leader Ros Comáin agus comhoibriú ar thionscadail a d'fhéadfadh a bheith ann chun gníomhú ar son na haeráide a spreagadh sa Chontae.

2.4.5 FARMPEAT

Comhpháirtíocht nuálaíochta Eorpach atá bunaithe go háitiúil is ea FarmPeat (Íocaíochtaí Feirme d'Aistrithe Éiceolaíochta agus Talmhaíochta) atá maoinithe ag DAFM. Is scéim í atá bunaithe ar thorthaí d'fheirmeoirí a bhainistíonn tailte atá timpeall ar phortaigh ardaithe, a chuireann cosaint, caomhnú agus caomhnú na láithreán seo chun cinn trí bhainistiú cuí an idirlimistéir idir talmhaíocht agus portaigh ardaithe. Tugann an clár luach saothair d'fheirmeoirí as bainistiú éiceolaíoch níos fearr a dhéanamh ar ghnáthóga ar ithreacha móna chomh maith le gnéithe geolaíochta agus hidreolaíochta agus teorainneacha páirce a chur san áireamh. Tá comhlíonadh bunaithe ar chóras scórchártaí, le scóir níos airde a chiallaíonn cáilíocht chomhshaoil níos airde agus íocaíochtaí níos airde. Is iad Portach Chluain Buail, Portach Bhaile na Móna agus Loch Chorca Dhuibhne na limistéir incháilithe i gContae Ros Comáin. D'fhéadfadh an tionscadal seo a bheith ina eiseamláir do rannpháirtíocht an phobail amach anseo le cineál dúshlánach na talmhaíochta chun tacú le spriocanna dícharbónaithe.

3. GNÍOMHÚ AR SON NA HAERÁIDE BUNAITHE AR FHIANAISE

Tá cur chuige fianaisebhunaithe ríthábhachtach chun cur chuige saincheaptha agus dírithe a áirithiú chun aghaidh a thabhairt ar dhúshlán na haeráide ar an leibhéal áitiúil. Choimisiúnaigh Comhairle Contae Ros Comáin ullmhúchán do mheasúnú riosca ar athrú aeráide agus fardail astaíochtaí bonnlíne (don Chontae agus don Bhaile DZ – féach Aguisíní Teicniúla) chun dálaí áitiúla a fháil amach agus forbairt Gníomhartha a chur chun cinn ar an mbonn sin.

Ní mór bonn láidir fianaise a chur faoi phlean gníomhaíochta aeráide Chomhairle Contae Ros Comáin. Cuireann tógáil an bhoinn fianaise ar chumas na n-údarás áitiúil cur chuige córasach a chur i bhfeidhm chun tuiscint níos fearr a fháil ar na dúshláin, sineirgí agus deiseanna a shainaithint, agus sásraí agus gníomhaithe gearála chun gníomhaíocht éifeachtach ar son na haeráide a chur i gcrích. Áirítear leis an mbonn fianaise a thógáil:

- ▶ Comhthéacs an údaráis áitiúil a bhunú,
- ▶ Fardail astaíochtaí bonnlíne a fhorbairt don Chontae agus don Chríos Dícharbónaithe,
- ▶ Measúnú a dhéanamh ar rioscaí agus tionchair an athraithe aeráide agus
- ▶ Comhthéacs beartais níos leithne an phlean gníomhaíochta ar son na haeráide a fhiosrú.

De ghnáth, chuathas i ngleic le maolú ar an athrú aeráide agus le hoiriúnú don athrú aeráide mar dhá chlár oibre ar leith. Cuireann plean gníomhaíochta aeráide an údaráis áitiúil deis ar fáil chun an dá chlár oibre a chur ar fáil ar bhealach comhtháite. Tá tógáil an bhoinn fianaise mar bhonn do ghníomhú comhtháite áitiúil ar son na haeráide agus, dá bhrí sin, do ghníomhú níos láidre ar son na haeráide áitbhunaithe. Ar an leibhéal áitiúil, tacaíonn an cur chuige seo leis an méid seo a leanas:

- ▶ Tuiscint níos fearr a fhorbairt ar astaíochtaí gás ceaptha teasa agus ar rioscaí a bhaineann leis an aeráid,
- ▶ Measúnú a dhéanamh ar dhálaí agus comhthéacsanna áitiúla,
- ▶ Comhthéacs agus creat beartais níos leithne a aistriú agus a chur in oiriúint do fhreagairtí uailmhianacha, beartais aeráide, go dtí an leibhéal áitiúil.

3.1 MEASÚNÚ RIOSCA UM ATHRÚ AERÁIDE CONTAE ROS COMÁIN

Choimisiúnaigh Comhairle Contae Ros Comáin measúnú riosca ar athrú aeráide agus rinneadh é i gcomhréir le hlarscríbhinn Theicniúil B de threoirlínte LACAP chun tuiscint a chruthú ar thionchair áitiúla an athraithe aeráide ar oibríochtaí, feidhmeanna agus seachadadh seirbhísí do Chomhairle Contae Ros Comáin. Tugadh aghaidh ar dhá phríomhréimse:

1. Measúnú ar na tionchair a bhaineann leis an aeráid agus leis an aimsir atá ann cheana féin
2. Na tionchair agus na rioscaí aeráide a d'fhéadfadh a bheith ann amach anseo do Chontae Ros Comáin a shainaithint.

Tá an tuarascáil le fáil in **larscríbhinn Theicniúil D** a ghabhann leis an doiciméad seo – tugtar breac-chuntas san achoimre seo a leanas ar na príomhthorthaí i ngach réimse.

3.1.1 TIONCHAIR A BHAINNEANN LEIS AN AERÁID AGUS LEIS AN AIMSIR

Tugtar achoimre ar na teagmhais aeráide atá ann cheana ag fíor 3.1 thíos. Áirítear leo siúd;

- ▶ Léirigh an taithí a fuarthas le déanaí ar thréimhsí fuara agus ar theagmhais throma sneachta in 2018 (m.sh. Stoirm Emma) an réimse leathan tionchair ar Chontae Ros Comáin, lena n-áirítear dúnadh bóithre, cur isteach ar iompar poiblí, éaradh cumhachta agus laghdú ar tháirgeadh talmhaíochta.
- ▶ Léiríonn méaduithe réamh-mheasta ar an meánteocht agus laghduithe ar mhinicíocht an tsneachta laghdú ar mhinicíocht tréimhsí fuara, sneachta trom, agus na tionchair ghaolmhara a bhaineann leo.

Triomaigh

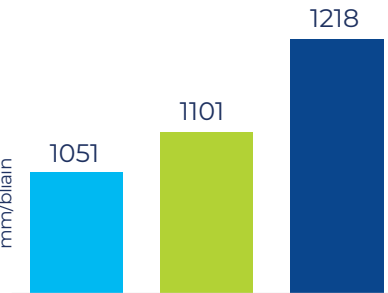
Taifeadadh an triomach iomlán leanúnach is faide ag Béal Átha Liag (Cluain Dá Ráth) in 2007, a mhair 30 lá san iomlán

Taifeadadh an teocht is airde ar an 18ú Iúil 2022 ag Chluain Creamha

Báisteach

Tháinig méadú 16% ar an meánbháistí bliantúil ag Loch Glinne don tréimhse is déanaí (1981-2010) i gcomparáid le bonnlíne 1961-1990

0.3°C

Meánmhéadú teochta don tréimhse 1971-2000 i gcomparáid le bonnlíne 1961-1990**

Tharla trí cinn de na blianta is fliche ar taifead le 10 mbliana anuas bunaithe ar thaifid a shíneann siar go dtí 1944**

Fíor 3.1

► Mar thoradh ar an taithí a fuarthas le déanaí ar theagmhais tuilte abhann agus corraitheacha in 2021 agus 2022 bhí raon leathan tionchair ann ar fud an chontae amhail blúchadh maoiné cónaithe, dúnadh gnólachtaí, cur isteach ar ghréasáin iompair, blún talún feirme, agus damáiste do thaitneamhachtaí áineasa.

3.1.2 POTENTIAL FUTURE CLIMATE IMPACTS AND RISKS

Rinneadh measúnú ar athruithe a d'fhéadfadh a bheith ann amach anseo in aeráid Chontae Ros Comáin faoi 2050 agus ar a éifeachtaí ar mhinicíocht na guaise. Rinneadh measúnú freisin ar na hathruithe a bheidh ann amach anseo ar an daonra agus ar an bhforbairt sa réigiún faoi 2050, ar athruithe iad a d'fhéadfadh difear a dhéanamh do nochtadh agus do leochaileacht. Ar deireadh, agus na trí chomhpháirt ar fad á gcur san áireamh, rinneadh measúnú ar an riosca aeráide a bheidh ann amach anseo. Tugtar achoimre orthu seo thíos ag fíor 3.2.

Tar éis an raon guaiseacha aeráide a bhí ag Comhairle Contae Ros Comáin cheana féin a aithint agus a mheasúnú, rinneadh measúnú ar na hathruithe réamh-mheasta ar mhinicíocht agus ar dhéine na nguaiseacha aeráide chun tuiscint a fháil ar conas a d'fhéadfadh tionchair agus rioscaí aeráide reatha Chomhairle Contae Ros Comáin a bheith níos measa. Tugann an fhaisnéis thíos achoimre ar na réamh-mheastacháin aeráide do gach guais bunaithe ar Nolan agus Flanagan (2020).

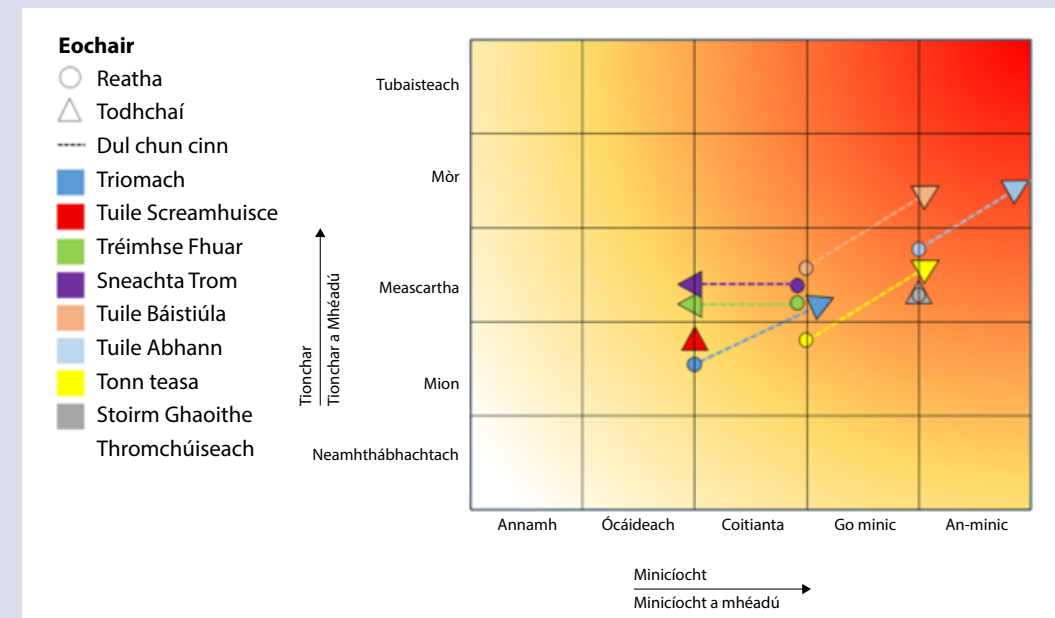
	Guais	Athrú Réamh-mheasta	Minicíocht Todhchaí
	Tonnta teasa	Léiríonn réamh-mheastacháin méadú foriomlán ar an meánteocht (bun idir 1.1 agus 1.5 C do Chontae Ros Comáin i gcomparáid leis an tréimhse 1981-2000. Léiríonn réamh-mheastacháin go mbeidh tonnta teasa níos minice (bun lár) faoi lár an chéid	Go minic
	Triomaigh	Meastar go laghdóidh báisteach an tsamhraidh idir 6 agus 12% amach anseo i gcomparáid leis an tréimhse bhonnlíne ó 1981 go 2000, rud a chuirfidh le dálaí féideartha triomaigh.	Coitianta
	Tréimhse Fhuar	Mar thoradh ar na teochtaí atá ag dul i méid, réamh-mheastar laghdú ar líon na laethanta sioc agus na laethanta oighir sa tréimhse amach anseo 2041-2060 i gcomparáid leis an tréimhse bhonnlíne ó 1981 go 2000.	Ócáideach
	Sneachta Trom	Meastar go dtiocfaidh laghdú suntasach ar an titim sneachta bliantúil sa réigiún faoi lár an chéid.	Ócáideach
	Stoirmeacha Gaoithe Tromchúiseacha	Tá réamh-mheastacháin stoirmeacha faoi réir leibhéal ard éiginnteachta. Faoi lár an chéid, léiríonn réamh-mheastacháin go bhfanfaidh meánluas na gaoithe cosúil leis na cinn atá ann faoi láthair ach táthar ag tuar go dtiocfaidh méadú ar stoirmeacha níos déine atá annamh faoi láthair.	Go minic
	Tuile báistiúla	Léiríonn réamh-mheastacháin méadú ar mhinicíocht laethanta báistí troma (laethanta le frasaíocht >30mm) do Chontae Ros Comáin agus meastar go dtiocfaidh méadú suas le 56% ar roinnt ceantar. Is dócha go mbeidh minicíocht mhéadaithe tuilte abhann agus báistiúla bainteach mar thoradh air seo.	Go minic
	Tuile Abhann	Níl réamh-mheastacháin ar athruithe ar thuilte screamhuisce ar fáil faoi láthair, mar sin tá éiginnteacht ann maidir leis an athrú ar mhinicíocht tuile screamhuisce ar féidir a bheith ag súil leis.	Ócáideach

Fíor 3.2

Ar bhonn na measúnuithe sin, forbraíodh maitrís riosca aeráide (fíor 3.3).

- ▶ Aithníodh sa mheasúnú tuilte abhann agus teagmhais stoirmeacha gaoithe a bhfuil an leibhéal is airde riosca ag baint leo faoi láthair do Chontae Ros Comáin, le tuilte abhann ag baint le damáiste do shócmhainní agus do bhonneagar agus leis an bhféidearthacht atá ann pobail agus pobail leochaileacha a leithlisiú. Baineann iarmhairtí stoirmeacha gaoithe tromchúiseacha go príomha le cur isteach agus damáiste do líonraí fuinnimh, cumarsáide agus iompair. Tuairtear go dtiocfaidh méadú ar mhinicíocht na dteagmhais tuilte abhann, agus go mbeidh an déine tionchair a bhaineann leo ag ardú ó thuilte measartha go mór. Ní mheastar go dtiocfaidh athrú ar mhinicíocht mhór teagmhais stoirme gaoithe.
- ▶ Aithnítear go mbaineann riosca measartha ard do Chontae Ros Comáin le tuilte báistiúla, le tionchair a bhaineann le damáiste do dhromchlaí bóthair, le cur isteach ar ghréasáin iompair agus le slógadh truailleán. Tuairtear go dtiocfaidh méadú ar mhinicíocht an teagmhais agus go méadóidh an déine tionchair ó mheasartha go mór.
- ▶ Tarlaíonn tréimhsí fuara agus sneachta trom ar bhonn coitianta ar fud Chontae Ros Comáin, rud a dhéanann dochar d'infreastruchtúr fuinnimh, cumarsáide agus uisce rithabhachtach agus d'fhéadfadh sé a bheith mar thoradh ar dhúnadh an bhonneagair iompair go mbeadh pobail iargúlta ar leithlis. Meastar nach mbeidh na himeachtaí sin chomh coitianta amach anseo.
- ▶ Tarlaíonn tonnta teasa ar bhonn coiteann i gContae Ros Comáin; mar sin féin, meastar gur tionchar beag é an tionchar foriomlán faoi láthair, áfach, meastar go n-éireoidh siad níos minice agus go n-ardóidh an riosca gaolmhar go leibhéal measartha. Baineann tionchar tonnta teasa le méadú ar mhinicíocht na tine neamhrialaithe, le damáiste do dhromchlaí bóthair agus le brú méadaithe ar láithreáin áineasa.
- ▶ Meastar tuilte screamhuisce a bheith ann ó am go chéile i gContae Ros Comáin le tionchair a bhaineann le cur isteach ar iompar bóthair agus leithlisiú pobail. Ní mheastar go dtiocfaidh méadú ar mhinicíocht na dtuilte screamhuisce.
- ▶ Le linn na tréimhse reatha, tharla triomaigh freisin ar bhonn ócáideach ach bhí tionchair measartha beag acu agus baineann siad le méaduithe ar mhinicíocht na dteinte neamhrialaithe agus le cur isteach ar an soláthar uisce, ach meastar go dtiocfaidh méadú ar mhinicíocht na gcoinníollacha triomaigh mar aon le hathrú gaolmhar ó mhiontionchar go tionchar measartha. Bhí tonn teasa agus triomach i Ros Comáin in 2018, agus taifeadadh tonnta teasa in 2021 agus 2022. Mar thoradh ar na himeachtaí sin, rinneadh damáiste do dhromchlaí bóthair, cuireadh srianta ar an soláthar uisce (toirmeasc ar phíobán) agus cuireadh leis an éileamh méadaithe a cuireadh ar limistéir áineasa.

- ▶ Fágfaidh méaduithe réamh-mheasta ar mhinicíocht tonnta teasa agus ar dhálaí triomaigh go mbeidh imeachtaí a tharlaíonn faoi láthair ar bhonn annamh, lena n-áirítear dóiteáin tailte portaigh, níos minice. De réir mar a théann an daonra in aois, tiocfaidh méadú freisin ar líon na ndaoine leochaileacha atá neamhchosanta ar rioscaí a bhaineann le teas.

Fíor 3.3

Mar a léirítear sa mhaitrís riosca aeráide (Fíor 3.3), tiocfaidh méadú ar mhinicíocht agus ar dhéine roinnt guaiseacha (m.sh. tuilte abhann agus corraitheacha, tonnta teasa agus triomach) agus fanfaidh cinn eile mar an gcéanna (m.sh. stoirmeacha gaoithe tromchúiseacha agus tuilte screamhuisce). Táthar ag súil go dtiocfaidh laghdú ar mhinicíocht roinnt guaiseacha, amhail tréimhsí fuara agus sneachta trom.

Chun teacht aniar a mhéadú, beidh ar Chomhairle Contae Ros Comáin pleanáil réamhghníomhach a dhéanamh do na rioscaí athraithe aeráide atá ann faoi láthair agus a bheidh ann amach anseo agus guaiseacha gaolmhara.

Baineann athruithe réamh-mheasta ar nochtadh agus leochaileacht leis an leibhéal forbartha agus fáis daonra a bhfuiltear ag súil leis sa Chontae, an fhorbairt is gá chun é seo a chothú, agus an t-idirghníomhú le hathruithe réamh-mheasta san aeráid atá leagtha amach thuas. Comhcheanglaíodh anailís ar phleananna ar an leibhéal náisiúnta, réigiúnach agus áitiúil leis an measúnú ar thionchair aeráide chun measúnú a dhéanamh ar leochaileacht agus nochtadh sa todhchaí i seacht bpríomhréimse a leagtar amach thíos.

Sóisialta

- ▶ Mar gheall ar an méadú a bhfuiltear ag súil leis ar dhaonra iomlán agus ar dhaonra na ndaoine scothaosta i gContae Ros Comáin beidh méadú ar líon na ndaoine a dtéann aonrú sóisialta i bhfeidhm orthu le linn roinnt teagmhais ghuaise
- ▶ Mar fhreagra ar thonnta teasa, beidh úsáid mhéadaithe de spásanna gorma/ glasa ag an bpobal ag cur brú méadaithe ar thaitneamhachtaí áitiúla m.sh. bruscar, fadhbanna tráchta

Cultúrtha Oidhreacht

- ▶ Beidh tuilte báistiúla agus abhann a measadh tráth a bheith ina eachtra mhór, ag éirí níos minice. Mar thoradh air sin, beidh sócmhainní oidhreachta cultúrtha nochta níos minice do ghuaiseacha tuilte, agus ciallóidh leibhéil níos airde tuilte go bhféadfaí sócmhainní oidhreachta cultúrtha nach raibh tionchar ag tuilte orthu roimhe seo a bheith nochta as a dtiocfaidh damáiste gearrthéarmach agus fadtéarmach do ghnáthóga/comhshaol ag na guaiseacha seo
- ▶ Mar gheall ar an méadú féideartha ar mhinicíocht teagmhais ghuaise agus nochtadh ar fud Chontae Ros Comáin, beidh méadú gaolmhar ar na gníomhartha a dhéanfaidh an t-údarás áitiúil roimh, le linn, agus ina dhiaidh agus imeacht.

Airgeadais

- ▶ Mar thoradh air sin, beidh méadú ar na costais a bhaineann le déileáil leis na himeachtaí, m.sh. aerchóiriú, freagairt seirbhíse éigeandála, cosaintí tuilte sealadacha agus buana, foireann, oiliúint agus ceannach/cothabháil trealaimh
- ▶ Mar gheall ar an méadú féideartha ar mhinicíocht teagmhais ghuaise agus nochtadh ar fud Chontae Ros Comáin le linn imeachta beidh éileamh/brú méadaithe ar sheirbhísí/acmhainní a d'fhéadfadh leibhéal an tsoláthair seirbhíse a laghdú agus dochar a dhéanamh do chlú an údaráis áitiúil

Clú

- ▶ Maidir le guaiseacha atá ina saincheisteanna fadtéarmacha i gContae Ros Comáin, m.sh. tuilte abhann, má mheasann an pobal nach leor an fhreagairt ar mhinicíocht mhéadaithe agus ar dhéine na dteagmhas, d'fhéadfadh tionchar diúltach a bheith aige sin ar chlú an údaráis áitiúil
- ▶ Mar gheall ar an méadú a bhfuiltear ag súil leis ar dhaonra Chontae Ros Comáin, beidh méadú ar na teaghlaigh agus ar an mbonneagar lena mbaineann as a dtiocfaidh méadú ar líon na sócmhainní a nochtar d'eachtraí guaise

Sócmhainní

- ▶ Mar gheall ar an méadú a bhfuiltear ag súil leis ar mhinicíocht na dtonn teasa, beidh sócmhainní bóithre faoi lé níos rialta ag teochtaí foircneacha agus triomach agus d'fhéadfadh damáiste méadaithe a bheith ann do bhóithre
- ▶ Beidh imeachtaí tuilte báistiúla, abhann agus taoide a measadh a bheith an-mhór tráth, ag éirí níos minice. Méadóidh sé seo damáiste sna limistéir atá faoi lé na guaiseacha seo cheana féin agus nochtfar limistéir nua agus mar sin sócmhainní nach raibh aon tionchar orthu roimhe seo
- ▶ Mar gheall ar an méadú measta ar an daonra scothaosta i gContae Ros Comáin beidh líon níos mó daoine leochaileacha a bheidh níos íogaire do ghuaiseacha, go háirithe tonnta teasa

Sláinte agus Folláine

- ▶ Beidh imeachtaí báistiúla agus abhann a measadh a bheith an-mhór tráth, ag éirí níos minice. Mar thoradh air sin, beidh daoine faoi lé guaiseacha tuilte níos minice, agus leibhéil níos airde tuilte a d'fhéadfadh a bheith nochta do dhaoine nach raibh tionchar ag tuilte orthu roimhe seo. D'fhéadfadh tionchar a bheith aige seo ar shláinte agus ar fholláine fhisiciúil agus mheabhrach araon

Timpeallacht

- ▶ Ciallóidh an méadú féideartha ar thonnta teasa agus triomach laistigh de Chontae Ros Comáin teochtaí méadaithe i ndobharlaigh agus leibhéil uisce níos ísle a d'fhéadfadh cáilíocht an uisce a laghdú agus tionchar gearrthéarmach agus fadtéarmach ar an gcomhshaol mar thoradh air
- ▶ Mar gheall ar mhinicíocht mhéadaithe fhéideartha an nochta do ghuaiseacha i gContae Ros Comáin, d'fhéadfadh méadú a bheith ar an tionchar ar shócmhainní comhshaoil de réir mar a laghdaítear an t-am/ cumas don ghnáthóg/an timpeallacht téarnamh
- ▶ Beidh tuilte báistiúla agus abhann a measadh tráth a bheith ina eachtra mhór, ag éirí níos minice. Mar thoradh air sin, beidh sócmhainní comhshaoil nochta níos minice do ghuaiseacha tuilte, agus ciallaíonn leibhéil níos airde tuilte go bhféadfaí sócmhainní comhshaoil nach raibh tionchar ag tuilte orthu roimhe seo a nochtadh - rud a fhágann go ndéanfar damáiste gearrthéarmach agus fadtéarmach do ghnáthóga/comhshaol ag na guaiseacha seo

3.2 FARDAL ASTAÍOCHTAÍ BONNLÍNE CHONTAE ROS COMÁIN

Rinne Feehily Timoney and Company (FT) staidéar fardail astaíochtaí bonnlíne thar ceann Chomhairle Contae Ros Comáin (féach Aguisín E & H). Cuirtear i láthair sa tuarascáil ‘forbhreathnú héileacaptair’ ar astaíochtaí gás ceaptha teasa bonnlíne ó earnálacha éagsúla in aon bhliain amháin.

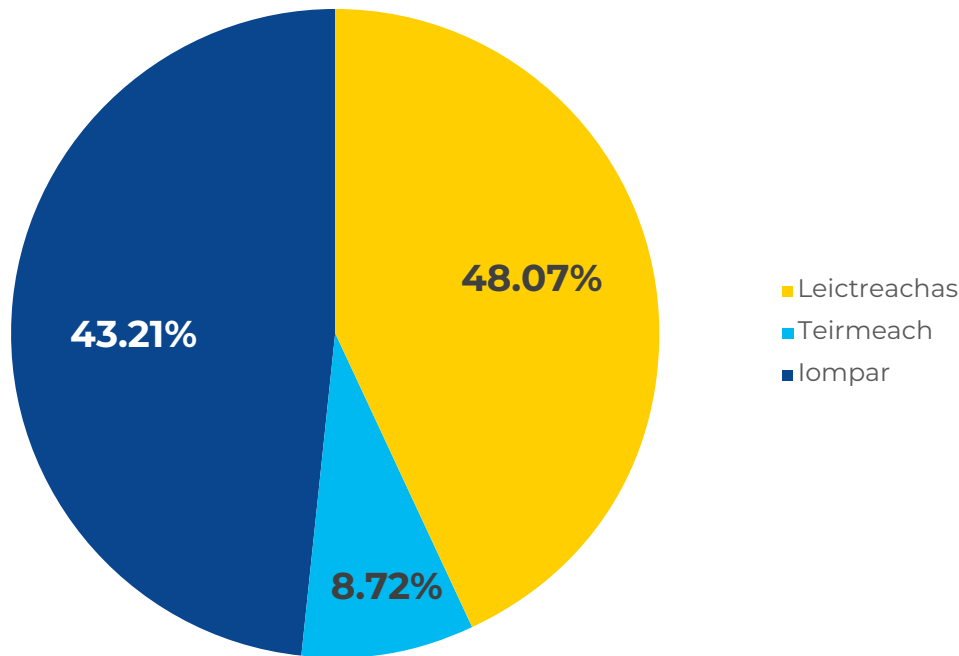
Tá sé mar aidhm ag an tuarascáil bhonnlíne feasacht a mhúscailt ar athrú aeráide agus ar an tionchar a bhíonn ag earnálacha éagsúla ar astaíochtaí carbóin foriomlána laistigh den Chontae. Cuireann sé an t-eolas is gá ar fáil don Chomhairle chun cinntí eolasacha a dhéanamh faoi ghníomhartha athraithe aeráide chun astaíochtaí carbóin an chontae a laghdú.

3.2.1 COMHAIRLE CONTAE ROS COMÁIN ASTAÍOCHTAÍ BUNLÍNE

Fuarthas sonraí astaíochtaí GCT don údarás áitiúil ó bhunachar sonraí monatóireachta agus tuairiscithe SEAI na comhairle contae don bhonnbhliain 2018. Cuirtear na sonraí seo i láthair i bhFíor 3.2

Tá leibhéal na n-astaíochtaí a bhaineann le teirmeach don Údarás Áitiúil sách íseal, agus tá na hastaíochtaí a bhaineann le hiompar don Údarás Áitiúil sách ard. Cé gurb ionann astaíochtaí leictreachais agus céatadán suntasach, leanfar ar aghaidh le conair sheasta íslithe i bhfianaise mhéid na bhfoinsí in-athnuaite sa mheascán, rud a mhéadóidh i gcomhréir le beartas an rialtais.

Catagóir	Astaíochtaí GCT tCO2-eq
Leictreachas	1,735
Teirmeach	315
Iompar	1,560
Iomlán	3,610

Fíor 3.4

3.2.2 ASTAÍOCHTAÍ EARNÁLACHA BUNLÍNE CHONTAE ROS COMÁIN

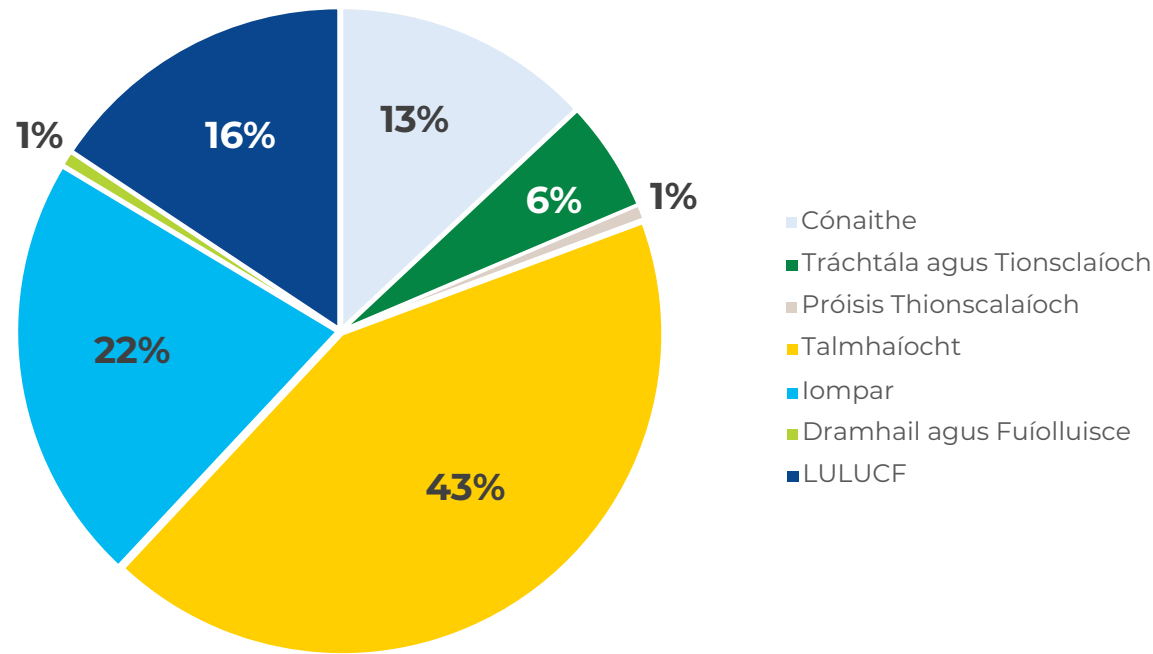
Ghin na hearnálacha a ndearnadh anailís orthu sa chontae 1,622,291.4 tCO2-eq sa bhliain bhonnlíne, ar an iomlán. Tugtar miondealú ar na hastaíochtaí sin agus ar na leibhéil spriocdhírithe astaíochtaí le haghaidh 2030 de réir earnála agus miondealú céatadáin ar astaíochtaí sa bhliain bhonnlíne i bhFíor 3.3 thíos

Is iad na trí earnáil is mó sa chontae ó thaobh leibhéil astaíochtaí GCT de ná Talmhaíocht, Iompar agus Talamhúsáid, Athrú ar Úsáid Talún agus Foraoiseacht a tháirgeann 43%, 22% agus 16% de tCO2-eq faoi seach, de na hastaíochtaí iomlána sa chontae. Ón anailís sin, ba cheart gurbh iad na hearnálacha sin príomhspríocanna na dtionscnamh fuinnimh agus astaíochtaí.

Leis an Acht um Ghníomhú ar son na hAeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú), 2021, cuirtear de cheangal ar Éirinn sprioc atá ceangailteach ó thaobh dlí de a bhaint amach maidir le glanastaíochtaí nialasacha tráth nach déanaí ná 2050, agus laghdú 51% faoi 2030. Tá gá le laghdú foriomlán astaíochtaí 827,368.62318096 tCO2-eq go 794,922.79 tCO2-eq ar an gcontae ar fud na n-earnálacha uile chun an sprioc a bhaint amach maidir le hastaíochtaí gás ceaptha teasa a laghdú 51% faoi 2030.

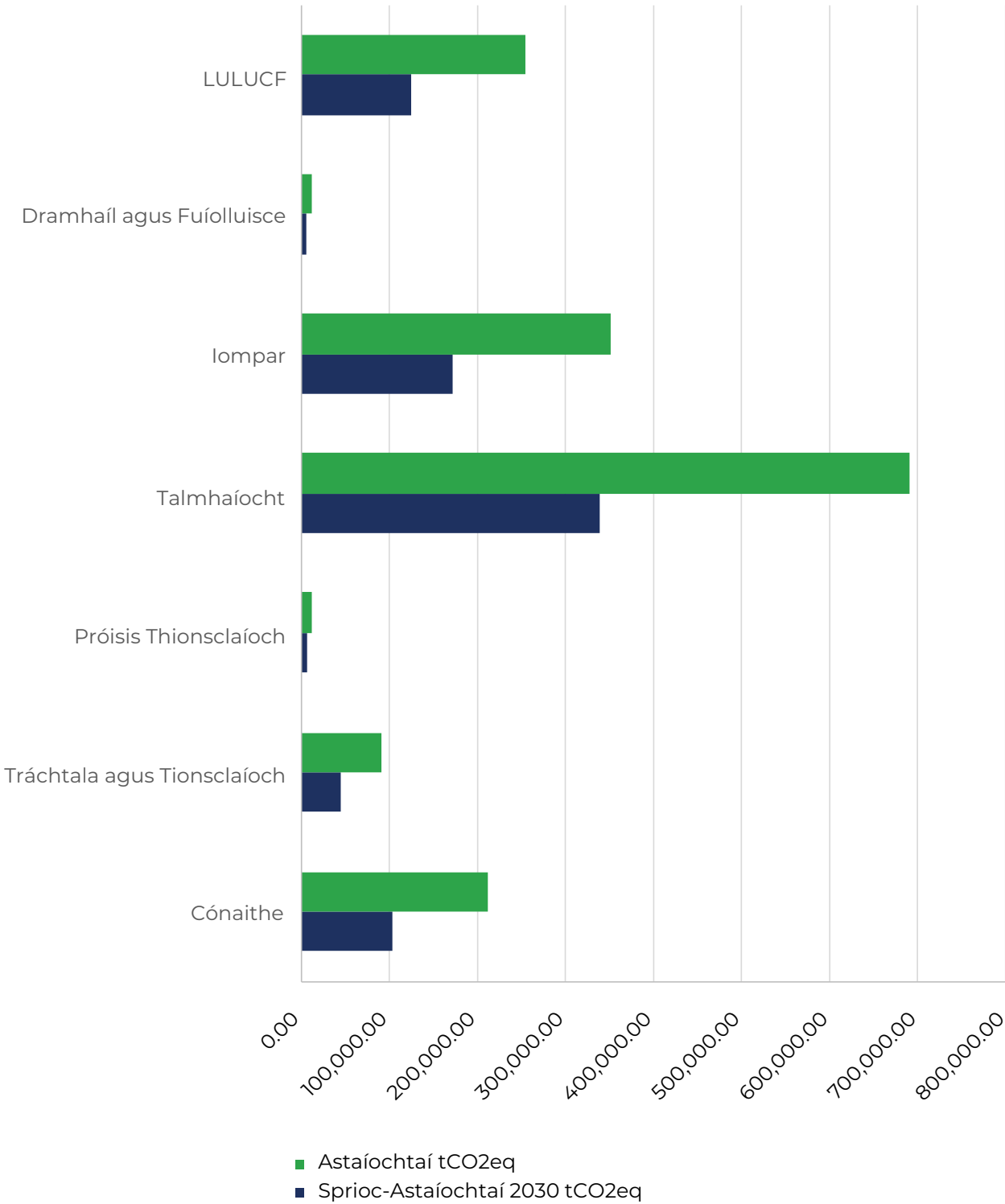
Tugtar léiriú i bhFíor 3.4 ar na hastaíochtaí atá ann cheana i gcoibhneas le spriocanna 2030, arna miondealú de réir gach earnála.

Earnáil	Astaíochtaí CO2-eq 2018	Spriocastaíochtaí 2030 tCO2-eq
Cónaithe	211,340.1	103,556.67
Tráchtála agus Tionsclaíoch	90,711.2	44,448.50
Próisis Thionsclaíoch	11,977.6	5,869.01
Talmhaíocht	691,156.5	338,666.67
Iompar	350,959.4	171,970.12
Dramhaíl agus Fuíolluisce	11,930.6	5,846.01
LULUCF	254,215.9	124,565.81
Iomlán	1,622,291.4	794,922.79

Fíor 3.5

ASTAÍOCHTAÍ BRISTE SÍOS DE RÉIR EARNÁLA

Fíor 3.6

4. CREAT NA NGNÍOMHARTHA AR SON NA HAERÁIDE

4.1 SPLEÁCHRÍOCHA

Is próiseas casta agus mionsonraithe é leas a bhaint as Gníomhú ar son na hAeráide i gComhairle Contae Ros Comáin a éilíonn ceannach isteach, rannpháirtíocht agus acmhainní suntasacha leanúnacha ó gach rannóg. Tá go leor de na gníomhaíochtaí atá leagtha amach ag brath ar infhaighteacht na n-acmhainní sin thar shaolré an phlean agus ar ghealltanais leanúnach ar an leibhéal náisiúnta chun iad sin a sholáthar chun tacú le gníomhú ar son na haeráide.

Is réimse é an Gníomhú ar son na hAeráide atá ag athrú go tapa agus atá á leabú i ngach riarachán réigiúnach agus náisiúnta áitiúil. Forbraíodh gníomhaíochtaí go cúramach chun bheith láidir agus chun freastal ar raon réiteach laistigh den chomhthéacs éabhlóideach seo agus ar shrianta reachtúla an phlean cúig bliana seo. Dá bhrí sin, ba cheart gníomhaíochtaí a léirmhíniú ar an mbealach sin.

Sainaithnítear sna gníomhaíochtaí príomhranna agus comhpháirtithe i ngach cás agus soláthraithe sonraí chun críocha rianaithe. Mar is amhlaidh le húdarais áitiúla eile, ba cheart a thabhairt faoi deara go bhfuil athstruchtúrú ar siúl laistigh de Chomhairle Contae Ros Comáin agus go bhféadfadh an rannóg sannta ainm a athrú agus/nó freagracht a ath-leithdháileadh le linn shaolré an phlean. Arís, ba cheart na gníomhaíochtaí agus na ceannairí gaolmhara agus na comhpháirtithe gaolmhara a shainaithnítear a léirmhíniú dá réir sin.

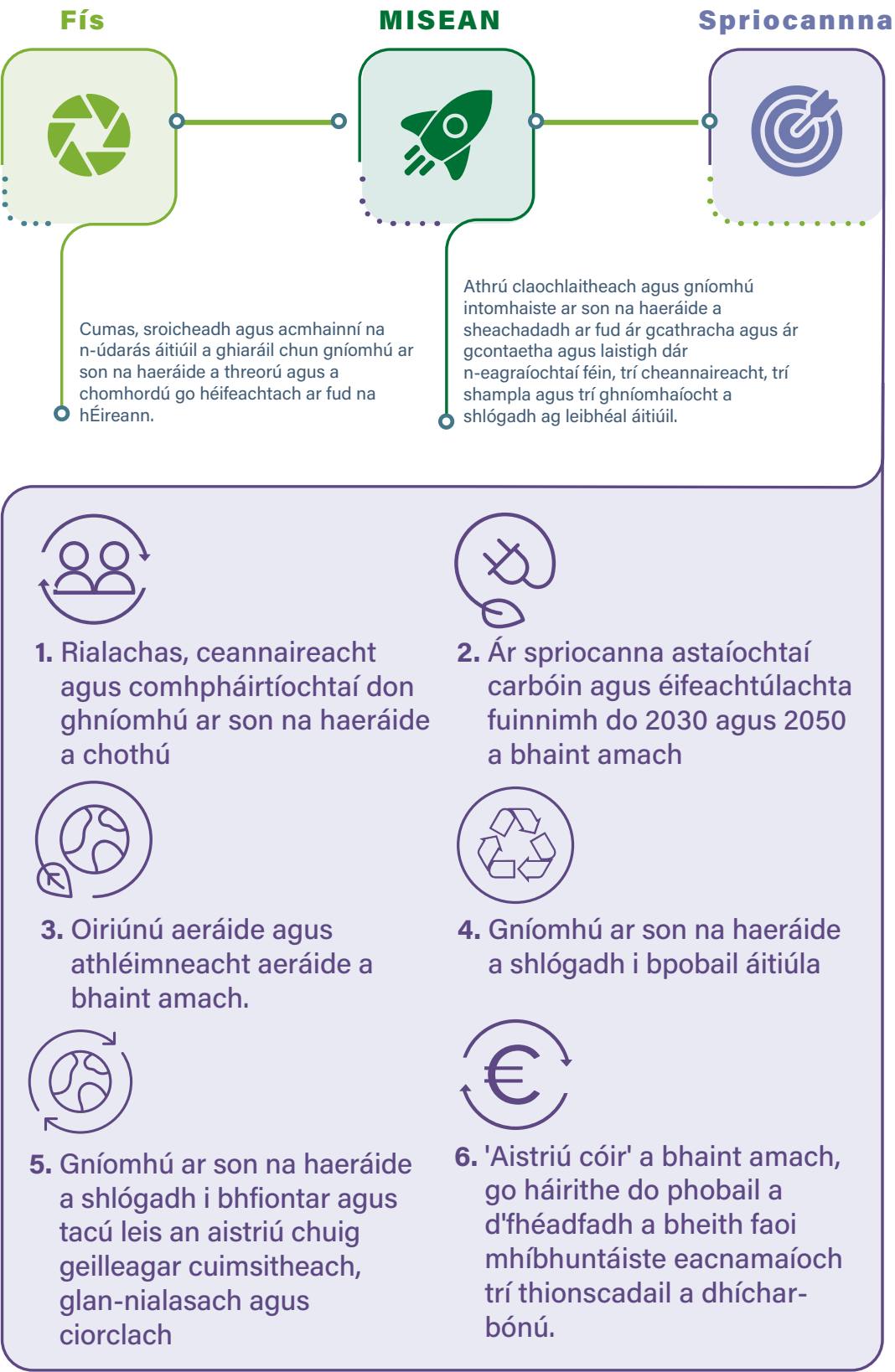
Ceapadh amlínte bunaithe ar an modheolaíocht rianaithe a sainaithníodh agus ar na foinsí sonraí atá ar fáil. Féadfar na heatraimh sin a mhodhnú i gcás ina gceapfar méadracht níos iomchuí agus/nó ar chomhairle CARO agus na Roinne Comhshaoil, Gníomhaithe ar son na hAeráide agus Cumarsáide.

4.2 AILÍNIÚ LEIS AN GCOMHTHÉACS BEARTAIS

Tá doiciméadú ar éabhlóid thapa an bheartais aeráide le blianta beaga anuas i bhFíor 2.2. Tá an plean seo fréamhaithe go daingean sa chomhthéacs sin agus, de réir mar is gá, tá sé ailínithe go dlúth le hordlathas na reachtaíochta, an bheartais, na spriocanna agus na gcuspóirí ina bhfuil sé suite. Seoladh an straitéis thiomnaithe lena ndírítear ar earnáil an údarais áitiúil, “Gníomhaíocht éifeachtach ar son na hAeráide a chur i gcrích 2030” i mí Aibreáin 2021.

Forbraíodh an doiciméad seo de bhun na hoibre a rinne Caros in 2020 agus an Ghníomhaireacht Bainistíochta Rialtais Áitiúil (LFMA) thar ceann an Choiste Comhshaoil um Athrú Aeráide agus Pleanáil Éigeandála (CCMA ECCEP) agus thar ceann Ghrúpa Stiúrtha an Údarais Náisiúnta um Gníomhú ar son na hAeráide agus i gcomhairle leo. Leagtar amach fíis, misean agus roinnt spriocanna straitéiseacha sa doiciméad a bhfuil achoimre orthu i bhFíor 4.1. Forbraíodh creat na ngníomhaíochtaí a leagtar amach sa phlean seo i gcomhréir leis na spriocanna sin (féach Aguisín A).

4.3 PRIONSABAIL MAIDIR LE RIALACHAS COMHSHAOIL

Bhí an Plean seo faoi réir Measúnacht Straitéiseach Timpeallachta agus Measúnacht na Treorach maidir le Gnáthóga (Measúnacht Chuí) mar a cheanglaítear faoin reachtaíocht ábhartha. Gabhann tuarascálacha ar na próisis seo leis an bplean seo agus bhí siad mar chuid de chomhairliúchán poiblí an Phlean. Tá torthaí na dtuarascálacha sin leabaithe sa Phlean seo chun tacú le sláine comhshaoil a chothabháil agus is cuid de na próisis faireacháin iad i **gCaibidil 6**. Tá na Prionsabail uileghabhálacha Rialachais Chomhshaoil seo a leanas mar bhonn agus mar chreat do na gníomhaíochtaí a shainaithnítear faoi na réimsí téamacha a leagtar amach i Roinn 4.4 agus i nGníomhaíochtaí an Chreasa Dícharbónaithe atá i Roinn 5.4. **Tabharfar faoi gach gníomhaíocht agus forbairt a thagann faoi shainchúram agus faoi rialú an Údaráis Áitiúil le tacaíocht ó na gníomhartha aeráide a shainaithnítear i gcomhréir leis na Prionsabail Rialachais Chomhshaoil seo.**

Tag	TÁBLA 4.1 PRIONSABAIL RIALACHAIS COMHSHAOIL
EG1	Tionscadail maidir le gníomhú ar son na haeráide a chur chun cinn lena dtacaítear agus lena n-uasmhéadaítear comhthairbhí comhshaoil, amhail cosaint agus feabhsú na bithéagsúlachta; cáilíocht fheabhsaithe aeir, uisce nó ithreach; nó feabhas a chur ar chaitheamh aimsire, ar thaitneamhacht agus ar luach na hoidhreachtacha cultúrtha, chun a áirithiú go mbainfear tairbhí amach a rachaidh chun tairbhe do gach duine.
EG2	Tacú le tionscadail agus tionscnaimh a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide nó iad a éascú, ar tionscadail agus tionscnaimh iad lena bhféachtar le feabhas a chur ar struchtúr, ar bhainistiú agus ar shláinte na hithreach trí charbón orgánach ithreach a mhéadú - rud a chruthóidh na comhthairbhí comhshaoil a bhaineann le hathléimneacht i gcás tuilte a fheabhsú trí fheabhas a chur ar acmhainn coinneála uisce na n-ithreacha agus trí leibhéal cheapadh na ngás ceaptha teasa a bhaineann le feidhmeanna úsáide talún a mhéadú.
EG3	A chinntiú go ndéantar gníomhaíochtaí plean a phleanáil agus a chur i bhfeidhm ar bhealach a chuireann san áireamh go cuí an poitéinseal maidir le comhthairbhí comhshaoil, tionchair fhéideartha ar an gcomhshaol agus ceanglais maidir le cosaint an chomhshaoil, agus go bhfuil gníomhaíochtaí plean á bpleanáil agus á dtacú ag an údarás áitiúil. Ní thabharfar tacaíocht d'aon tionscadal forbartha a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide ag údarás áitiúil ar dócha go mbeidh éifeachtaí diúltacha suntasacha aige ar an timpeallacht ghilachta.
EG4	Cur i gcrích beart athléimneachta tuilte a chur chun cinn - trí rialú nó tionchar de réir mar is iomchuí - a bhfuil gníomhaíochtaí plean mar bhonn taca leo ar bhealach a thacaíonn le comhthairbhí a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus leis an mbithéagsúlacht, agus lena dtugtar aird chuí ar chosaint agus ar fheabhsú gnáthóg agus speiceas atá neamhchoitianta, cosanta nó tábhachtach.
EG5	Cur i gcrích tionscadal a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus a dtacaíonn an plean leo a chur chun cinn ar bhealach a thacaíonn le comhthairbhí na hoidhreachtacha cultúrtha agus gníomhaíochta ar son na haeráide, agus lena dtugtar aird chuí ar ghnéithe agus íogaireachtaí cultúrtha, seandálaíochta nó ailtireachta.
EG6	Cur i gcrích tionscadal a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide a chur chun cinn a bhfuil an plean mar bhonn leo ar bhealach a thacaíonn le comhthairbhí cáilíochta uisce ar son na haeráide, agus cuspóirí na Creat-Treorach Uisce a bhaint amach.
EG7	Tionscadail maidir le gníomhú ar son na haeráide a chur chun cinn lena dtacaítear le crainn chosanta, fála scean agus gnáthóga eile amhail bogaigh, criosanna tuile a chuireann leis an mbonneagar glas.
EG8	Tacú le deiseanna chun nascacht éiceolaíoch gnáthóg agus láithreán neamhainmnithe a fheabhsú chun athléimneacht agus feidhmiú foriomlán éiceachórais a fheabhsú agus tacú le gníomhú ar son na haeráide laistigh den chontae ag an am céanna.
EG9	A chinntiú go bhfuil na réamhchúraimí is gá chun speicis ionracha a shainaithint agus a bhainistiú, go háirithe maidir le speicis Sceideal III, glactha ag tionscadail de chuid na n-údarás áitiúil a fhaigheann tacaíocht ó ghníomhaíochtaí plean. Ní thabharfar tacaíocht d'aon tionscadal forbartha a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide ag údarás áitiúil ar dócha go mbeidh sé ina chúis le leathadh speiceas ionrach a liostaítear i Sceideal III.
EG10	Tacú le deiseanna chun athchóiriú, athshlánú agus cothabháil tailte portaigh a chur chun cinn agus spriocanna aeráide á mbaint amach ag an am céanna trí na gníomhaíochtaí ar son na haeráide laistigh den phlean a chur chun feidhme.

4.4 FÓCAS TÉAMACH

Sainaithníodh spriocanna straitéiseacha i gcúig réimse théamacha i gcomhréir leis na spriocanna a leagtar amach i straitéis DECA 2030 (*féach Aguisín A*) agus chun léiriú a thabhairt ar na réimsí leathana idirghabhála is gá chun difear a dhéanamh don Ghníomhú ar son na hAeráide sna ceithre phríomhréimse fócais den phlean a leagtar amach i bhFíor 1. Leagtar amach na gníomhaíochtaí sin i gcomhthéacs na bprionsabal rialachais comhshaoil a leagtar amach i Roinn 4.3 thuas.

Is iad seo a leanas na réimsí téamacha:

Rialachas agus ceannaireacht

Comhshaol Tógtha agus Iompar

An Comhshaol Nádúrtha agus Bonneagar Glas

Athléimneacht an Chomhphobail agus Aistriú

Bainistiú inbhuanaithe acmhainní

Sainaithníodh cuspóirí chun gníomhaíochtaí faoi gach réimse a shlógadh chun tacú le spriocanna straitéiseacha, bunaithe ar phlé mionsonraithe idir-rannach agus aighneachtaí réamhdhréachtaithe a lorgaíodh ón bpobal. Bhí scóip Mheasúnachta na Treorach Straitéisí Comhshaoil agus Gnáthóg, lena n-áirítear ionchur ó na hÚdaráis chomhshaoil, mar bhonn eolais freisin faoin bpróiseas forbartha gníomhaíochta (*féach [Roscommon Climate Action Plan - Roscommon County Council \(roscommoncoco.ie\)](#)*)

Tacaíonn na gníomhaíochtaí a leagtar amach le bearta oiriúnaithe agus maolaithe agus i roinnt cásanna tá meascán den dá rud. Tacaíonn an t-aillíniú sin le cur chuige iomlánaíoch agus éascaíonn sé freagairt chomhordaithe ar ghníomhú ar son na haeráide. Agus an chúis agus an éifeacht á haithint, is ar an leibhéal áitiúil is éifeachtaí a bhainfear amach ar an leibhéal áitiúil déine na dtionchar a laghdú in éineacht le haghaidh a thabhairt ar an mbunchúis.

4.4.1 RIALACHAS AGUS CEANNAIREACHT

Baineann rialachas agus ceannaireacht go príomha le feidhmeanna inmheánacha agus oibriúcháin Chomhairle Contae Ros Comáin agus conas is féidir iad seo a úsáid chun Gníomhú ar son na hAeráide a leabú ar fud na heagraíochta.

SPRIOC STRAITÉISEACH:

Ról ceannaireachta RCC a bhunú san aistriú chuig sochaí inbhuanaithe ísealcharbóin, trí bhreithnithe aeráide a phríomhshruthú i ngach gné den oibríocht, feasacht le comhaltaí tofa, baill foirne, custaiméirí agus an pobal i gcoitinne, agus tionchar a imirt ar iompraíochtaí chun obair inbhuanaithe agus roghanna stíle maireachtála a chur chun cinn

TÁBLA 4.2 CUSPÓIRÍ RIALACHAIS AGUS CEANNAIREACHTA			
GL	(i)	Uaillmhianta aeráide idirnáisiúnta, náisiúnta agus réigiúnacha a aistriú go leibhéal is féidir a chur chun feidhme i gcomhréir le fíis a comhaontaíodh go háitiúil	
GL	(ii)	Gníomhaíochtaí ar son na hAeráide a choinneáil cothrom le dáta i gcomhréir le torthaí atá ag teacht chun cinn maidir le hoiriúnú agus maolú	
GL	(iii)	An clár oibre aeráide a leabú ar fud na heagraíochta trí fheidhmeanna corparáideacha	
GL	(iv)	Tionscnaimh um Ghníomhú ar son na hAeráide a fhorbairt, a chomhordú agus a stiúradh ag leibhéal an Chontae	
GL	(v)	Béim a leagan ar shaincheistean na sonracha maidir le hoiriúnú don athrú aeráide agus maolú ar an athrú aeráide sa phobal agus i raon earnálacha áitiúla	
GL	(vi)	Tionscnaimh maidir le Gníomhú ar son na hAeráide a éascú le páirtithe leasmhara seachtracha	
GL	(vii)	Acmhainneacht a fhorbairt laistigh den phobal chun gníomhaíochtaí ar son na haeráide a chur chun cinn	
GL	(viii)	Ceachtanna áitiúla a fhoghlaim ar bhonn aníos chun feabhas a chur ar fhreagairtí náisiúnta	

TÁBLA 4.3 GNÍOMHAÍOCHTAÍ RIALACHAIS AGUS CEANNAIREACHTA

Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
GL 1	Plean Gníomhaíochta Chontae Ros Comáin ar son na hAeráide a ullmhú agus a ghlacadh i gcomhréir le hoibleagáidí agus chun béim a leagan ar thiomantas eagraíochtúil d’aistriú atá neodrach ó thaobh carbóin de, athbhreithniú tréimhsiúil a dhéanamh ar ghníomhartha chun ailíniú le pleananna oird níos airde a áirithiú, i gcomhréir leis na torthaí atá ag teacht chun cinn maidir le tionchair aeráide amach anseo agus teicneolaíochtaí nua agus a chinntiú go gcuirtear torthaí ábhartha ar an leibhéal áitiúil san áireamh i mbeartas agus i gcinnteoireacht ar an leibhéal náisiúnta	GL (i), (ii) & (viii)	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Ranna rialtais uile,	Q1 2024, Q1 2026, de réir mar is gá
GL 2	Teagmháil a dhéanamh leis an réimse reatha tacaíochtaí fothaithe acmhainneachta pobail chun dul chun cinn a dhéanamh ar thionscnaimh maidir le gníomhú ar son na haeráide ar bhealach comhdhlúite, A chinntiú gur féidir le páirtithe leasmhara dul i dteagmháil le soláthraithe seirbhíse tacaíochta, le sruthanna maoinithe agus le comhairle shaincheaptha chun tionscadail a fhorbairt, a shlógadh agus a sheachadadh.	GL (v), (vi) & (vii)	Pobal	CARO, SEAI, LEADER, EMRA (JTF), DECC, DAFM, SEAI, comhlachtaí comhairleacha earnála, PPN, GRETB, RLP	R4 2024

TÁBLA 4.3 GNÍOMHAÍOCHTAÍ RIALACHAIS AGUS CEANNAIREACHTA 					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
GL 3	A chinntiú go mbeidh an gníomhú ar son na haeráide ina sheasamh ag cruinnithe na Comhairle, ag cruinnithe SB agus ag cruinnithe bainistíochta chun infheictheacht a choinneáil, breithniú a phríomhshruthú agus gníomhaíochtaí comhaontaithe a chur i gcrích	GL (iii)	Rialachas agus Gnóthaí Corparáideacha	Comhphobail, gach rannóg	R2 2024
GL 4	Clár oiliúna spriocdhírthe a chur i bhfeidhm do chomhaltaí tofa, do bhaill foirne agus do chonraitheoirí maidir leis na cúinsí aeráide a bhaineann lena réimse oibríochta chun feacht a chruthú agus iompraíochtaí inbhuanaithe a chur chun cinn	GL (iii)	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	CARO, LASNTG, GBRÁ, CCMA	R4 2024
GL 5	An Aeráid a ionchorprú mar mhír bhuan sa bhainistiú comhtháite feidhmíochta agus i gcórais ionduchtúcháin/ nuashonraithe Sláinte agus Sábháilteachta ar fud na rannóg uile chun próifíl a choinneáil agus chun gníomhaíochtaí a bhaineann leis an aeráid a chur chun feidhme. Cur chun feidhme gníomhaíochtaí ar son na haeráide a thomhas agus faireachán a dhéanamh air mar chuid de chóras rianaithe agus faireacháin digiteach láraithe cúichóirithe le haghaidh gach plean reachtúil.	GL (iii)	IS Department	Gach Roinn	R4 2024

TÁBLA 4.3 GNÍOMHAÍOCHTAÍ RIALACHAIS AGUS CEANNAIREACHTA 					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
GL 6	Straitéis chumarsáide aeráide spriocdhírthe a fhorbairt laistigh de RCC chun eolas faoi Gníomhú ar son na hAeráide a scaipeadh, lena n-áirítear dul chun cinn maidir le spriocanna a bhaint amach, tionscadail leanúnacha, rath agus dúshlán chun próifíl agus feacht a choinneáil, gníomhaíocht áitiúil a chur i dteagmháil le himeachtaí domhanda agus le cásanna athraithe aeráide a d'fhéadfadh a bheith ann chun an clár oibre aeráide a phríomhshruthú tuilleadh	GL (iii), (iv), (v), (vii) & (viii)	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Pobal, PPN, cumarsáidí	R 3 2025
GL 7	Bonnlíne a chur le chéile maidir le tionscnaimh inmheánacha atá beartaithe atá ar bun chun tacú le gníomhú ar son na haeráide, lena n-áirítear straitéis gan pháipéar (r-earcaíocht), laghdú agus leithscaradh dramhaíola, rothar chun na hoibre, obair chumaisc, ionaid oibre taistil níos cliste SRL. chomh maith le tionscnaimh níos mó maidir le fuinneamh agus foinsí in-athnuaite chun faireachán a dhéanamh ar dhul chun cinn, léiriú a thabhairt ar a bhfuil bainte amach go dtí seo agus béim a leagan ar an áit a bhféadfaí iad a leathnú agus/nó a fheabhsú.	GL (iii), (iv), (v), (vii) & (viii)	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	HR, NTA	R1 2025

4.4.2 COMHSHAOL TÓGTHA AGUS IOMPAR

Bíonn tionchar ag Comhairle Contae Ros Comáin ar an timpeallacht thógtha ar go leor bealaí, trína foirgnimh agus a bonneagar féin a chothabháil, chun foirgnimh agus struchtúir oidhreachta a chosaint agus chun an réimse poiblí a bhainistiú agus a fheabhsú ar bhealach inbhuanaithe. Ina theannta sin, le Gníomhú ar son na hAeráide, ceanglaítear ar an gComhairle dul i dteagmháil le gníomhaireachtaí seachtracha, le comhlachtaí seachtracha agus le daoine aonair a bhfuil sé de chúram orthu taisteal inbhuanaithe agus seirbhísí eile a sholáthar. Tugann na cuspóirí agus na gníomhaíochtaí seo a leanas aghaidh ar na hearnálacha seo freisin.

SPRIOC STRAITÉISEACH

A bheith ar thús cadhnaíochta maidir le forbairt iomchuí conláiste agus turasóireachta i gcomhréir le prionsabail an aistrithe chóir, bainistiú iompair lena dtugtar tús áite do shláine comhshaoil an chontae agus do shláinte agus folláine a saoránach in éineacht le bainistiú inbhuanaithe talún agus timpeallacht thógtha a léiríonn uaillmhian ísealcharbóin RCC.

TÁBLA 4.4 COMHSHAOL TÓGTHA AGUS CUSPÓIRÍ IOMPAIR			
BET	(i)	Astaíochtaí a laghdú i ngach earnáil arna sainathint a luaithe is féidir, agus tús áite á thabhairt do ghníomhaíochtaí a bhaineann le hlompar agus le hastaíochtaí teirmeacha	
BET	(ii)	Freagairt atá feasach ar an aeráid a chinntiú d'oibríochtaí, d'oibreacha agus d'fhorbairt ar fud limistéar na Comhairle.	
BET	(iii)	Ranna a chomhordú agus pobail agus páirtithe leasmhara eile a spreagadh chun gníomhú ar son na haeráide a chur i gcrích trí fhorbairt acmhainní, tacaíocht chun rochtain a fháil ar mhaoiniú agus forbairt tionscadal saincheaptha	
BET	(iv)	Tús áite a thabhairt do ghníomhaíochtaí atá dírithe ar réimsí, ar oibreoirí agus ar earnálacha a bhfuil na hastaíochtaí is airde acu chun spriocanna a bhaint amach a luaithe is féidir	
BET	(v)	Réitigh inmheánacha maidir le laghdú astaíochtaí a fhorbairt tríd an gclár Treo-aimsitheoir SEAI agus dul chun cinn a chur in iúl chun gníomhaíocht na ngeallsealbhóirí a spreagadh	
BET	(vi)	Áiseanna turasóireachta coimhdeacha a dhíriú i gceann scríbe bunaithe chun roghanna taistil inbhuanaithe a chur chun cinn, infheistíocht i seirbhísí agus fónais a chuíchóiriú, sochair chinn scríbe a chomhdhlúthú agus sócmhainní taitneamhachta a chosaint i gcomhréir le treoir iomchuí lena n-áirítear an Creat Infheistíochta Náisiúnta don Iompar	

TÁBLA 4.5 GNÍOMHAÍOCHTAÍ COMHSHAOL TÓGTHA AGUS IOMPAR

Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
BET 1	A chinntiú go bhfuil gach Foirgnimh Údaráis Áitiúil nua deartha chun Carbón Glan-Nialasach; a chomhlíonadh trí úsáid a bhaint as teicnící, táirgí agus próisis nua nuálacha tógála. Treoirthionscadal tógála a shainaithint chun RCC a bhunú mar eiseamláir den dea-chleachtas.	BET (i), (ii), (iv) & (v)	Fuinneamh, Bainistíocht Sócmhainní	Climate Action Unit, SEAI, DHPLG	R4 2024
BET 2	Tionscadail Pathfinder SEAI a dtugtar tús áite dóibh a chur i bhfeidhm in RCC lena n-áirítear Áras an Chontae, Leabharlann Theach Dillon, Ionad Fóillíochta Ros Comáin, Ionad Ealaíon Ros Comáin agus Leabharlann Ros Comáin agus dul chun cinn a dhéanamh ar fhoirgnimh atá fós le haithint sa phróiseas Iniúchta Fuinnimh, agus tús áite á thabhairt d'úsáideoirí suntasacha fuinnimh. Tionscadal Éifeachtúlachta Fuinnimh Soilsiú Poiblí chun tacú le soilsiú poiblí atá tíosach ar fhuinneamh. Bearta breise coigilte fuinnimh a ionchorprú i gcomhairle le pobail áitiúla; ag féachaint go cuí do speicis chosanta, don bhithéagsúlacht, do láithreáin Eorpacha agus don ghá atá le struchtúir chosanta a chaomhnú go hiomchuí.	BET (i), (iv) & (v)	Fuinneamh, Bainistíocht Sócmhainní	SEAI, Gníomhaireacht Fuinnimh Lár na Tíre, oifig bainistíochta bóithre/Comhairle Contae Mhaigh Eo	R4 2025

TÁBLA 4.5 GNÍOMHAÍOCHTAÍ COMHSHAOL TÓGTHA AGUS IOMPAR 					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
BET 3	Éifeachtúlacht fuinnimh agus leibhéil folúntas a bhainistiú i stoc tithíochta na nÚdarás Áitiúil de réir na Straitéise Tithíochta agus an chláir náisiúnta iarfheistithe. Eolas feasachta agus bainistíochta fuinnimh a áireamh in oiliúint réamhthionóntachta agus ar thionóntaí atá ann cheana agus ar thionóntaí ionchasacha mar chuid d'iarfheistithe/uasghráduithe fuinnimh i gcás inarb infheidhme; ag féachaint go cuí do speicis chosanta, don bhithéagsúlacht, do láithreáin Eorpacha agus don ghá atá le struchtúir chosanta a chaomhnú go hiomchuí.	BET (i) & (v)	Tithíocht	SEAI, AHBanna, DHPLG, RLP	R4 2025
BET 4	Forbairt tionscadal oiriúnach eile fuinnimh a chur chun cinn i limistéir iomchuí, lena n-áirítear maidir le tailte díghrádaithe faoi úinéireacht RCC (m.sh. láithreáin líonta talún stairiúla) agus go háirithe na tionscadail sin arna bhforbairt agus arna reáchtáil ag pobail atá ailínithe le clár SEC agus i gcomhréir le straitéis fuinnimh in-athnuaite RCC (CDP) a glacadh; ag féachaint go cuí don tírdhreach agus do thaitneamhacht amhairc agus d'íogaireachtaí comhshaoil amhail bithéagsúlacht, timpeallacht torainn, timpeallacht aeir agus Láithreáin Eorpacha, áit a ndearbhaítear trí mheasúnú glint agus dalladh nach mbeidh aon tionchar glint agus glare ag aon fhorbairt gréine ar ghabhdóirí íogaire, nó ar shlí eile, nuair a dheimhnítear gur forbairt dhíolmhaithe é aon fhorbairt gréine faoi na Rialacháin um Pleanáil agus Forbairt de bhua a méide nó a suímh lasmuigh de Chrios Cosanta Gréine.	BET (i) & (iii)	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	SECanna, Pobal, PPN, RLP, gníomhaireachtaí stáit, eagraíochtaí feirmeoireachta, SEAI, Gnólachtaí Príobháideacha	R4 2025

TÁBLA 4.5 GNÍOMHAÍOCHTAÍ COMHSHAOL TÓGTHA AGUS IOMPAR 					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
BET 5	Réitigh dhúlra bhunaithe a úsáid in éineacht le bearta feabhsaithe bithéagsúlachta in oibríochtaí RCC agus tionscadail bóithre agus oibreacha gaolmhara a dhearadh agus a bhainistiú agus i gcomhréir leis an straitéis um Bonneagar Glas	BET (ii)	Bóithre agus lompar	Foireann um Chur i bhFeidhm Caipitil, Roinn IS, LAWPRO, OPW, DHPLG	R4 2025
BET 6	Bearta caomhnaithe uisce a leabú i ngach foirgneamh RCC.	BET (ii)	Fuinneamh, bainistíocht sócmhainní	Uisce Éireann	R4 2025
BET 7	Athbhreithniú a dhéanamh ar bhainistiú agus comhdhéanamh an fhlít RCC i gcomhthéacs na laghduithe astaíochtaí is gá agus i gcomhréir leis an straitéis flít Athshamhlaithe. Athruithe a chur chun feidhme i gcomhréir le moltaí. Oiliúint a chur ar fáil maidir le hoibriú cabhlaigh lena n-áirítear bearta laghdaithe astaíochtaí agus inbhuanaitheacht an chabhlaigh a chur chun cinn.	BET (i)	Bóithre agus lompar	ZEVI, SEAI	R4 2025
BET 8	Imscrúdú a dhéanamh ar an bhféidearthacht líonraí feithiclí leictreacha agus líonraí in-athnuaite GNC a leathnú agus roghanna malartacha a sholáthar ar an bhflít HGV a bhreoslaítear le díosal, agus aird chuí á tabhairt ar íogaireachtaí comhshaoil ábhartha agus ar an eangach/príomhacmhainn atá ar fáil. Cuireann RCC i gcoinne úsáid gáis ó fhoinsí fraiceáilte sa mheascán breosla.	BET (i)	Bóithre agus lompar	GNI	R4 2025

TÁBLA 4.5 GNÍOMHAÍOCHTAÍ COMHSHAOL TÓGTHA AGUS IOMPAR

Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
BET 9	Athbheithniú a dhéanamh ar scoilt mhóduil do bhaill foirne agus do Ghníomhaíochtaí na Comhairle trí Phlean Taistil san Ionad Oibre a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm i gcomhar le hIonad Oibre níos Cliste NTA. Treoirthionscadal Mol Soghluaisteachta a fhorbairt d'fhoireann RCC i ndáil leis sin agus foghlaim a chur i bhfeidhm maidir le tionscnaimh sheachtracha a d'fhéadfadh a bheith ann, agus aird chuig á tabhairt ar íogaireachtaí comhshaoil amháin an timpeallacht uisce ghlactha, an bhithéagsúlacht, láithreáin Eorpacha, gabhdóirí íogaire daonna agus dálaí tráchtá agus iompair.	BET (i),(ii) &(iv)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Bóithre agus Iompar, Rialachas agus Gnóthaí Corparáideacha, SEAI, ZEVI	R4 2025
BET 10	I gcomhréir le torthaí agus moltaí straitéis feithiclí leictreacha, rochtain fheabhsaithe ar bhonneagar luchtaithe ar fud an Chontae a éascú, agus aird chuig á tabhairt ar íogaireachtaí comhshaoil ábhartha agus ar acmhainn eangaí/príomhlíonra atá ar fáil.	BET (i), (iii) &(iv)	Bóithre agus Iompar	MEA, ZEVI, Forbairt Eacnamaíoch, Foireann um Chur Chun Feidhme Caipitil, Sócmhainní agus Bainistiú Fuinnimh, Pleanáil, DTTAS, Soláthraithe Fuinnimh/ Seirbhísí, Pobal, Aonad um Ghníomhú ar son na hAeráide	R4 2025

TÁBLA 4.5 GNÍOMHAÍOCHTAÍ COMHSHAOL TÓGTHA AGUS IOMPAR

Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
BET 11	Leathnú tosaíochta na dtionscadal gníomhach taistil a éascú i gcomhréir le straitéis NTA/TFI i gceantair uirbeacha ardtionchair ar nós Baile Ros Comáin agus Baile Átha Luain. Leathnú an ghréasáin nasc áitiúil a éascú i gcomhréir leis an gCreat Infheistíochta Náisiúnta Iompair, an Straitéis Iompair d'Éirinn agus tionscnaimh taistil níos cliste, lena n-áirítear dícharbónú (breoslaí malartacha), bonneagar fisiceach (stadanna bus, rothar nasctha agus siúlbealaí), teicneolaíochtaí digiteacha (amchláir líne srutha, modhanna íocaíochta), spriocdhíríú ar sholáthar seirbhíse tiomnaithe (m.sh. oideachas, cúram sláinte, fostaíocht, tuaithe) ailíniú le seirbhísí náisiúnta, réigiúnacha agus áitiúla agus aistriú módach a chur chun cinn. Cur i gcrích na forbartha a chur chun cinn - trí rialú nó tionchar de réir mar is cuí - lena dtacófar leis an ngníomh seo ar bhealach lena dtabharfar aird chuig ar na nithe seo a leanas: íogaireachtaí comhshaoil ábhartha, lena n-áirítear láithreáin Eorpacha; agus deiseanna chun réitigh dhúlra-bhunaithe agus Córais Inbhuanaithe Draenála a chur chun cinn.	BET (i), (ii) & (iv)	Bóithre agus Iompar	TII/Taisteal gníomhach, Bus Éireann, Iarnród Éireann, DTTAS, Soláthraithe Seirbhíse Príobháideacha, Aoisbhá Éireann, Éire Shláintiúil, Foireann um Chur i bhFeidhm Caipitil	R4 2024

TÁBLA 4.5 GNÍOMHAÍOCHTAÍ COMHSHAOL TÓGTHA AGUS IOMPAR

Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
BET 12	Tionscnaimh chun áiteanna uirbeacha a dhéanamh a chur i bhfeidhm, lena n-áirítear láithreáin fholmha, tearcúsáidte agus thréigthe a athúsáid agus a athghiniúint sna ceantair uirbeacha ar fud an chontae de réir an CDP, na LAPanna agus an Chéad bheartas atá ag teacht chun cinn chun fás agus beocht uirbeach dlúth a chur chun cinn, aistriú módach a éascú agus sócmhainní cinn scríbe a chruthú chun na tairbhí a bhaineann le turasóireacht athghiniúnach a dhíriú agus taitneamhacht agus sócmhainní oidhreachta a chosaint, ag féachaint go cuí do speicis faoi chosaint, bithéagsúlacht, láithreáin Eorpacha agus an gá atá le struchtúir chosanta a chaomhnú go cuí.	BET (vi)	Forbairt Eacnamaíochta	Foirne Baile, DHPLG, DRCD, DECC, TFI/Taisteal Gníomhach, Fáilte Éireann, JTF/EMRA	R1 2026
BET 13	Leanúint leis an gClár Gníomhaíochta Comhphobail ar son na hAeráide chun tionscnaimh áitiúla maidir le gníomhú ar son na haeráide a aithint, tacú leo agus iad a thaispeáint i gcomhréir le treoirlínte/téamaí scéime. Torthaí/torthaí beatha suas chun tacú le beartas náisiúnta.	BET (iii)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Foirne Baile, Pobal, An Taisce, Forbairt Eacnamaíochta, Ranna agus gníomhaireachtaí Rialtais um Chur i bhFeidhm Caipitil	R4 2024

4.4.3 AN COMHSHAOL NÁDÚRTHA AGUS BONNEAGAR GLAS

Mar Chontae tuaithe den chuid is mó, tá tábhacht ar leith ag baint leis an timpeallacht nádúrtha agus le feabhsú na hacmhainne bonneagair ghlais. Is ábhar mór imní é gluaiseacht i dtreo réitigh dhúlra-bhunaithe a úsáid, go háirithe maidir le hoiriúnú don athrú aeráide, agus ní mór aghaidh a thabhairt air sin ar bhealach straitéiseach. Tugann na gníomhaíochtaí seo a leanas aghaidh ar an méid sin i measc na saincheisteanna eile sa réimse téamach suntasach seo.

SPRIOC STRAITÉISEACH

Saibhreas oidhreachta nádúrtha, seandálaíochta agus cultúrtha Ros Comáin a chosaint, a fheabhsú agus feacht a ardú ina leith agus rioscaí a bhaineann leis an aeráid do na sócmhainní sin a shainaithint/aghaidh a thabhairt orthu, ailíniú agus tacaíocht a thabhairt do bheartais agus do thionscnaimh a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide i straitéisí, pleananna agus tionscnaimh earnálacha RCC a glacadh ar an leibhéal réigiúnach agus náisiúnta

TÁBLA 4.6 AN COMHSHAOL NÁDÚRTHA AGUS CUSPÓIRÍ BONNEAGAIR GHLAIS

NEGI	(i)	Tacú le forálacha maidir le pleananna oidhreachta, bithéagsúlachta agus forbartha contae agus iad a ailíniú leis na forálacha sin
NEGI	(ii)	Teagmháil a dhéanamh le páirtithe leasmhara áitiúla chun dul chun cinn a dhéanamh ar thionscadail faoi ghné na turasóireachta athghiniúnaí de CUAC
NEGI	(iii)	Caomhnú, athchóiriú íogair agus athúsáid foirgneamh agus struchtúr oidhreachta a chur chun cinn chun cliseadh a chosc, chun an dí-reilíreacht agus an folúntas a laghdú agus chun ionaid uirbeacha agus sráidbhailte a athbheochan
NEGI	(iv)	Rioscaí don oidhrecht atá bunaithe ar an aeráid a shainaithint agus a mheasúnú agus bearta réamhghabhálacha a dhéanamh chun athléimneacht a mhéadú agus caillteanas oidhreachta a chosc
NEGI	(v)	Úsáid íogair acmhainní oidhreachta a chur chun cinn chun caomhnú a chinntiú, próifíl agus ábharthacht a choinneáil don phobal i gcoitinne
NEGI	(vi)	Acmhainní bonneagair ghlais a chothabháil, a mhéadú agus a fheabhsú chun seirbhísí éiceachórais agus tairbhí taitneamhachta a sholáthar
NEGI	(vii)	Feacht ar an oidhrecht, ar an mbithéagsúlacht agus ar ghníomhú ar son na haeráide a chur chun cinn i mbainistiú agus i gcothabháil sócmhainní, banc talún agus maoine na nÚdarás Áitiúil.
NEGI	(viii)	Raon tionscnamh píolótach a fhorbairt chun dea-chleachtas san oidhrecht, sa bhithéagsúlacht agus sa bhonneagar glas a thaispeáint i gcomhthéacs gníomhú ar son na haeráide.
NEGI	(ix)	Naisc iomchuí a bhunú agus a chomhordú idir údaráis áitiúla agus comhlachtaí seachtracha chun gníomhaíocht a shlógadh i réimsí na talmhaíochta agus an fhuinnimh in-athnuaite

TÁBLA 4.7 GNÍOMHAÍOCHTAÍ AN CHOMHSHAOIL NÁDÚRTHA AGUS AN BHONNEAGAIR GHLAIS					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
NEGI 1	Straitéis bonneagair ghlais RCC a fhorbairt lena gcuimseofar beartais agus cláir ar fud na gcodanna uile chun tacú leis an mbithéagsúlacht agus le cosaint na hoidhreachta agus leis an bhfeabhsú agus leis na tairbhí gaolmhara maidir le gníomhú ar son na haeráide.	NEGI (vi), (vii) & (viii)	Forbairt Eacnamaíochta	An Comhphobal, an Chomhairle Oidhreachta, DHPLG, DRCD, DECC, LAWPRO, EMRA/JTF, Comhpháirtíocht Cheannaire Ros Comáin	R4 2025
NEGI 2	Naisc iomlánaíocha a bhunú idir bonneagar taitneamhachta agus sócmhainní oidhreachta atá ann cheana, atá beartaithe agus atá beartaithe laistigh den chontae chun feabhas a chur ar chosaint seandálaíochta, bithéagsúlacht (conairí fiadhúlra), athléimneacht ó thuilte (seirbhísí éiceachórais) agus feasacht an phobail a mhéadú (an dúlra/an oidhreachta a thumadh), agus réitigh bunaithe ar an dúlra agus SUDanna a ghlacadh de réir mar is cuí, ilroinnt gnáthóg a sheachaint, agus riachtanais maidir le cosaint an chomhshaoil a chomhlíonadh ag an am céanna	NEGI (i), (ii) & (v)	Forbairt Eacnamaíochta	An Comhphobal, an Chomhairle Oidhreachta, DHPLG, DRCD, DECC, LAWPRO, EMRA/JTF, Comhpháirtíocht Cheannaire Ros Comáin	R4 2025

TÁBLA 4.7 GNÍOMHAÍOCHTAÍ AN CHOMHSHAOIL NÁDÚRTHA AGUS AN BHONNEAGAIR GHLAIS					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
NEGI 3	Teagmháil a dhéanamh le páirtithe leasmhara i mbainistíocht tailte portaigh agus foraoiseachta chun aillíniú leis an mbeartas oidhreachta agus le forálacha maidir le cosc agus freagairt dóiteáin i seirbhísí éigeandála RCC. Treoirlínte a ullmhú le haghaidh úsáid na bpáirtithe leasmhara de réir mar is iomchuí. Dul i dteagmháil le páirtithe leasmhara tailte portaigh agus foraoiseachta le tionscnaimh agus le tionscadail phobail, sineirgí a shainaithint le clár CUAC agus le limistéir a bhfuil “breisluach” ag baint leo do phobail áitiúla; agus tionchar á mholadh agus tionchar á imirt acu chun a áirithiú go gcuireann tionscadail den sórt sin comhthairbhí chun cinn maidir le gníomhú ar son na haeráide agus nach sáraíonn siad critéir ábhartha maidir le cosaint an chomhshaoil ná nach gcruthaíonn siad éifeachtaí diúltacha suntasacha ar an gcomhshaol.	NEGI (iv), (v),(vi), (vii) & (viii)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	An Fhoireann Náisiúnta Práinnfhreagartha, Pobal, BnM, Coillte, GCC, EMRA/JTF	R4 2026

TÁBLA 4.7 GNÍOMHAÍOCHTAÍ AN CHOMHSHAOIL NÁDÚRTHA AGUS AN BHONNEAGAIR GHLAIS					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
NEGI 4	Feasacht oidhreachta, bithéagsúlachta agus gníomhaíochta aeráide a chur chun cinn i mbainistíocht agus i gcothabháil shócmhainní an Údaráis Áitiúil, banc talún agus réadmhaoine, fardal de shócmhainní oidhreachta faoi úinéireacht Údaráis Áitiúil a thiomsú agus pleananna caomhnaithe/bainistíochta riosca a fhorbairt de réir mar is cuí, lena n-áirítear bearta éifeachtúlachta fuinnimh.	NEGI (vi), (vii) & (viii)	Forbairt Eacnamaíochta	An Chomhairle Oidhreachta, RLP, SEAI, An Taisce	R4 2025
NEGI 5	Béim a chur ar shaincheisteanna gníomhaíochta aeráide ar fud fhéilire imeachtaí an RCC lena n-áirítear imeachtaí Ealaíon, Spóirt, oidhreachta agus bithéagsúlachta	NEG(i) (vii)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Oifig Ealaíon, Pobal	R4 2024
NEGI 6	Dul i dteagmháil le geallsealbhóirí seachtracha, lena n-áirítear comhlachtaí leathstáit, pobail, ENR agus forbróirí príobháideacha chun uailmhianta fuinnimh in-athnuaite agus laghduithe ar astaíochtaí talmhaíochta arna leagan amach ar an leibhéal náisiúnta, réigiúnach agus áitiúil a bhaint amach, agus ag an am céanna ag moladh agus ag imirt tionchair chun a áirithiú go gcuirfear comhshochair don ghníomhaíocht ar son na haeráide chun cinn le tionscadail den sórt sin agus nach sáraíonn siad critéir ábhartha maidir le cosaint an chomhshaoil nó nach gcruthóidh siad éifeachtaí diúltacha suntasacha ar an gcomhshaol.	NEGI (ix)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Pobal, LAWPRO, RLP, Teagasc, Eagraíochtaí Talmhaíochta, IWEA, IRBEA institiúidí 3ú leibhéal, GRETB	R4 2025

TÁBLA 4.7 GNÍOMHAÍOCHTAÍ AN CHOMHSHAOIL NÁDÚRTHA AGUS AN BHONNEAGAIR GHLAIS					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
NEGI 7	Naisc a bhunú agus a chomhordú le ranna stáit ábhartha, comhlachtaí leathstáit agus gníomhaireachtaí comhairleacha chun tacú le forbairt, cur i bhfeidhm agus maoiniú nuálaíochtaí gníomhaíochta aeráide in oibríochtaí, seachadadh seirbhíse agus soláthar bonneagair (lena n-áirítear clár bóithre) ag céim forbartha beartais/cláir agus trí cláir oideachais agus oiliúna spriocdhíríthe i réimsí na pleanála, S&S, bóithre, athghiniúint agus an comhshaol, agus ag an am céanna ag moladh agus ag imirt tionchair lena chinntiú go gcuireann tionscadail comhleasa gníomhaíochta aeráide chun cinn agus nach sáraíonn siad na critéir ábhartha um chosaint an chomhshaoil nó nach gcruthaíonn siad éifeachtaí suntasacha diúltacha ar an gcomhshaol.	NEGI (vii), (viii) & (ix)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	HSA, IPA, GCC, institiúidí 3ú leibhéal, An Chomhairle Oidhreachta, An Taisce GRETB, ranna agus gníomhaireachtaí rialtais	R4 2025

TÁBLA 4.7 GNÍOMHAÍOCHTAÍ AN CHOMHSHAOIL NÁDÚRTHA AGUS AN BHONNEAGAIR GHLAIS					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
NEGI 8	An straitéis bainistíochta crann a chur i bhfeidhm le fócas ar chrainn dhúchasacha chun clúdach ceannbhrat feabhsaithe a chur chun cinn laistigh den Chontae lena n-áirítear bearta cosanta crann agus cláir phlandála i réadmhaoin an Údaráis Áitiúil. Cláir oiliúna inmheánacha a rolladh amach d'fhoireann agus do chonraitheoirí ábhartha na comhairle agus go seachtrach do phobail, úinéirí talún agus forbróirí ionchasacha ar phlandáil agus cothabháil oiriúnach le haghaidh caomhnú ceannbhrait agus feabhsú na bithéagsúlachta. Iniúchadh a dhéanamh ar chóras féideartha chun monatóireacht a dhéanamh ar réimeanna plandála.	NEGI (iv), (v) & (vi)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	UCD, An Chomhairle Oidhreachta, An Taisce, RLP	R2 2024
NEGI 9	Leanúint leis an gclár um chosaint foinse agus é a leathnú mar chuid d'oibríochtaí uisce tuaithe. An tionscadal a bhfuil duaiseanna bainte amach aige a ionchorprú sa chlár gníomhaíochta aeráide mar theimpléad rathúil do ghníomhaíocht chomhoibríoch idir údaráis áitiúla, pobail agus gníomhaireachtaí stáit	NEGI (iv), (v), (vi), (vii), (viii) & (ix)	Timpeallacht	DECC, DAFM, IFA, pobal, Uisce Éireann, NPWS, LAWPRO, Cónaidhm náisiúnta grúpscéimeanna uisce	R4 2024

TÁBLA 4.7 GNÍOMHAÍOCHTAÍ AN CHOMHSHAOIL NÁDÚRTHA AGUS AN BHONNEAGAIR GHLAIS					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
NEGI 10	Tuarascáil agus treoirlínte um chleachtais bhainistíochta inbhuanaithe do spásanna oscailte poiblí a chur i bhfeidhm in oibríochtaí na n-údarás áitiúil d'fhonn tacú le díothú agus seachaint táirgí atá bunaithe ar glyphosate agus oideachas agus feasacht ar úsáid luibhicídí agus lotnaidicídí a chur chun cinn don phobal agus do phobail áitiúla chun bithéagsúlacht agus cáilíocht uisce a chosaint. Cuireann oiliúint maidir le luibhicídí agus lotnaidicídí úsáid chun cinn nach mbíonn tionchar suntasach aici ar an gcomhshaol uisce glactha, bithéagsúlacht nó láithreáin Eorpacha Béim a chur ar chontúirt speiceas ionrach agus acmhainní oideachais inmheánacha agus seachtracha a fhorbairt maidir le cosc agus le díothú bithéagsúlachta. A chinntiú go ndéanann foireann inniúil éiceolaíochta an acmhainn oideachais maidir le speicis ionracha a fhorbairt.	NEGI (i), (v), (vi), (vii) & (viii)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Ollscoil Mhá Nuad, DECC, DAFM, IFA, pobal, Uisce Éireann, NPWS, LAWPRO, Cónaidhm náisiúnta na ngrúpscéimeanna uisce	R2 2024

4.4.4 LÉIMNEACHT AGUS AISTRIÚ POBAIL

Is ábhar imní ar leith do Chontae Ros Comáin cumhachtú na bpobal in aghaidh athrú aeráide i gcomhthéacs an phróisis Aistrithe Cóir atá ar bun. Aithníonn agus tacaítear leis na bearta seo a leanas na bearta atá i bhfeidhm cheana féin chun aghaidh a thabhairt ar chothromas sóisialta, eacnamaíoch agus comhshaoil i dtéarmaí oiriúnú agus maolú gníomhaíochta aeráide ar fud an Chontae.

SPRIOC STRAITÉISEACH

Comhthéacs tiomnaithe gníomhaíochta aeráide a bhunú laistigh de struchtúir forbartha sóisialta, eacnamaíochta agus comhshaoil an RCC. Tuiscint níos fearr a chur chun cinn ar mhéid an athraithe aeráide áitiúil amach anseo agus na himpleachtaí a bhaineann leis. Forbraíodh freagraí RCC spriocdhírithé ar fud na réimsí oibríochta go léir. Na pobail agus na grúpaí is leochailí i leith éifeachtaí an athraithe aeráide agus tionchair an aistrithe chuig sochaí ísealcharbóin a chosaint agus a chumhachtú

TÁBLA 4.8 ATHLÉIMNEACHT POBAIL AGUS CUSPÓIRÍ TRASDULA			
CRT	(i)	Tacú le huaillmhian gníomhaíochta aeráide laistigh den PÁEP, clár LEADER, Clár Éire Chruthaitheach, beartas forbartha Fiontraíochta agus struchtúir shóisialta agus eacnamaíocha laistigh de agus a bhaineann le RCC	
CRT	(ii)	A chinntiú go bhfuil gníomhaíochtaí aeráide láidir a dhóthain chun iad a choigeartú go héifeachtach de réir mar a bhíonn spriocdhírithé ar fáil	
CRT	(iii)	Ailíniú leis an bpróiseas aistrithe cóir lena chinntiú go mbeidh rochtain ag na pobail sin is mó a mbíonn tionchar ag an aistriú go sochaí ísealcharbóin orthu ar dheiseanna sóisialta, eacnamaíocha agus comhshaoil feabhsaithe	
CRT	(iv)	Athléimneacht aeráide a neadú i ndearadh, oibriú agus cothabháil gach limistéar feidhme laistigh den RCC	
CRT	(v)	Taighde, nuálaíocht agus cineálacha cur chuige nua a chur chun cinn i réimsí an oiriúnaithe agus an mhaolaithe don aeráid	
CRT	(vi)	Dul i ngleic leis an bpobal gnó i mbainistíocht bia agus dramhaíl eile chun tacú le geilleagar ciorclach	
CRT	(vii)	Comhordú a dhéanamh le grúpaí ionadaíocha ón bpobal talmhaíochta maidir le conas is féidir le RCC naisc chuí a fhorbairt chun laghduithe ar astaíochtaí talmhaíochta a sheachadadh thar shaolré an phlean	
CRT	(viii)	Dul i dteagmháil le líonra láidir an Chontae d'oibrithe deonacha pobail agus tacú le hiarrachtaí um ghníomhú aeráide ar fud na hearnála seo trí oiliúint, oideachas agus rochtain chuí ar shruthanna maoinithe	

TÁBLA 4.9 GNÍOMHARTHA ATHLÉIMNEACHTA AGUS AISTRITHE POBAIL

Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
CRT 1	Bearnaí a shainaithint sa tacaíocht do phobail chun a n-uaillmhian aeráide a bhaint amach sna réimsí a bhaineann le cruthú áite, forbairt eacnamaíoch agus giniúint fostaíochta, talmhaíocht, soghluaisteacht, turasóireacht agus oidhreacht, fiontar sóisialta, miondíola, tráchtáil, tionscal, bainistíocht dramhaíola agus an geilleagar ciorclach agus forbairt fuinnimh in-athnuaite. Dul i ngleic go seachtrach agus go himmheánach chun aghaidh a thabhairt orthu seo	CRT (iii), (vi), (vii) & (viii)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	OFÁ, Pobal, Forbairt Eacnamaíochta, NTA, Coimisiún Forbartha an Iarthair, Fóram Scileanna Réigiúnacha, NWRA, ranna agus gníomhaireachtaí rialtais, GRETB, institiúidí 3ú leibhéal, RLP, PPN	R4 2025
CRT 2	Nuálaíocht, taighde agus tógáil acmhainne a chur chun cinn sa réimse gníomhaíochta aeráide i gcomhar le ranna na n-údarás áitiúil, pobail agus gníomhaireachtaí seachtracha, lena n-áirítear institiúidí 3ú leibhéal agus eagraíochtaí spóirt, lena n-áirítear rannpháirtíocht le Clár na gClubanna Glasa, ag obair leis an CARO agus CLG, sa cur chun cinn agus tacú le tionscadail ó chlubanna rannpháirteacha, chun na cuspóirí a bhaint amach, agus le linn príomhchéimeanna an chlár go dtí 2029	CRT (i), (ii) & (iii)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Pobal, Forbairt Eacnamaíochta, NTA, Coimisiún Forbartha an Iarthair, ÚBN, Teagasc, ranna agus gníomhaireachtaí rialtais, GRETB, institiúidí 3ú leibhéal, RLP, PPN	R4 2025
CRT 3	Dul i dteagmháil leis an bpobal gnó chun tionscnaimh um ghníomhaíocht aeráide a chur chun cinn	CRT (v) & (vi)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	SEAI, Foirne Baile, RLP, DECC	R4 2025

TÁBLA 4.9 GNÍOMHARTHA ATHLÉIMNEACHTA AGUS AISTRITHE POBAIL					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
CRT 4	Deontais phobail a dheimhníonn gníomhaíocht aeráide arna riar ag Comhairle Contae Ros Comáin, ag tabhairt tosaíochta do thionscadail ar féidir leo feabhsuithe a léiriú maidir le híoslagh dú dramhaíola, geilleagar ciorclach, coigilteas fuinnimh, fuinneamh in-athnuaite agus athrú iompraíochta.	CRT (i), (iii) & (iv)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Gach Rannóg riarta deontas	R4 2024
CRT 5	Tacú le pobail i bhforbairt réitigh atá bunaithe ar an dúlra i gcomhréir leis an straitéis bonneagair ghlais agus leis an treoir um chosaint foinse atá i bhfeidhm. Comhoibreoidh RCC le pobail chun slándáil bia áitiúil a neartú agus chun cothromas agus folláine a chur chun cinn trí thacaíocht a thabhairt do ghairdíní pobail agus cuibhrinn de réir mar is cuí.	CRT (iii) & (v)	Bóithre agus lompár	LAWPRO, GCC, NPWS, OOP, institiúidí 3ú leibhéal, grúpaí pobail, foirne baile, CSS	R4 2025
CRT 6	Comhthiomsú agus gníomhú mar stór do réamhaisnéisí agus tuar ar an athrú aeráide atá bunaithe ar fhianaise ag an leibhéal áitiúil. Torthaí nua a mheas agus an cleachtas gaolmhar is fearr a ionchorprú i ngach réimse oibríochta	CRT (ii) & (v)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	DECC	RI 2026
CRT 7	Na pobail is mó a mbíonn tionchar ag an bpróiseas aistrithe cóir i Ros Comáin a aithint, dul i dteagmháil leo agus tacú leo, lena n-áirítear iad siúd a bhí fostaithe sa tionscal giniúna agus próiseála leictreachais a bhí bunaithe ar mhóin agus an tionscal bainteach móna atá imithe i léig anois.	CRT (i), (ii) & (iii)	Forbairt Eacnamaíochta	JTF/EMRA DECC Pobail RLP PPN BnM BSL	RI 2025

TÁBLA 4.9 GNÍOMHARTHA ATHLÉIMNEACHTA AGUS AISTRITHE POBAIL					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
CRT 8	Pobail agus grúpaí a shainaithint a bhféadfadh an t-aistriú go sochaí ísealcharbóin difear a dhéanamh dóibh mar chuid de chur chun feidhme uileghabhálach beartais náisiúnta agus earnála, lena n-áirítear pobail talmhaíochta agus iad siúd atá fostaithe i dtionscail ghaolmhara, agus lena n-áirítear daoine aonair agus pobail atá i mbaoil bochtaineachta fuinnimh. Deiseanna féideartha a bhaineann le haistriú díreach a shainaithint agus a fhiosrú, lena n-áirítear tionscnaimh áitiúla um fhritháireamh carbóin	CRT (vii) & (viii)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	SEAI, JTF/EMRA, DECC, RLP, Pobail, PPN, BnM, ESB, comhlachtaí feirmeoireachta agus gníomhaireachtaí comhairleacha	R2 2025

4.4.5 BAINISTÍOCHT INBHUANAITHE ACMHAINNÍ

Tá raon leathan de chaipiteal nádúrtha, tógtha, sóisialta agus nádúrtha ag Contae Ros Comáin. Baineann na gníomhartha seo a leanas leis na hacmhainní seo a chur ar bhealach ciallmhar inbhuanaithe chun tacú le hoiriúnú agus maolú na haeráide.

SPRIOC STRAITÉISEACH

RCC a bhunú mar cheannaire náisiúnta chun aghaidh a thabhairt ar na spriocanna laghdaithe astaíochtaí atá leagtha síos do shócmhainní an RCC thar shaolré an phlean seo, infheistíocht infreastruchtúir sa RCC a chosaint ó éifeachtaí an Athraithe Aeráide, acmhainní a bhainistiú go hinbhuanaithe ag teacht le bear úsáide talún an CDP agus beartais ar dhlúthfhás uirbeach agus geilleagar ciorclach faoi bhláth a fhorbairt i gContae Ros Comáin

TÁBLA 4.10 BAINISTÍOCHT INBHUANAITHE ACMHAINNÍ		
SRM	(i)	An earnáil phobail agus talmhaíochta a bheith rannpháirteach i gcur chun cinn laghdú dramhaíola agus gníomhaíochtaí ciorclach geilleagracha trí naisc le gníomhaireachtaí stáit agus sruthanna maoinithe cuí a éascú
SRM	(ii)	Imscrúdú a dhéanamh ar fhairsingiú na n-áiseanna athúsáide/athchúrsáil ag láithreacha conláiste cathartha i gContae Ros Comáin chun tacú leis an ngeilleagar ciorclach
SRM	(iii)	Tacaíocht a thabhairt do thionscnaimh chiorclacha eacnamaíocha áitiúla trí struchtúir fiontraíochta atá ann cheana féin
SRM	(iv)	Gach saoránach a bheith rannpháirteach i gcur chun cinn laghdú dramhaíola agus gníomhaíochtaí ciorclach eacnamaíocha sa saol laethúil
SRM	(v)	A chinntiú go gcosnaítear infreastruchtúr atá ann cheana féin, atá pleanáilte agus beartaithe ó éifeachtaí féideartha an athraithe aeráide amach anseo
SRM	(vi)	Tosaíocht a thabhairt d'fhorbairt tailte/foirgnimh atá folamh, tearcúsáidte nó tréigthe i gceantair uirbeacha seirbhísithe agus tailte díghrádaithe i gceantair thuaithe mar láithreacha féideartha le haghaidh gníomhaíochtaí aeráide spásbhunaithe
SRM	(vii)	Sócmhainní an RCC a bhainistiú chun spriocanna náisiúnta laghdaithe astaíochtaí a bhaint amach.
SRM	(viii)	Feasacht pobail a chur chun cinn maidir le hacmhainn laghdaithe astaíochtaí san iompar agus roghanna agus iompraíochtaí níos inbhuanaithe a spreagadh

TÁBLA 4.11 GNÍOMHARTHA UM BAINISTIÚ INBHUANAITHE ACMHAINNÍ

Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
SRM 1	Soláthar Glas a leabú i ngach réimse feidhme den RCC	GL (iii)	Soláthar	OGP	R1 2025
SRM 2	Naisc a bhunú idir eagraíochtaí pobail ar leibhéal áitiúil chun deiseanna a fhorbairt i réimse an laghdaithe dramhaíola, na hathúsáide agus na hathchúrsáilte, tacaíocht a sholáthar de réir mar is cuí, chun gníomhaíochtaí ciorclach eacnamaíocha a chur chun cinn, a fhorbairt agus/nó a leathnú	SRM (i), (ii) &(iii)	Timpeallacht	Pobal, RLP, GCC DECC	R4 2024
SRM 3	Dul i dteagmháil le Teagasc agus leis an bpobal talmhaíochta maidir leis an bpoitéinseal do laghdú astaíochtaí, feabhsú bithéagsúlachta agus cosc ar thruailliú comhshaoil i gcomhar leis na scéimeanna agra-comhshaoil atá ann cheana agus trí theicneolaíochtaí nuálacha a chur i bhfeidhm i mbainistíocht dramhaíola agus i nginiúint fuinnimh in-athnuaite	SRM (i)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	RLP, pobal, Teagasc, DAFM, Eagraíochtaí feirmeoireachta	R4 2024
SRM 4	Feachtais ilghnéitheacha a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm ar an ngá praiticiúil atá le hathrú iompraíochta ag gach leibhéal, obair, baile agus áineasa chun uaillmhianta gníomhaíochta aeráide a bhaint amach.	SRM (iv)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	SEAI, Eagraíochtaí Pobail Áitiúil, RLP	R4 2025
SRM 5	Córais monatóireachta riosca aeráide RCC a fhorbairt, a fheabhsú agus a chothabháil.	SRM (v)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Uisce Éireann, MET Éireann, DTTAS SEAI LAWPRO	R4 2025

TÁBLA 4.11 GNÍOMHARTHA UM BAINISTIÚ INBHUANAITHE ACMHAINNÍ					
Uimh.	Gníomh	Cuspóirí	Leid	Comhpháirtithe	Tréimhse
SRM 6	Tosaíocht a thabhairt d'idirghabhálacha bunaithe ar ghníomh aeráide in áiteanna inar féidir an coigilteas is mó astaíochtaí a bhaint amach, mar mhuirearú EV i lár na mbailte, tosaíocht a thabhairt d'athúsáid na fabraice tógtha atá ann cheana féin áit a bhfuil seirbhísí agus bonneagar i bhfeidhm, pábháil/ábhar tógála atá ann cheana a athúsáid nuair is féidir i gcomhréir leis na sonraíochtaí ábhartha, agus aird chuí á tabhairt ar íogaireachtaí comhshaoil mar an timpeallacht uisce glactha, bithéagsúlacht, láithreáin Eorpacha, cáilíocht an aeir áitiúil.	SRM (vi)	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	ZEVI, Foirne Baile, CSS, SEAI, Bóithre agus Iompar	R4 2024

5. CRIOS DÍCHARBÓNÚ

Tá Crios Dícharbónaithe sainaitheanta ag gach údarás áitiúil laistigh dá limistéar riaracháin faoi seach, a bheidh mar fhócas do raon bearta maolaithe aeráide, oiriúnaithe agus bithéagsúlachta lena n-áirítear tionscadail agus torthaí a aithint chun cabhrú le seachadadh an Chuspóra Náisiúnta Aeráide.

Tugtar údarás reachtúil do phleananna gníomhaíochta aeráide na n-údarás áitiúil trí fhorálacha Alt 165 den Acht um Ghníomhú ar son na hAeráide agus um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú), 2021. Mar thoradh air sin, trí chomhtháthú a dhéanamh ar an DZ mar chuid de phlean gníomhaíochta aeráide an údaráis áitiúil tá bonn reachtúil aige. Mar chuid den phlean, tá an DZ mar an gcéanna faoi réir na bpróiseas reachtúil, na frámaí ama agus na ceanglais nós imeachta eile chun an plean a dhéanamh.

Roghnaíodh Baile Ros Comáin mar chrios dícharbónaithe don Chontae⁵ agus, mar sin, beidh sé mar fhócas do raon bearta agus gníomhaíochtaí maolaithe aeráide, oiriúnaithe agus bithéagsúlachta. Sainaithnítear iad seo chun aghaidh a thabhairt ar fhuinneamh ísealcharbóin áitiúil, ar astaíochtaí gáis cheaptha teasa agus ar thionscnaimh atá bunaithe go háitiúil chun cur le spriocanna náisiúnta um ghníomhaíocht aeráide. Tá athbhreithniú déanta ar a saintréithe socheacnamaíocha agus fisiceacha comhshaoil agus sainaithníodh iad mar oiriúnach chuí do na critéir shainithe DZ.

Crios Dícharbónú

Is limistéar spásúil é Crios Dícharbónaithe (DZ), a shainaithníonn gach údarás áitiúil in Éirinn, ina n-aithnítear raon de bhearta maolaithe athrú aeráide, agus ag an am céanna ag feabhsú agus ag glacadh le bearta oiriúnaithe agus bithéagsúlachta chun rannchuidiú le spriocanna náisiúnta gníomhaíochta aeráide a bhaint amach. Is léiriú agus leaba tástála iad DZ ar an méid is féidir do dhícharbónú agus do ghníomhaíocht aeráide ag leibhéal áitiúil agus pobail. Trí lúb aiseolais trialach agus meastóireachta, cumasaíonn an DZ cur chuige solúbtha, incriminteach agus pobal-tiomáinte lena chinntiú go seachadtar a chuspóirí

5 i gcomhréir le Gníomh 165 de CBT Náisiúnta 2019 agus Ciorclán LGSM01 - 2021

Léiríonn *Fíor 5.1* thíos fairsinge an cheantair DZ, a leanann go ginearálta fairsinge Phlean Ceantair Áitiúil Bhaile Ros Comáin faoi láthair.

Fíor 5.1

Is é Baile Ros Comáin Lárionad riaracháin an Chontae, le daonra de 6,555 in 2022, méadú beagnach 12% ó 2016. Tá croícheantar seanbhunaithe ag an mbaile, le foirgnimh stairiúla suntasacha ón 13ú haois a sheasann don bhunlonnaíocht a d'fhorbair ón mainistir a thóg Naomh Comán sa 5ú haois, óna bhfuair an baile a ainm. Is é an baile lárionad riaracháin an Chontae, ina bhfuil raon seirbhísí, feidhmeanna agus conláistí ar cóimhéid le baile dá mhéid.

Seo a leanas imlíne ar na critéir ainmniúcháin a cuireadh i bhfeidhm agus baile Ros Comáin á roghnú mar chrios dícharbónaithe chun críocha an phlean seo.

- Tá raon leathan foirgneamh poiblí ag Comhairle Contae Ros Comáin laistigh den cheantar DZ atá san áireamh i gclár “pathfinder” an SEAI. Aithníonn an clár seo úsáideoirí suntasacha fuinnimh agus tugtar tús áite d'fhorbairt pleananna bainistíochta fuinnimh agus a gcur chun feidhme chun astaíochtaí carbóin a laghdú de réir spriocanna náisiúnta (laghdú 51% faoi 2030 agus neodrach ó thaobh carbóin de faoi 2050), trí bhearta éifeachtúlachta fuinnimh agus trí theicneolaíochtaí in-athnuaite a shuiteáil.
- Tá Baile Trasdula Ros Comáin mar chuid de ghréasán náisiúnta d'Fhoirne Pobail atá i gceannas ar thionscadail fuinnimh áitiúla. Tá gréasán an Chomhphobail um Fhuinneamh Inmharthana (CSS) comhdhéanta de ghluaiseacht náisiúnta atá ag dul i méid agus breis is 450 pobal dá leithéid. Tá an SEAI ag tacú leis na pobail seo chun tionscadail fuinnimh a fhoghlaim, a phleanáil agus a chur i gcrích chun cabhrú le hÉirinn aistriú chuig todhchaí ísealcharbóin.
- Tá sé beartaithe go mbeidh rátáil A ar gach Forbairt ÚÁ nua le téamh aer go uisce. Feidhmíonn forbairt 7 nAonad i gCluain Fraoigh mar fhorbairt eiseamláireach agus ghnóthaigh sé gradam tithíochta pobail ó Chomhairle Tithíochta Sóisialta na hÉireann in 2021. Tá iarfheistiú agus athchóiriú aonad Tithíochta Údaráis Áitiúil ar siúl le béim ar éifeachtúlacht fuinnimh.
- Tá an líonra náisiúnta iarnróid agus bus ag freastal ar bhaile Ros Comáin faoi láthair, agus an tseirbhís naisc áitiúil a chlúdaíonn Contaetha na hIarmhí, an Longfoirt agus Ros Comáin, mar aon le hoibreoirí príobháideacha éagsúla laistigh agus lasmuigh de limistéar na Comhairle. Fiosróidh an RCC deiseanna chun na seirbhísí seo a ailíniú agus an leas is mó a bhaint as dóibh siúd a bhíonn ag comaitéireacht chuig agus ón DZ chun úsáid iompair phoiblí a fheabhsú. Tá tionscadail taistil ghníomhaigh ar bun i mbaile Ros Comáin chun aistriú módúil a spreagadh, ailínithe le tionscadail an fhearainn phoiblí atá ar siúl a chuireann fás uirbeach dlúth chun cinn agus a laghdaíonn an gá le taisteal.

- Cuireadh tús le hoibreacha ar Thionscadal Fearainn Phoiblí Bhaile Ros Comáin i R1 2021, arna thacú trí Thionscadal Éireann 2040 mar chuid den Chiste Athghiniúna agus Forbartha Uirbeach (URDF) ón Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht agus le maoiniú meaitseála ó Chomhairle Contae Ros Comáin. Thacaigh Foireann Bhaile Ros Comáin agus Cumann Tráchtála Ros Comáin leis an iarratas tionscadail. Díreoidh an tionscadal ar níos mó tarraingteachta agus inbhuanaitheachta lár an bhaile a fheabhsú, lena n-áirítear leagan amach tráchtathbhreithnithe, cosáin eibhir níos leithne, naisc uasghrádaithe le carrchlóis agus soilsiú agus spásanna agus plandú nua roinnte. Áirítear leis an tionscadal freisin comharthaíocht nua a threoraíonn daoine chuig lár an bhaile, carrchlóis, agus saothair ealaíne poiblí ag cruthú croílímistéar tarraingteach chun forbairt dhlúth, inbhuanaithe uirbeach a chur chun cinn.
- Sheol Comhairle Contae Ros Comáin Pointí Nasctha Leathanbhanda (BCP) ‘Pobail Nasctha Ros Comáin’. Tionscnamh de chuid Rialtas na hÉireann is ea Pobail Nasctha, i gcomhpháirtíocht le Vodafone chun rochtain idirlín ardluais saor in aisce a sholáthar ag suíomhanna atá inrochtana don phobal le haghaidh cianobair, staidéar, oiliúint i scileanna pobail/digiteach agus go leor seirbhísí agus áiseanna digiteacha eile. Soláthróidh an BCP rochtain leathanbhanda ardluais do phobail (laistigh de limistéar ómra den NBP), sula bhfaighidh tithe agus gnólachtaí leathanbhanda atá cosanta don todhchaí go díreach chuig an doras agus tacófar agus cumasófar é i mBaile Ros Comáin.
- Feidhmíonn Comhairle Contae Ros Comáin Láithreán Conláiste Cathartha i mBaile Ros Comáin a thairgeann raon leathan seirbhísí, bunaithe go príomha ar athchúrsáil ábhar. Áiríonn Forfheidhmiú na Reachtaíochta um Bainistiú Dramhaíola Fodhlíthe um Láithriú Dramhaíola chun a chinntiú go n-úsáideann bailitheoirí agus teaghlach an córas trí bhosca bruscair chun dramhaíl chuig líonadh talún/loscadh a laghdú.
- Oibríonn an Chomhairle go dlúth freisin le Príomh-Údarás Forfheidhmithe Dramhaíola Chonnacht-Uladh chun coincheap an Gheilleagair Chiorclaigh a chur chun cinn.
- D’aontaigh Fochoiste um Ghníomhú ar son na hAeráide de chuid na Comhairle machnamh a dhéanamh ar shuíomh píolótach a bheith ann do thionscnamh “Scoil d’Úsáid Plaisteach Aonúsáide (CUSP), tionscnamh de chuid na hearnála príobháidí, i gcomhar le Baile Trasdula Ros Comáin (grúpa pobalbhunaithe).
- Oibríonn an Rannóg Timpeallachta go dlúth leis na bunscoileanna agus meánscoileanna i mBaile Ros Comáin ar roinnt tionscnamh sna Scoileanna Glasa agus i gceantair Bhithéagsúlachta. Déanfar iniúchadh níos mine ar an bhféidearthacht tionscnaimh feasachta agus athraithe a dhéanamh faoi ghníomhaíochtaí DZ.
- Is áis a úsáidtear go maith í Páirc Loch an Fhíonáin i lár Ros Comáin a bhfuil an cumas ann feidhmiú mar eiseamláir in úsáid an bhonneagair ghlais chun tionchair an athraithe aeráide a oiriúnú agus a mhaolú. Áiríteofar

athléimneacht trí chomhbhuntaístí a bhaineann le hoiriúnú aeráide a chur chun cinn le feasacht spriocdhírithe saoránach agus athrú iompraíochta agus a bheith feasach ar cháilíocht an aeir feabhsaithe, sláinte fheabhsaithe, bithéagsúlacht, leibhéil torainn níos ísle agus sochair eile.

- Beidh cleachtais talmhaíochta agus bainistíocht inbhuanaithe talún atá nasctha le cúrsaí comhshaoil mar phríomhtheachtaireacht sa ghné Rannpháirtíochta Pobail den Phlean Forfheidhmithe DZ

Tar éis an DZ a shainaithint agus a fhaomhadh ina dhiaidh sin, choimisiúnaigh RCC KPMG chun anailís bhonnlíne a ullmhú ar astaíochtaí fuinnimh agus carbóin a bhaineann leis na príomhghníomhaíochtaí, agus foinsí astaíochtaí, arna gcur i láthair de réir earnála, laistigh de limistéar DZ.

Tugadh faoi dhá chéim chun eolas a chur ar thuiscint láidir ar na h astaíochtaí fuinnimh agus carbóin laistigh den limistéar DZ, atá leagtha amach thíos:

- Tugadh faoi fhorbhreathnú ‘ó bharr anuas’ ar astaíochtaí carbóin laistigh den limistéar DZ, arna threorú ag sonraí a bailíodh ó bhunachar sonraí MapEire na Gníomhaireachta um Chaomhnú Comhshaoil (GCC). Ceadáíonn an measúnú seo forbhreathnú ‘héileacaptair’ ar mhéid na n-astaíochtaí laistigh den limistéar agus de na láithreacha teo earnála. Ní hé cuspóir an mheasúnaithe ‘ó bharr anuas’ seo na torthaí measúnaithe ‘ó bhun aníos’ a shárú, ach sraith bhreise comhthéacs a sholáthar chun bonn eolais a chur faoin gcinnteoireacht.
- Leantar an forbhreathnú ‘ó bharr anuas’ seo ag cur chuige measúnaithe Shraith 3 ‘ó bun aníos’, arna threorú go príomha ag sonraí spásúla agus úsáid bogearraí agus próisis chórais eolais geografaí (GIS). Ligeann sé seo do mhapáil sonraí agus eolaispola laistigh den limistéar DZ, ag tacú le cumarsáid agus rannpháirtíocht éifeachtach le príomhpháirtithe leasmhara inmheánacha agus seachtracha. Áirítear sa mheasúnú freisin sonraí neamhspásúla chun tacú leis an anailís agus le planáil gníomhaíochta don todhchaí.

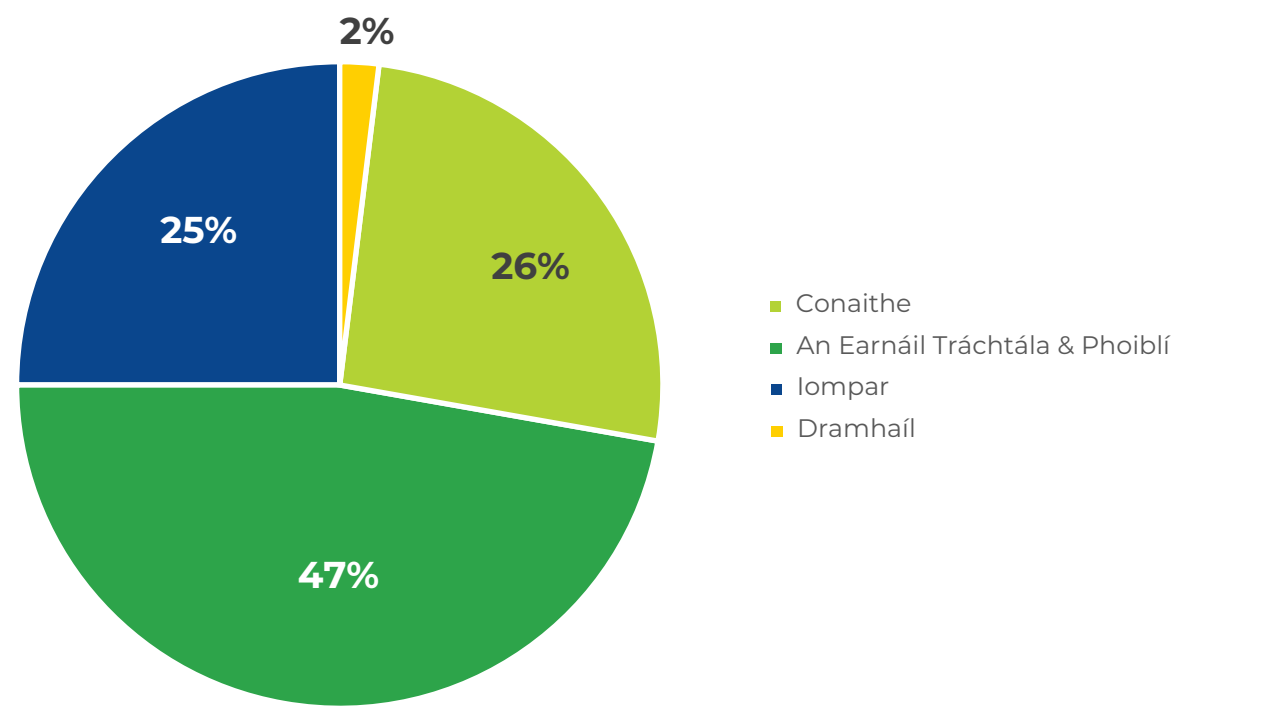
Cé gur féidir le cur chuige Shraith 3 bonn fianaise níos láidre a sholáthar chun eolas a thabhairt don phleanáil gníomhaíochta, braitheann sé go mór ar chainníocht, ar cháilíocht agus ar éagsúlacht na sonraí atá ar fáil le haghaidh anailíse. De réir mar a chuirtear tuilleadh tacar sonraí agus modheolaíochtaí ar fáil, feabhsóidh BEI a thuilleadh agus cuirfidh siad na húdaráis áitiúla ar chumas a gcinnteoireachta agus a bpleanáil gníomhaíochta chun tacú le dícharbónú agus gníomhaíocht ar son na haeráide.

5.1 ASTAÍOCHTAÍ BONNLÍNE AN CHRÍOS DÍCHARBÓNAITHE

Léirítear torthaí an mheasúnaithe Shraith 3 ‘ón mbun aníos’ i bhFíor 5.3 thíos. Is ionann astaíochtaí carbóin iomlána agus thart ar 48,748 tCO₂e. Is ionann é sin agus 9.46 tCO₂e per capita bunaithe ar shonraí daonáirimh 2016. In 2018, b’ionann astaíochtaí náisiúnta carbóin na hÉireann agus thart ar 12.6 tCO₂e per capita. Cé go bhfuil astaíochtaí carbóin an DZ in aghaidh an duine níos ísle ná an choibhéis náisiúnta, tá Éire i bhfad níos airde ná meán an AE de 8.2 tCO₂e per capita.

	Astaíochtaí carbóin (tCO ₂ e)
Cónaithe	12,618
An Earnáil Tráchtála & Phoiblí	23,034
Iompar	12,015
Dramhaíl	1,081
Astaíochtaí carbóin iomlán	48,748
Iomlán na n-astaíochtaí carbóin in aghaidh an duine (tCO ₂ e/capita)	9.46

ASTAÍOCHTAÍ CARBÓIN IOMLÁNA SA DZ (TCO₂E)

Fíor 5.2

5.1.1 AN CHRÍOS DÍCHEARBÓIDEACH - TORTHAÍ AGUS PRÍOMHCHINNÍ

Léiríonn astaíochtaí carbóin laistigh de limistéar, mar limistéar DZ, treochtaí ar nós leibhéal na gníomhaíochta eacnamaíche, úsáid fuinnimh agus, b’fhéidir, fás. Is é an dúshlán don limistéar DZ seo (agus réimsí eile) ná fás agus feabhsú leanúnach a cheadú agus astaíochtaí carbóin a laghdú ar bhealach cóir bríoch.

Leagann an tuarascáil seo béim ar na spotaí te carbóin laistigh de limistéar DZ:

- ▶ Earnáil Chónaithe (Tithíocht Shóisialta san áireamh),
- ▶ An Earnáil Tráchtála agus Phoiblí
- ▶ Earnáil an Iompair

Cé go bhfuil tionchar níos lú ag earnáil na dramhaíola i gcomparáid leis na cinn atá luaite roimhe seo, ba cheart díriú freisin uirthi mar gheall ar a nádúr trasteorann agus an leibhéal tionchair is féidir leis an údarás áitiúil a bheith aige ar a tionchar ar astaíochtaí carbóin.

Bhreithnigh Comhairle Contae Ros Comáin raon beart chun astaíochtaí carbóin a laghdú laistigh de na láithreacha teo earnála seo atá leagtha amach i gclár na ndeiseanna do phleanáil gníomhaíochta in Aguisín H.

CÓNAITHE (TITHÍOCHT SHÓISIALTA SAN ÁIREAMH):

Tá sé rithabhachtach stoc tithíochta ísealcharbóin a bhaint amach chun cur ar chumas Chomhairle Contae Ros Comáin cur le spriocanna náisiúnta um laghdú carbóin.

Ní mór díriú ar fhorbairtí cónaithe reatha agus beartaithe agus/nó nua agus bearta oiriúnacha a mheas chun éifeachtúlachtaí fuinnimh agus laghduithe astaíochtaí carbóin a bharrfheabhsú.

Maidir leis an stoc tithíochta cónaithe atá ann cheana féin, ba cheart iarfheistiú a dhéanamh chun an stoc tithíochta ar fad a thógáil go rátáil RFF de B2 – mar a tugadh faoi deara sa tuarascáil, tá foirgnimh rátáil B3 san áireamh i limistéar DZ le foirgnimh ar ráta F. Tá an rialtas tiomanta do mhaoiniú méadaithe a sholáthar chun iarfheistiú a luathú, lena n-áirítear uasghrádú saor in aisce do theaghlaigh ar ioncam íseal.

Is beart éifeachtach é feidhmiú céimneach na gcóras bainistíochta fuinnimh agus méadair chliste chuig foirgnimh faoi úinéireacht na comhairle, mar thithíocht shóisialta chun úsáid fuinnimh agus treochtaí éileamh a bhainistiú agus a thuiscint.

Ba cheart iniúchadh a dhéanamh ar fhéidearthacht foinsí teasa fuinnimh in-athnuaite lena n-áirítear suiteáil caidél teasa ag aonaid chónaithe atá ann cheana féin chomh maith le forbairtí nua agus úsáid gáis in-athnuaite.

Ba cheart limistéir fhéideartha do théamh ceantair a fhiosrú freisin.

Maidir le forbairtí cónaithe atá beartaithe agus le forbairtí nua, tá sé ríthábhachtach go leanfar caighdeán uailmhianacha tógála (lena n-áirítear caighdeán Foirgníochta um Fhuinneamh Beagnach Nialasach agus Caighdeán Foirgníochta Astaíochta Nialais) chun foirgnimh le nialas glan a bhaint amach ina ndéantar foinsí fuinnimh in-athnuaite a bharrfheabhsú agus ina leantar prionsabail dearaidh ciorclach.

AN EARNÁIL TRÁCHTÁLA AGUS PHOIBLÍ:

Cosúil leis an earnáil chónaithe, tá sé ríthábhachtach éifeachtúlacht fuinnimh na bhfoirgneamh reatha tráchtála agus poiblí a bharrfheabhsú chun spriocanna carbóin náisiúnta a bhaint amach.

Tá gá le clár iarfheistithe chun foirgnimh atá ann cheana a uasghrádú chun an éifeachtúlacht fuinnimh is fearr a bhaint as an stoc foirgneamh atá ann faoi láthair idir RFF C1 agus foirgnimh ar rátáil RFF G.

Ba cheart deiseanna chun fuinneamh in-athnuaite a úsáid a fhiosrú freisin, lena n-áirítear úsáid a bhaint as teaschaidéil agus gáis in-athnuaite le haghaidh foirgneamh tráchtála.

Mar atá aibhsithe sa tuarascáil, tá roinnt foirgneamh earnála poiblí agus cosanta i láthair laistigh den limistéar DZ. Níl aon réiteach ‘a oireann do chách’ ar dhícharbónú na bhfoirgneamh seo.

Tá Oifigeach Feidhmíochta Fuinnimh ag leibhéal bainistíochta ag Comhairle Contae Ros Comáin agus oifigeach Fuinnimh tiomnaithe i bhfeidhm a théann i dteagmháil leis an nGníomhaireacht Fuinnimh Lár Tíre chun tacú le tionscnaimh dícharbónaithe

Is féidir le hÚdaráis Áitiúla leas a bhaint as raon tacaí SEAI a chuireann éifeachtúlacht fuinnimh chun cinn ar nós an Clár Pathfinder, a thacaíonn le hiarfheistiú fuinnimh foirgneamh. Ina theannta sin, ceadaíonn Uirlis Bhearna go Sprioc an SEAI d’Údaráis Áitiúla pleanáil agus tosaíocht a thabhairt do thionscadail iarfheistithe tógála i bhfianaise spriocanna 2030.

Tá eolas agus scileanna cuí ag teastáil chun feabhsuithe éifeachtúlachta fuinnimh a chumasú i bhfoirgnimh chosanta – chun iarfheistiú cuí a thuiscint, a shonrú agus a shuiteáil laistigh de na foirgnimh chosanta seo, tá speisialtóirí ag teastáil.

Ba cheart iniúchadh a dhéanamh ar fhéidearthacht foinsí teasa fuinnimh in-athnuaite lena n-áirítear úsáid gháis in-athnuaite chomh maith le deiseanna téimh ceantair chun ídiú fuinnimh agus astaíochtaí carbóin a laghdú i bhfoirgnimh phoiblí agus i bhfoirgnimh chosanta.

Má dhéantar gearáil ar an bpróiseas soláthair phoiblí, féadtar critéir ísealcharbóin, inbhuanaithe a leabú ag na céimeanna is luaithe d’fhorbairtí nua tógála san earnáil phoiblí.

IOMPAR:

Tá aistriú chuig taisteal gníomhach agus úsáid mhéadaithe iompair phoiblí ríthábhachtach chun spriocanna náisiúnta carbóin na hÉireann a bhaint amach.

Tá soghluaisteacht inbhuanaithe ar cheann de na deich dTorthaí Straitéiseacha Náisiúnta atá leagtha amach sa Chreat Pleanála Náisiúnta (NPF). Cabhróidh soláthar modhanna inbhuanaithe taistil ar nós iompar poiblí, siúl agus rothaíocht le hastaíochtaí gáis cheaptha teasa a laghdú.

Tá roinnt gníomhartha leagtha amach i bPlean Forbartha Contae Ros Comáin a fhéachann le bonneagar iompair inbhuanaithe a leathnú laistigh den chontae, lena n-áirítear roghanna iompair a roghnú a laghdaíonn astaíochtaí carbóin foriomlána agus a chuireann aistriú ginearálta i dtreo úsáid iompair phoiblí chun cinn. Tacaítear leo sin agus cuirtear i bhfeidhm iad mar chuid de ghníomhaíochtaí an CAP agus déanfar tuilleadh iniúchta orthu mar chuid den DZ.

Maidir le ceantar tuaithe, mar cheantar DZ Ros Comáin, tá ról an iompair phoiblí an-tábhachtach chun spleáchas ar mhodhanna iompair ard-astaíochtaí a laghdú, mar úsáid gluaisteán príobháideach.

Scrúdóidh Comhairle Contae Ros Comáin na bealaí is éifeachtaí inar féidir leo iompar poiblí agus taisteal gníomhach a fheabhsú agus a chur chun cinn sa cheantar tuaithe seo.

Ina theannta sin, tá infheistíocht i bhfeithiclí leictreacha (EV), áiseanna luchtaithe méadaithe mar chuid den réiteach.

DRAMHAÍL & GEILLEAGAR CIORCLACH

Tá príomhról ag údaráis áitiúla maidir le dramhaíl a íoslaghdú agus glacadh le prionsabail an gheilleagair chiorclaigh. Is minic go mbíonn leibhéal sonrach smachta acu ar bhainistiú dramhaíola laistigh de réigiún agus is féidir leo tionchar a ghairáil ar iompraíocht agus ar dhearcadh cónaitheoirí i leith dramhaíola.

Déanfar forbairt ar phlean bainistithe dramhaíola do (nó a chuimsíonn) limistéar DZ, ag glacadh le prionsabail an gheilleagair chiorclaigh, chun tacú le baint amach spriocanna náisiúnta dramhaíola. Ceadóidh an plean seo tuiscint a fháil ar shruthanna dramhaíola laistigh den cheantar DZ, ag tacú le bainistíocht éifeachtach ag an bhfoinse seachas ag deireadh a ré.

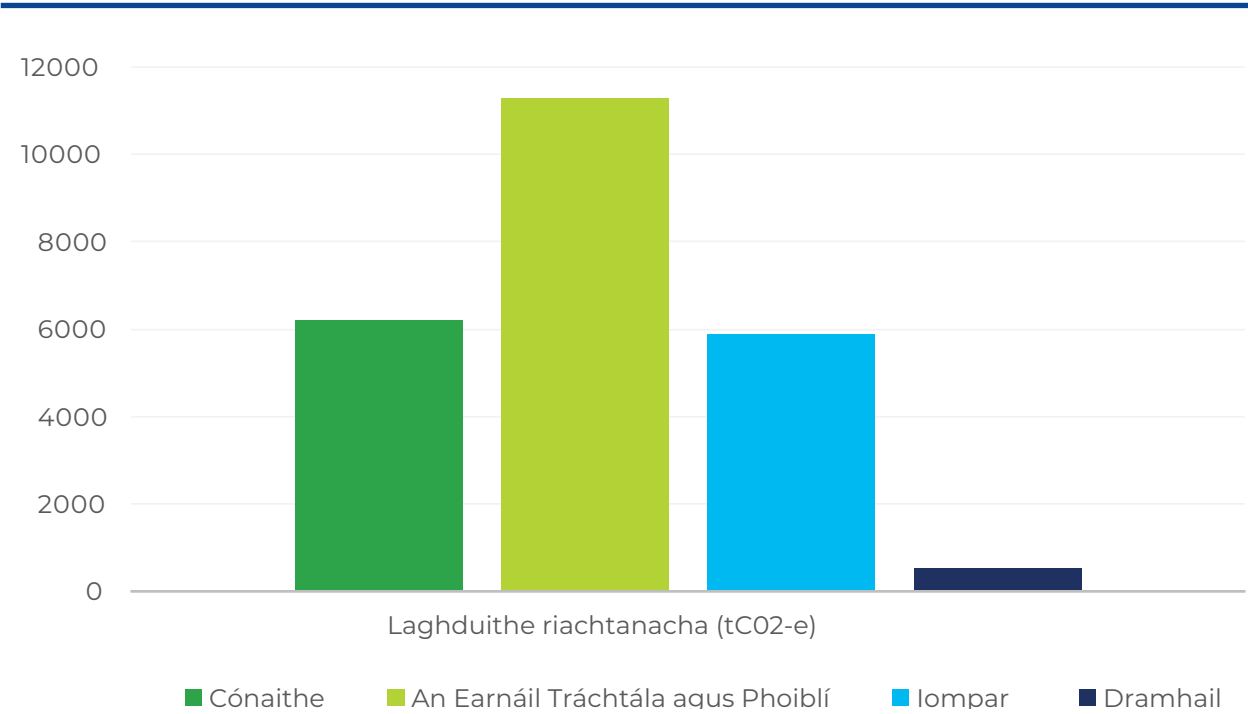
Tugtar achoimre i bhFíor 5.4 thíos ar fhardal astaíochtaí bonnlíne 2018 don DZ agus ar an laghdú atá riachtanach chun spriocanna 2030 a bhaint amach, ar a bhfuil na spriocanna agus na cuspóirí seo a leanas bunaithe agus na gníomhaíochtaí cumasúcháin a forbraíodh.

	Astaíochtaí Carbóin (tCo2-e) 2018	Sprioc Astaíochtaí Carbóin (tCo2-e) 2030	Laghduithe riachtanacha (tCo2-e)
Cónaithe	12,618	6435.18	6,183
An Earnáil Tráchtála agus Phoiblí	23,034	11747.34	11286.66
Iompar	12,015	6127.65	5887.35
Dramhaíl	1,081	551.31	529.69
Astaíochtaí Carbóin Iomlán	48,748	24861.48	23886.52
Astaíochtaí Carbóin Iomlán in aghaidh an Duine	9.46	4.8246	4.6354

Fíor 5.3

Léiríonn Fíor 5.4 na laghduithe astaíochtaí carbóin a theastaíonn chun spriocanna 2030 a bhaint amach.

Ba cheart a thabhairt faoi deara go leanfaidh astaíochtaí leictreachais, cé go bhfuil céatadán suntasach i gceist leo, ar chonair íslitheach seasta i bhfianaise mhéid an fhuinnimh in-athnuaite sa mheascán, a mhéadóidh de réir bheartas an rialtais agus a léiríonn gníomhartha breise a theastaíonn chun spriocanna a bhaint amach sna réimsí eile.

Fíor 5.4

5.2 CRIOS DÍCHARBÓINITHE FÍS AGUS MISEAN

Tar éis athbhreithniú a dhéanamh ar an bhfardal astaíochtaí bonnlíne don DZ agus ar na deiseanna a d’fhéadfadh a bheith ag an RCC gníomhaíocht aeráide a shlógadh ar an mbonn sin, forbraíodh an fhís agus an misean seo a leanas;

Fís

Pobal a thógann ar a rathúlacht, a chruthaíonn ionchais nua agus a thaispeánann nuálaíocht agus cruthaitheacht chun forbairt eacnamaíoch, shóisialta agus chomhshaoil sa todhchaí a mhúnlú i gcomhthéacs na gníomhaíochta aeráide agus an aistrithe chóir

Misean

Déanfaidh Comhairle Contae Ros Comáin, trí chomhoibriú agus trí rannpháirtíocht leis an bpobal áitiúil, gnólachtaí, daoine aonair, gníomhaireachtaí stáit, ranna agus comhlachtaí ábhartha, raon uailmhianach gníomhaíochtaí aeráide a sheachadadh i mBaile Ros Comáin chun nuálaíocht a thaispeáint agus deiseanna a chinntiú san aistriú go geilleagar atá neodrach ó thaobh carbóin de

5.3 CRIOS DÍCHARBÓINITHE – SPRIOC STRAITÉISEACH, CUSPÓIRÍ AGUS GNÍOMHARTHA

SPRIOC STRAITÉISEACH

Ros Comáin a bhunú mar cheannaire náisiúnta chun aghaidh a thabhairt ar spriocanna laghdaithe astaíochtaí do shócmhainní an RCC thar shaolré an phlean seo, infheistíocht infrastruchtúir i mBaile Ros Comáin a chosaint ó éifeachtaí an Athraithe Aeráide, acmhainní a bhainistiú go hinbhuanaithe de réir an bheartais um úsáid talún ar glacadh leis agus na prionsabail a bhaineann le dlúthfhás uirbeach, agus ag an am céanna geilleagar ciorclach faoi bhláth a bhunú.

TÁBLA 5.1 CUSPÓIRÍ		
RTDZ	(i)	Tabhairt faoi iarfheistiú ar an stoc tithíochta reatha chun rátáil RFF B2 a bhaint amach agus áiseanna a fhorbairt chun úsáid fuinnimh agus treochtaí éileamh a thomhas, a bhainistiú agus a thuiscint.
RTDZ	(ii)	Oideachas agus feasacht a fhorbairt maidir le héifeachtúlacht fuinnimh i suíomhanna cónaithe
RTDZ	(iii)	Baint amach caighdeán NZEB a chur chun cinn - imscrúdú a dhéanamh ar chur i bhfeidhm roghanna eile ísealcharbóin agus fuinneamh in-athnuaite
RTDZ	(iv)	Éifeachtúlacht fuinnimh na bhfoirgneamh reatha tráchtála agus poiblí a bharrfheabhsú chun spriocanna náisiúnta carbóin a bhaint amach agus ról an RCC mar cheannaire sa phróiseas aistrithe ísealcharbóin sa timpeallacht thógtha a bhaint amach.
RTDZ	(v)	An próiseas soláthair phoiblí a ghiaíil chun critéir ísealcharbóin, inbhuanaithe a leabú ag na céimeanna is luaithe d'fhorbairtí nua tógála san earnáil phoiblí.
RTDZ	(vi)	Tacú leis na forálacha beartais atá i bPlean CDP 2022-28 an RCC 2022-'28 Caibidil 8 maidir le tacú le agus cur chun cinn saoráidí taighde agus forbartha chun tacú le fuinneamh in-athnuaite
RTDZ	(vii)	Tacú leis na forálacha beartais atá i bPlean CDP 2022-'28 an RCC 2022-'28 Caibidil 8 chun tacú le tosaíocht a thabhairt do réitigh atá bunaithe ar an dúlra chun pobail uirbeacha agus thuaithe atá athléimneach ó thaobh aeráide de a fhorbairt
RTDZ	(viii)	Tacú leis na forálacha beartais atá i bPlean CDP 2022-'28 an RCC 2022-'28 Caibidil 7 & 8 agus i Staidéar Cur Chuige agus Gluaiseacht Bhaile Ros Comáin (RCC 2023), i dtéarmaí úsáid talún agus iompar a chomhtháthú, taisteal gníomhach agus úsáid iompair phoiblí a chur chun cinn agus táirgeadh de plean iompair ceantarbhunaithe do bhaile Ros Comáin, agus aon bheartas tacaíochta a chuimseofar san RTLAP atá le teacht
RTDZ	(ix)	Tacú leis na forálacha beartais atá i bPlean CDP 2022-28 an RCC 2022-'28 Caibidil 7&8 i gcomhthéacs bainistíocht dramhaíola agus réitigh eacnamaíocha ciorclach a fhorbairt.
RTDZ	(x)	Cumas a thógáil sa phobal áitiúil agus gnó, le tacaíocht ó ghréasán láidir gníomhaíochta aeráide RCC ar fud a chuid feidhmeanna go léir, chun tacú le híoslaghdu dramhaíola agus leis an ngeilleagar ciorclach i mbaile Ros Comáin.
RTDZ	(xi)	Tacaíocht spriocdhírithe a sholáthar do thionscnaimh sheachtracha ar nós moil nuálaíochta agus comhroinnte eolais don phobal áitiúil agus gnó, ag baint leasa as sainoibreoirí agus institiúidí 3ú leibhéal.

5.4 GNÍOMHARTHA AN CHRIS DÍCHARBÓNAITHE

TÁBLA 5.2 GNÍOMHARTHA AN CHRIS DÍCHARBÓNAITHE					
	Gníomh	Leid	Rianú	Comhpháirtithe	Tréimhse
1	Forbróidh an RCC tionscadail agus cláir rannpháirtíochta Saoránach agus ardú feasachta chun athrú iompraíochta a chur chun cinn ar fud an cheantair DZ, ailínithe nuair is féidir le tionscnaimh eile an RCC i réimsí na hathghiniúna agus na heacnamaíochta ciorclach agus oíche.	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Sraith tionscnamh feasachta tacaíthe deartha agus curtha i bhfeidhm.	Baile Idirthréimhse Ros Comáin, Comhlachas Tráchtála, Foireann Bhaile Ros Comáin, Lónra Ban Ros Comáin, SEAL, REPAK, LEADER, 3ú Leibhéal, Ionad Athfhionnachtana, Pobail aonair	R4 2025
2	Glacfaidh RCC lena ról ceannaireachta maidir le dramhaíl a íoslaghdu agus le prionsabail an gheilleagair chiorclaigh a chuimsiú agus le tionchar a ghiaíil ar iompraíocht agus dearcadh cónaitheoirí i leith dramhaíola agus chun cumas a thógáil sa phobal áitiúil agus gnó chun tacú le híoslaghdu dramhaíola agus leis an ngeilleagar ciorclach i mbaile Ros Comáin agus tacaíocht a sholáthar mar oiriúnach, chun gníomhaíochtaí ciorclach eacnamaíocha a chur chun cinn, a fhorbairt agus/nó a leathnú	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Figiúirí (bunlíne agus bliantúla) ar leithscaradh dramhaíola/ tinreamh ag láithreán taitneamhachta cathartha Ros Comáin, Lón na dtionscnamh íoslaghdaíthe/ athchúrsáil dramhaíola arna dtacú agus arna gcur i bhfeidhm trí chlár gníomhaíochta aeráide pobail i DZ, lena n-áirítear tionscadail chiorclacha eacnamaíocha ar cuireadh tús leo	Baile Idirthréimhse Ros Comáin, Comhlachas Tráchtála, Foireann Bhaile Ros Comáin, Lónra Ban Ros Comáin, SEAL, REPAK, LEADER, 3ú Leibhéal, Ionad Athfhionnachtana, pobal	R4 2024
3	Rachaidh RCC i bhfeidhm ar thionscnaimh inmheánacha um fhorbairt acmhainne chun an t-eolas agus na scileanna a thabhairt d'fhostaithe chun dícharbónú a chur chun cinn sa DZ.	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Imeachtaí oiliúna inmheánacha curtha i gcrích, an lón a d'fhreastail	H&S, CARO, LASNTG	R4 2024
4	Measúnú riosca agus leochaileachta athrú aeráide a fhorbairt ar féidir forbairt phoiblí agus phríobháideach laistigh den DZ a phromhadh ina choinne.	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Measúnú riosca críochnaithe, tugadh aghaidh ar spriocréimsí.	LAWPRO, NPWS, OPW, Met Éireann, GSI	R4 2024

TÁBLA 5.2 GNÍOMHARTHA AN CHRÍOS DÍCHARBÓNAITHE					
	Gníomh	Leid	Rianú	Comhpháirtithe	Tréimhse
5	Tosaíocht a thabhairt do réitigh atá bunaithe ar an dúlra i gcur i gcrích gach forbartha laistigh den chríos dícharbónaithe ailínithe leis an Straitéis Náisiúnta Forfheidhmithe do Réitigh Dúlra do bhainistiú rith chun srutha uisce báistí agus uisce dromchla i gceantair uirbeacha, ag féachaint go cuí d'íogaireachtaí comhshaoil mar bhitheagsúlacht, láithreáin Eorpacha agus cáilíocht uisce.	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Réitigh atá bunaithe ar an dúlra suiteáilte agus/ nó feabhsaithe sa cheantar DZ mar chuid de RCC nó forbairt phríobháideach/ athchóiriú/ athghiniúint	LAWPRO, NPWS, OPW, GCC	R4 2024
6	Forálacha na Straitéise Bainistíochta Crann a chur i bhfeidhm le fócas ar chrainn dhúchasacha, i ngach limistéar feidhme RCC laistigh den DZ chun sláinte agus leathnú ceannbhrait a chur chun cinn agus chun feabhas a chur ar sheirbhísí éiceachórais agus ar bhitheagsúlacht.	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Críochnú na Straitéise agus ionchorprú i réimsí feidhme ábhartha.	LAWPRO, NPWS, OPW, Forbróirí Príobháideacha, Pobail, Grúpaí Bailte Slachtmhara	R4 2024

TÁBLA 5.2 GNÍOMHARTHA AN CHRÍOS DÍCHARBÓNAITHE					
	Gníomh	Leid	Rianú	Comhpháirtithe	Tréimhse
7	Díriú ar fhorbairtí cónaithe RCC atá ann cheana agus atá beartaithe agus/nó nua chun éifeachtúlachtaí fuinnimh agus laghduithe astaíochtaí carbóin a bharrfheabhsú, lena n-áirítear feidhmiú céimneach na gcóras bainistíochta fuinnimh agus méadair chliste chuig tithíocht shóisialta faoi úinéireacht na Comhairle. Cláir oideachais spriocdhírithe a fhorbairt d'úsáideoirí na teicneolaíochta nua i mbainistíocht éifeachtach fuinnimh mar chuid d'oiliúint réamhthionóntachta i dtithíocht, agus aird chuí á tabhairt ar íogaireachtaí comhshaoil amhail Láithreáin Eorpacha agus íogaireachtaí a bhaineann le bithéagsúlacht, gabhdóirí daonna íogaire agus an gá atá le cosaint agus caomhnú cuí gnéithe oidhreachta.	Tithíocht	Rátálacha RFF, léarscáil teasa fuinnimh	GNI, BSL agus soláthraithe fuinnimh, Pobal Gnó, Baile Trasdula Ros Comáin	R4 2024
8	Iníúchadh a dhéanamh ar fhoinsí teasa fuinnimh in-athnuaite lena n-áirítear caidél teasa a shuiteáil ag aonaid chónaithe atá ann cheana chomh maith le forbairtí nua agus an acmhainneacht a bhaineann le gás in-athnuaite agus téamh ceantair, ag féachaint go cuí d'íogaireachtaí comhshaoil amhail Láithreáin Eorpacha agus íogaireachtaí a bhaineann le bithéagsúlacht, gabhdóirí íogaire daonna agus an cosaint chuí agus caomhnú a dhéanamh ar ghnéithe oidhreachta.	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Líon/luach na ndeontas Rialtais faighte in DZ le haghaidh iarfheistithe	Tithíocht, GNI, BSL agus soláthraithe fuinnimh, Baile Trasdula Ros Comáin	R4 2024

TÁBLA 5.2 GNÍOMHARTHA AN CHRÍOS DÍCHARBÓNAITHE					
	Gníomh	Leid	Rianú	Comhpháirtithe	Tréimhse
9	Chomh maith le ceanglais reachtúla, dul i dteagmháil leis an SEAI ar chlár iarfheistithe féideartha chun uasghrádú ar áitribh tráchtála atá ann cheana a chur chun cinn chun éifeachtúlacht fuinnimh an stoic foirgneamh reatha a bharrfheabhsú, deiseanna a chruthú chun fuinneamh in-athnuaite a úsáid, lena n-áirítear úsáid a bhaint as teaschaidéil agus roghanna in-athnuaite d'fhoirgnimh thráchtála, agus aird chuí á tabhairt ar íogaireachtaí comhshaoil amhail Láithreáin Eorpacha agus íogaireachtaí a bhaineann le bithéagsúlacht, gabhdóirí daonna íogaire agus an gá atá le cosaint agus caomhnú cuí gnéithe oidhreachta.	An tAonad um Ghníomh ar son na hAeráide	Rátálacha RFF, Léarscáil teasa fuinnimh, Líon/luach na ndeontas Rialtais faighte in DZ le haghaidh iarfheistithe, Líon/luach na ndeontas Rialtais faighte in DZ le haghaidh iarfheistithe	GNI, BSL agus soláthraithe fuinnimh, Pobal Gnó,	R4 2024
10	Bainfidh an RCC úsáid as an uirlis 'Gap to Target' agus as an gClár Pathfinder Foirgníochta chun tacú le hiarfheistiú foirgnimh na hEarnála Poiblí agus ba cheart an acmhainneacht d'fhoinsí teasa fuinnimh in-athnuaite a fhiosrú lena n-áirítear úsáid gáis in-athnuaite chomh maith le deiseanna téimh ceantair chun ídiú fuinnimh agus astaíochtaí carbóin a laghdú i bhfoirgnimh phoiblí, agus aird chuí á tabhairt ar íogaireachtaí comhshaoil mar Láithreáin Eorpacha agus íogaireachtaí a bhaineann le bithéagsúlacht, gabhdóirí íogaire daonna agus an gá atá le cosaint agus caomhnú cuí gnéithe oidhreachta.	Bainistíocht Sócmhainní/ Fuinnimh	Líon na dtionscadal críochnaithe agus dul chun cinn san uirlis bearna go sprice, Monatóireacht agus tuairisciú	ÚFIÉ	R1 2025

TÁBLA 5.2 GNÍOMHARTHA AN CHRÍOS DÍCHARBÓNAITHE					
	Gníomh	Leid	Rianú	Comhpháirtithe	Tréimhse
11	Dul i dteagmháil le húinéirí/áititheoirí chunfeasacht a fheabhsú chun eolas agus scileanna cuí a fhorbairt a theastaíonn chun feabhsuithe éifeachtúlachta fuinnimh i bhfoirgnimh oidhreachta a chumasú, lena n-áirítear speisialtóirí chun cabhrú le hiarfheistiú cuí a thuiscint, a shonrú agus a shuiteáil chun lorg carbóin a laghdú agus sláine ailtireachta agus oidhreachta a choinneáil. Scéim oideachais shaincheaptha a rolladh amach ina leith seo agus dul i ngleic le sruthanna maoinithe náisiúnta lena gcur i bhfeidhm, agus breithniú ar riachtanais chosanta comhshaoil á gcur chun cinn le linn oibreacha dá leithéid.	Oidhreacht	Dul i gcomhairle le sprioc-fhoirgnimh agus úinéirí, fostaithe speisialtóirí agus scéim curtha i bhfeidhm, líon na rannpháirtithe sa chlár, méid an mhaoinithe faighte, feabhsuithe RFF ar fud na bhfoirgneamh oidhreachta i DZ	Úinéirí foirgneamh SEC Baile Ros Comáin, SEAI, An Chomhairle Oidhreachta, Oifig na nOibreacha Poiblí, DHPLG	R1 2025

TÁBLA 5.2 GNÍOMHARTHA AN CHRÍOS DÍCHARBÓNAITHE					
	Gníomh	Leid	Rianú	Comhpháirtithe	Tréimhse
12	Dul i ngleic le Foirne Pleanála, Bóithre, Athbheochana Bailte, Forbairt Eacnamaíochta & Turasóireacht agus Forfheidhmithe Caipitil an RCC i bhforbairt, i ndearadh agus i maoiniú tionscadal lár an bhaile chun an gá le taisteal sa cheantar uirbeach a laghdú agus chun infhaighteacht agus glacadh iompair phoiblí a chur chun cinn mar thaca le lár baile atá dírithe ar choisithe. An lámhleabhar dearaidh do Bhóithre agus Sráideanna Uirbeacha a chur i bhfeidhm chun tacú le criosanna tosaíochta coisithe agus chun ceannasacht feithiclí a laghdú i lár an bhaile agus i gceantair chónaithe. Cur i gcrích na forbartha arna thacú ag an ngníomh seo a chur chun cinn ar bhealach a thugann aird chuí ar íogaireachtaí comhshaoil amhail an timpeallacht uisce glactha, bithéagsúlacht, láithreáin Eorpacha agus cáilíocht an aeir áitiúil.	Forbairt Eacnamaíochta	Ionchorprú mórthionscadail athghiniúna/ infreastruchtúir ag an gcéim soláthair agus deartha. Tionscadail ar tugadh aghaidh orthu	Foireann Caipitil Forfheidhmithe Bóithre Comhshaol, TII, DHPLG, NTA, JTF/ ZEVI, Foireann Bhaile Ros Comáin, SEAI, An Chomhairle Oidhreachta, DHPLG	R4 2024
13	Rachaidh RCC i dteagmháil le soláthraithe seirbhísí iompair tuaithe agus le pobail chun iniúchadh a dhéanamh ar na bealaí is éifeachtaí ina bhfreastalaíonn siad ar riachtanais na bpobal agus chun iompar poiblí agus taisteal gníomhach a fheabhsú agus a chur chun cinn. Cuirfidh an RCC leathnú ar straitéisí soghluaisteachta san ionad oibre taistil níos cliste chun cinn ar fud limistéar DZ.	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Tuarascáil tugtha chun críche ar rannpháirtíocht le hiompar tuaithe agus gineadóirí turas mór sa DZ, líon nó straitéisí soghluaisteachta san ionad oibre críochnaithe do DZ	Fostóirí Móra, Cúram Sláinte, soláthraithe oideachais agus Seirbhíse	R1 2025

TÁBLA 5.2 GNÍOMHARTHA AN CHRÍOS DÍCHARBÓNAITHE					
	Gníomh	Leid	Rianú	Comhpháirtithe	Tréimhse
14	Scrúdóidh RCC infheistíocht i bhfeithiclí leictreacha (EV), an acmhainneacht le haghaidh saoráidí luchtaithe méadaithe agus an suíomh optamach dóibh seo i gcomhar le gnólachtaí agus pobail áitiúla, ag féachaint go cuí d'íogaireachtaí comhshaoil amhail oidhreacht, bithéagsúlacht, láithreáin Eorpacha, gabhdóirí daonna íogaire, agus acmhainn greille atá ar fáil.	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Suímh oiriúnacha a shainaithint, luchtairí a suiteáladh agus a oibríonn, líon na n-uaireanta/ feithicle luchtaithe in aghaidh an lae	ZEVI, Regen Baile, Forbairt Eacnamaíoch & Turasóireacht, SEAI, Baile Trasdula Ros Comáin	R1 2024
15	Déanfaidh RCC forbairt straitéise bainistíochta dramhaíola don DZ a chur chun cinn chun tuiscint ar shruthanna dramhaíola laistigh den DZ a éascú, ag tacú le bainistíocht éifeachtach ag an bhfoinse seachas ag deireadh a ré.	Timpeallacht	Scéim um chosc ar dhramhaíl bia forbartha agus ag feidhmiú, Scéim aischuir Éarlais ar siúl, Saoráidí athchúrsála poiblí feabhsaithe ag leibhéal na sráide (m.sh. araid gréine) agus ag Láithreán Taitneamhachta Cathartha Ros Comáin, Líon na n-imeachtaí feasachta/oiliúna a rinneadh	DECC, Tithíocht, REPAK, Soláthraí seirbhíse dramhaíola, Baile Trasdula Ros Comáin	R1 2025
16	Tús a chur le staidéar ar an bpoitéinseal d'fhoinsí teasa malartacha, lena n-áirítear poitéinseal Geoiteirmeach, laistigh de limistéar DZ Bhaile Ros Comáin le haghaidh feidhmeanna cónaithe, tráchtála, pobail agus earnála poiblí/ institiúide	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Staidéar a thabhairt chun críche agus moltaí a chur i bhfeidhm	Tithíocht, BSL, GNI, DECC	R4 2025
17	Clár úinéirí tí leasmhara a fhorbairt trí EOI chun barainneachtaí scála a éascú do thionscadail iarfheistithe chun rochtain ghrúpa ar lascaíní, airgeadas glas agus tacaíochtaí atá ar fáil laistigh de limistéar DZ a chur chun cinn.	An tAonad um Gníomh ar son na hAeráide	Próiseas EOI a chríochnú agus freagraí a mheasúnú, clár a thiomsú Freagairt a shlógadh agus iarfheistiú a chur i bhfeidhm	BSL, GNI DECC	R4 2024

TÁBLA 5.2 GNÍOMHARTHA AN CHRÍOS DÍCHARBÓNAITHE					
	Gníomh	Leid	Rianú	Comhpháirtithe	Tréimhse
18	Iniúchadh a dhéanamh ar chomhoibriú féideartha le hoibreoirí talmhaíochta laistigh den DZ maidir leis an bhféidearthacht chun monatóireacht agus laghdú a dhéanamh ar astaíochtaí GCT i gcomhar le gníomhaireachtaí comhairleacha agus institiúidí 3ú leibhéal.	Bóithre (BBO)	Rannpháirtithe agus gníomhaireachtaí fostaithe, Córas monatóireachta saincheaptha curtha chun cinn	Teagasc, DAFM, Aonad Gníomhaíochta Aeráide	R4 2026

6. CUR I BHFEIDHM AGUS TUAIRISCIÚ

6.1 PLEANÁIL DON CHUR I BHFEIDHM

Cuirfidh Comhairle Contae Ros Comáin an Plean Gníomhaíochta Aeráide i bhfeidhm. Cé go n-éilíonn an plean cur chuige uile-Chomhairle, tá úinéireacht an Phlean i seilbh an Aonaid Ghníomhaíochta Aeráide atá faoi láthair faoi Rannóg Comhshaoil Chomhairle Contae Ros Comáin.

Bunaíodh an tAonad um Ghníomhaíocht Aeráide i gComhairle Contae Ros Comáin in 2023. Áirítear ar an bhfoireann seo Comhordaitheoir Gníomhaíochta Aeráide, Oifigeach Gníomhaíochta Aeráide agus Oifigeach Gníomhaíochta Pobail ar son na hAeráide. Déanann an Rannóg Bainistíochta Fuinnimh agus Sócmhainní tuairisciú ar úsáid fuinnimh agus ar astaíochtaí carbóin mar chuid de ghníomhaíochtaí agus oibríochtaí an RCC.

Is é príomhról an Aonaid um Ghníomhaíocht Aeráide gníomhaíocht aeráide a phríomhshruthú i ngníomhaíochtaí Chomhairle Contae Ros Comáin, monatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm ghníomhaíochtaí an Phlean Gníomhaíochta Aeráide agus comhordú a dhéanamh ar thuairisciú agus ar mheasúnú an Phlean, tar éis do na Comhaltaí Tofa é a ghlacadh. Faigheann an croí-Aonad Gníomhaíochta ar son na hAeráide tacaíocht ón bhfoireann gníomhaíochta aeráide níos leithne ar fud na heagraíochta ar a bhfuil ionadaithe sinsearacha ó gach roinn agus a bhfuil úinéireacht acu ar ghníomhartha ar leith sa Phlean. Beidh an tAonad um Ghníomhú ar son na hAeráide mar phointe teagmhála freisin don phobal le foghlaim faoi ghníomhaíocht aeráide sa Chontae.

Oibreoidh Comhairle Contae Ros Comáin le chéile agus i gcomhpháirtíocht le raon príomh gheallsealbhóirí chun tacú le seachadadh an Phlean seo. Is féidir leis na comhpháirtíochtaí seo deiseanna a sholáthar le haghaidh comhoibrithe ar thionscadail, comhfhoghlaim, tacaíocht theicniúil agus gearáil deiseanna maoinithe le linn chur i bhfeidhm ghníomhaíochtaí an Phlean.

Is léir freisin gur dúshlán trasteorann é an t-athrú aeráide; ní stopann sé ag teorainneacha polaitiúla agus geografacha. Mar sin, tá cur chuige réigiúnach aontaithe ag na húdaráis áitiúla i Lár na Tíre agus in oirthear CARO trínar féidir leo comhoibriú go dlúth le cur i bhfeidhm na bPleananna Gníomhaíochta ar son na hAeráide.

Tar éis an Plean a fhaomhadh, forbrófar Plean Forfheidhmithe/Achoimre do gach gníomh, a leagfaidh amach go mion conas a dhéanfar an gníomh a sheachadadh lena n-áirítear, ag tabhairt faoi deara an roinn atá freagrach agus na scálaí ama. Déanfaidh Comhairle Contae Ros Comáin uainiú na dtréimhsí tuairiscithe feidhmiúcháin inmheánacha a ailíniú le ceanglais tuairiscithe dul chun cinn earnála.

Geallsealbhóirí

Áirítear na nithe seo a leanas, ach níl siad teoranta dóibh, i raon na ngeallsealbhóirí a bhfuil baint acu le seachadadh gníomhaíochtaí an phlean:

- ▶ Údaráis áitiúla chomharsanachta an Longfoirt, na hIarmhí, Liatroim, Uíbh Fhailí, Shligigh, Mhaigh Eo agus na Gaillimhe,
- ▶ Oifig Réigiúnach Gníomhaithe Aeráide an Oirthir agus Lár na Tíre,
- ▶ Gníomhaireacht Fuinnimh Lár na Tíre
- ▶ An Grúpa Oiliúna Náisiúnta um Sheirbhísí Údarás Áitiúil
- ▶ Tionól Réigiúnach an Oirthir agus Lár na Tíre,
- ▶ An Ghníomhaireacht Bainistíochta Rialtais Áitiúil
- ▶ An Ghníomhaireacht Bainistíochta Cathrach agus Contae
- ▶ Bonneagar Iompair Éireann
- ▶ An tÚdarás Náisiúnta Iompair
- ▶ Fáilte Éireann
- ▶ An Líonra Rannpháirtíochta Poiblí
- ▶ Aoisbhá Éireann
- ▶ Comhairle na nÓg
- ▶ Eagraíochtaí Pobail agus Gnó

Is príomh gheallsealbhóirí iad gníomhaireachtaí rialtais agus eagraíochtaí earnála i seachadadh gníomhaíochtaí a bhaineann le ról na RCC mar thacadóir don phobal, ag gníomhú mar dhroichead i réimsí earnála nach bhfuil smacht díreach ag na húdaráis áitiúla orthu, m.sh. talmhaíocht, iompar, fuinneamh. Tá comhoibriú éifeachtach riachtanach chun briseadh amach as an smaointeoireacht chiúin agus chun cur chuige iomlánaíoch agus comhtháite a chinntiú i leith gníomhaíochta aeráide

6.2 MAOINIÚ AGUS COMHPHÁIRTÍOCHTAÍ

Chun dea-shampla a threorú agus chun an t-aistriú go sochaí atá neodrach ó thaobh na haeráide a bhrú chun cinn, beidh rochtain ag Comhairle Contae Ros Comáin ar mhaoiniú imleor le haghaidh tionscadal gníomhaíochta aeráide chun a spriocanna 2030 agus 2050 a bhaint amach. Féadfaidh údaráis áitiúla rochtain a fháil ar chineálacha éagsúla maoinithe amhail deontais rialtais, cistí Eorpacha, infheistíocht ón earnáil phríobháideach agus cómhaoiniú pobail. Aithnítear, cé go bhféadfadh glaonna maoinithe nua spriocdhírthe ar son na haeráide a bheith ar fáil amach anseo, go dtabharfaidh comhlachtaí maoinithe atá bunaithe cheana féin isteach nó go méadóidh siad leibhéal na sruthanna maoinithe chuig catagóirí atá dírithe ar ghníomhaíocht aeráide. Leanfaidh Comhairle Contae Ros Comáin de bheith gníomhach sa tóir ar dheiseanna maoinithe nua agus reatha ó chomhlachtaí Eorpacha agus Náisiúnta araon atá ailínithe lena cuspóirí gníomhaíochta aeráide.

Tá comhpháirtíochtaí mar phríomhghné freisin chun réitigh ísealcharbóin a bhaint amach don earnáil. Tá ról ag an earnáil phríobháideach cheana féin i dtreo an Chuspóra Náisiúnta Aeráide a bhaint amach agus is féidir leis an gcineál seo comhoibrithe cumais na hearnála a fheabhsú níos mó fós chun laghdú ar gháis cheaptha teasa na hÉireann a bhaint amach faoi 51% faoi 2030 agus a bheith neodrach ó thaobh aeráide de tráth nach déanaí ná 2050. Tá buntáistí ann freisin don earnáil rialtais áitiúil as a gcomhpháirtíocht leis an earnáil Tríú Leibhéal. Is féidir leis an earnáil Tríú Leibhéal saineolas taighde agus forbartha a sholáthar chun cabhrú le húdaráis áitiúla agus réitigh nuálacha a chur i bhfeidhm chun astaíochtaí gáis cheaptha teasa a laghdú agus oiriúnú don athrú aeráide. Is féidir leis na comhpháirtíochtaí seo cabhrú le húdaráis áitiúla rochtain a fháil ar dheiseanna maoinithe do thionscadail agus do thionscnaimh um ghníomhaíocht aeráide. Spreagfaidh agus éascóidh Comhairle Contae Ros Comáin comhoibriú leis an earnáil phríobháideach agus leis an earnáil Tríú Leibhéal nuair is féidir.

6.3 DUL CHUN CINN A RIANÚ TRÍ PHRÍOMHTHÁSCAIRÍ FEIDHMÍOCHTA

Leanfar d’fheidhmíocht ar sheachadadh éifeachtúlachta fuinnimh agus laghduithe astaíochtaí a bhaineann le bonneagar agus sócmhainní na Comhairle, mar atá forordaithe ag oibleagáidí aeráide náisiúnta, a rianú tríd an gcóras Monatóireachta agus Tuairiscithe (M&T) bunaithe arna bhainistiú ag Údarás Inbhuanaithe na hÉireann (SEAI).

Maidir le gníomhartha lasmuigh de seo, tá trí Phríomhtháscairí Feidhmíochta Earnála (PTF) ar cheann de na bealaí tuairiscithe chun dul chun cinn ar sheachadadh gníomhartha a chur in iúl. Tugann sé seo eolas d’fheidhmíocht na hearnála rialtais áitiúil maidir le gníomhaíocht aeráide.

Spreag beartas gníomhaíochta um aeráid neartaithe ag an leibhéal náisiúnta freagairt agus tiomantas diongbháilte ón rialtas áitiúil, mar earnáil. Tá an gealltanas seo leagtha amach i straitéis fhoilsithe an Chumann Bainistíochta Contae agus Cathrach (CCMA) thar ceann an rialtais áitiúil dar teideal Gníomh Éifeachtach ar son na hAeráide 2030⁶ (DECA 2021) a Sheachadadh.

Príomhbhreithniú don earnáil rialtais áitiúil ar an ról neartaithe seo ar ghníomhaíocht aeráide is ea an chuntasacht, agus go háirithe an cumas chun dul chun cinn a rianú, a thomhas agus a thuairisciú maidir le gníomh éifeachtach ar son na haeráide a sheachadadh ag leibhéal údaráis áitiúil agus earnála araon. Maidir leis seo, beidh ról suntasach ag PTF i gcónaí.

Bailíonn na CARO in éineacht leis an nGníomhaireacht Bainistíochta Rialtais Áitiúil (GBRÁ) sonraí ar bhonn bliantúil a bhaineann le raon téamaí lena n-áirítear:

- ▶ Acmhainní Gníomhaíochta Aeráide;
- ▶ Oiliúint um Ghníomhú Aeráide d’fhoireann na n-údarás áitiúil agus do chomhaltaí tofa;
- ▶ Gníomhartha seachadta;
- ▶ Tacaíocht fiontraíochta i réimse na gníomhaíochta aeráide;
- ▶ Éifeachtúlacht fuinnimh;
- ▶ Laghduithe astaíochtaí;
- ▶ Bearta taistil ghníomhaigh; agus
- ▶ Freagairt aimsire crua.

6 Arna fhoilsiú an 14ú Aibreán 2021: An Comhlachas Bainistíochta Contae agus Cathrach [CCMA] (2021): Gníomh Éifeachtach ar son na hAeráide 2030 a Sheachadadh: Straitéis earnáil na n-údarás áitiúil chun an Chairt um Ghníomhaíocht ar son na hAeráide agus an Plean Gníomhaíochta ar son na hAeráide a sheachadadh. Baile Átha Cliath: Gníomhaireacht Bainistíochta an Rialtais Áitiúil [GBRÁ]. Ar fáil ar líne ag: [delivering-effective-climate-action-2030.pdf \(lgma.ie\)](#)

Leanfaidh an earnáil le Príomhtháscairí Feidhmíochta a chur leis de réir mar is gá agus cuirfidh Comhairle Ros Comáin eolas ábhartha ar fáil de réir mar is gá, chun cuidiú le haird a tharraingt ar dhul chun cinn na hearnála rialtais áitiúil maidir le gníomhaíocht aeráide.

6.4 RIACHTANAIS AGUS SOCRUITHE TUAIRISCITHE

- ▶ Chun a chinntiú go bhfuil seachadadh tráthúil, déanfar monatóireacht ar chur i bhfeidhm an Phlean trí chóras rianaithe intí a fhorbrófar de réir Gníomh GL 5. Éascóidh an t-údarás áitiúil tuairisciú do chomhaltaí tofa ar bhonn bliantúil freisin.
- ▶ Leanfaidh Comhairle Contae Ros Comáin ag tuairisciú ar a gcuid spriocanna feidhmíochta fuinnimh agus astaíochtaí go bliantúil don SEAI tríd an Rannóg Bainistíochta Fuinnimh agus Sócmhainní.

Tuairisceoidh Comhairle Contae Ros Comáin go bliantúil ar a bhfeidhmíocht ar ghníomhaíocht aeráide trí PTF (mar a leagtar amach i gCuid 6.3) chun eolas a thabhairt d’fheidhmíocht na hearnála rialtais áitiúil ar ghníomhaíocht aeráide, mar chuid de Straitéis DECA 2030 an rialtais áitiúil.

- ▶ De réir cuid 3(w) de Chairt um Ghníomhaíocht Aeráide na nÚdarás Áitiúil, tuairisceoidh Comhairle Contae Ros Comáin go ráithiúil/go bliantúil chuig an Roinn Comhshaoil, Aeráide agus Comhshaoil ar dhul chun cinn ar ghníomhaíocht aeráide ag an leibhéal áitiúil mar chuid de sheachadadh an chuspóra náisiúnta aeráide. Déanfar dul chun cinn ar gach gníomh a thuairisciú trí uirlis tuairiscithe arna forbairt ag CARO.
- ▶ Aithníodh i bPlean Forfheidhmithe Náisiúnta na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe (SFI) 2018-2020 go bhfuil “ról ríthábhachtach le himirt ag an rialtas áitiúil maidir le beartais náisiúnta a aistriú ina ngníomhartha

praiticiúla inláimhsithe ar féidir leo cabhrú le cuspóirí na SFIanna a shainiú inár n-íompraíochtaí agus spriocanna aonair agus pobail.” Tá sé beartaithe sa Dara Plean Forfheidhmithe Náisiúnta de chuid na hÉireann maidir leis na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe 2022-2024 tógáil ar ról an rialtais áitiúil in Éirinn agus ionchorpraítear ann gníomhaíochtaí sonracha chun é sin a dhéanamh, lena n-áirítear

- ▶ Tionscnaimh atá ann cheana féin a léiriú, a roinnt agus tógáil orthu
- ▶ Tógáil cumais agus ardú feasachta
- ▶ Na SFI a neadú i gcreataí rialachais agus tuairiscithe
- ▶ Na SFI a ionchorprú laistigh de chreataí pleanála áitiúla
- ▶ Rannpháirtíocht sa Phobal

Aithnítear údarais áitiúla mar cheann de naoi “Mórghrúpa” de chuid Chlár 2030, a bhfuil ról ríthábhachtach acu i bhforbairt inbhuanaithe 31 agus leagann Clár 2030 béim freisin ar an ról ar leith atá ag údarais áitiúla agus ag pobail i bhforbairt inbhuanaithe uirbeach.

Tá Comhairle Contae Ros Comáin ag obair chun na SFIanna a chur chun cinn, lena n-áirítear tríd

- ▶ ionchorprú na SFI ina bPleananna Corparáideacha agus Forbartha Contae;
- ▶ comhpháirtíochtaí áitiúla agus/nó idirnáisiúnta a chomhcheangal/a bhunú;
- ▶ uirlis mapála a fhorbairt chun gníomhartha a bhaineann le SFI a mhapáil i limistéar na Comhairle
- ▶ soláthar oiliúna agus
- ▶ imeachtaí eolais a reáchtáil le grúpaí seachtracha lena n-áirítear ollscoileanna, PPN, Grúpaí na mBailte Slachtmhara agus Éire Chruthaitheach.

Imlíonn Aguisín A an gaol idir gach ceann de na Gníomhaíochtaí agus na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe.

ALIGNMENT OF ACTIONS WITH DELIVERING EFFECTIVE CLIMATE ACTION, 2030 (CARO, LGMA, CCMA ECCEP)							
Spriocanna DECA	1. Rialachas, ceannaireacht, agus comhpháirtíochtaí a chothú don ghníomhaíocht ar son na haeráide	2. Ár spriocanna maidir le hastaíochtaí carbóin agus éifeachtúlacht fuinnimh do 2030 agus 2050 a bhaint amach	3. Oiriúnú aeráide agus athléimneacht aeráide a sheachadadh		4. Gníomhú ar son na haeráide a spreagadh i bpobail áitiúla	5. Gníomhú ar son na haeráide san fhiontraíocht a spreagadh agus tacú leis an aistriú go geilleagar cuimsitheach, glan-nialas agus ciorclach	6. ‘Trasdul cóir’ a bhaint amach go háirithe do phobail a d’fhéadfadh a bheith faoi mhíbhuntáiste eacnamaíoch de bharr tionscadail a dhícharbónú
GL 1	*	*	*		*	*	*
GL 2	*	*	*		*	*	*
GL 3	*	*	*		*	*	*
GL 4	*	*	*		*	*	*
GL 5	*	*	*		*	*	*
GL 6	*	*	*		*	*	*
GL 7	*	*	*			*	
GL 8	*	*	*			*	*
BET 1	*	*				*	*
BET 2	*	*					
BET 3	*	*			*	*	*
BET 4	*	*	*		*	*	*
BET 5	*		*			*	*
BET 6	*	*	*				
BET 7	*	*					
BET 8	*	*			*	*	*
BET 9	*	*			*	*	*
BET 10	*	*			*	*	*
BET 11	*	*			*	*	*
BET 12	*	*	*		*	*	*
BET 13	*	*	*		*	*	*
NEGI 1	*	*	*		*	*	*
NEGI 2	*		*				*
NEGI 3	*	*	*		*	*	*
NEGI 4	*	*	*		*		*
NEGI 5	*				*	*	
NEGI 6	*	*	*		*	*	*
NEGI 7	*	*	*		*	*	*
NEGI 8	*	*	*		*		
NEGI 9	*	*	*		*	*	*
NEGI 10	*				*		
CRT 1	*	*	*		*	*	*
CRT 2	*	*	*		*	*	*
CRT 3	*	*	*		*	*	*
CRT 4	*	*	*		*	*	*
CRT 5	*		*		*		*
CRT 6	*	*	*		*	*	*
CRT 7	*	*	*		*	*	*
CRT 8	*	*	*		*	*	*
SRM 1	*	*	*		*	*	*
SRM 2	*	*	*		*	*	*
SRM 3	*	*	*		*	*	*
SRM 4	*	*	*		*	*	*
SRM 5	*	*	*		*		

B. TUARASCÁIL AR MHEASÚNACHT STRAITÉISEACH TIMPEALLACHTA

Amlíne Beartas Aeráide

1994

UNFCCC

Coinbhinsiún na Náisiún Aontaithe ar athrú aeráide – comhar idirnáisiúnta chun méaduithe ar theocht dhomhanda a theorannú agus aghaidh a thabhairt ar thionchair an athraithe aeráide

United Nations
Climate Change

2015

Comhaontú Pháras

Conradh idirnáisiúnta atá ceangailteach ó thaobh dlí a thugann aghaidh ar arduithe teochta domhanda agus a chuireann oiriúnú agus athléimneacht don athrú aeráide chun cinn

Clár Oibre na NA 2030

Tá sé mar aidhm ag spriocanna forbartha inbhuanaithe (SFInna) deireadh a chur le bochtaineacht, an phláinéid a chosaint agus saol agus ionchais gach duine a fheabhsú, i ngach áit

2018-'19

An tAcht Um Ghníomhú Aeráide Agus Um Fhorbairt Ísealcharbóin

Tugadh isteach Cuspóir Aeráide náisiúnta

Comhaontú Glas Don Ae

Dírítear ar an AE a dhéanamh den chéad mhór-roinn neodrach ó thaobh carbóin de faoi 2050

An Creat Náisiúnta Um Oiriúnú

Socraíonn sé comhthéacs d'earnálacha tábhachtacha agus d'údaráis áitiúla chun rioscaí agus leochaileachtaí a mheasúnú, cuireann sé gníomhaíochtaí chun feidhme chun athléimneacht aeráide a chur chun cinn agus gnéithe oiriúnaithe a phríomhshruthú

An Chairt Um Ghníomhú Ar Son Na Haeráide

Gealltanas na nÚdarás Áitiúil chun iarrachtaí ar ghníomhaíocht aeráide a mhéadú.

2020-'21

Dlí Aeráide An Ae

A dhéanann ceangal dlí ar spriocanna sa mhargadh glas, lena n-áirítear laghdú 55% ar astaíochtaí GCT a bhaint amach faoi 2030

An Tacht Um Ghníomhú Aeráide Agus Um Fhorbairt Ísealcharbóin (Leasú)

Léiríonn sé Dlí aeráide an AE – tugadh isteach buiséid charbóin uile-gheilleagair, uasteorainneacha earnála agus straitéisí le haghaidh oiriúnú agus maolú, maoirseacht agus tuairisciú.

Gníomh Éifeachtach Ar Son Na Haeráide 2030 A Sheachadadh

Léiríonn sé Dlí aeráide an AE – tugadh isteach buiséid charbóin uile-gheilleagair, uasteorainneacha earnála agus straitéisí le haghaidh oiriúnú agus maolú, maoirseacht agus tuairisciú.

Pleananna Gníomhaíochta Earnálacha Aeráide

Foilsithe trasna ranna Rialtais – tugann sé aghaidh ar na príomhrioscaí chun athléimneacht aeráide a thógáil

2022

Plean Náisiúnta Gníomhaithe Ar Son Na Haeráide 2023

Arna ullmhú faoi Acht 2021, leagtar amach treochlár go dtí 2025 chun astaíochtaí a laghdú 50% go dtí 2030 agus neodracht charbóin a bhaint amach faoi 2050

2023

Straitéis Fhadtéarmach Maidir Le Lagduithe Astaíochtaí Ghg

Leagann sé amach cosáin tascacha tar éis 2030 chun neodracht carbóin a bhaint amach

2024

Foirne Gníomhaíochta Aeráide Bunaithe in Údaráis Áitiúla

Plean Gníomhaithe Ar Son Na Haeráide Contae Ros Comáin

Comhairle Contae
Ros Comáin
Roscommon
County Council

Eochair

Idirnáisiúnta
AE
Náisiúnta

Tá an LACAP socraithe laistigh de chreat beartais atá ag athrú ón leibhéal idirnáisiúnta go dtí an leibhéal áitiúil a bhfuil sé mar aidhm aige na meicníochtaí go léir atá ar fáil a ailíniú faoi 2050 chun neodracht carbóin a bhaint amach. Déanann Fíor F2 thíos achoimre agus léiriú ar na naisc seo ar leibhéal náisiúnta.

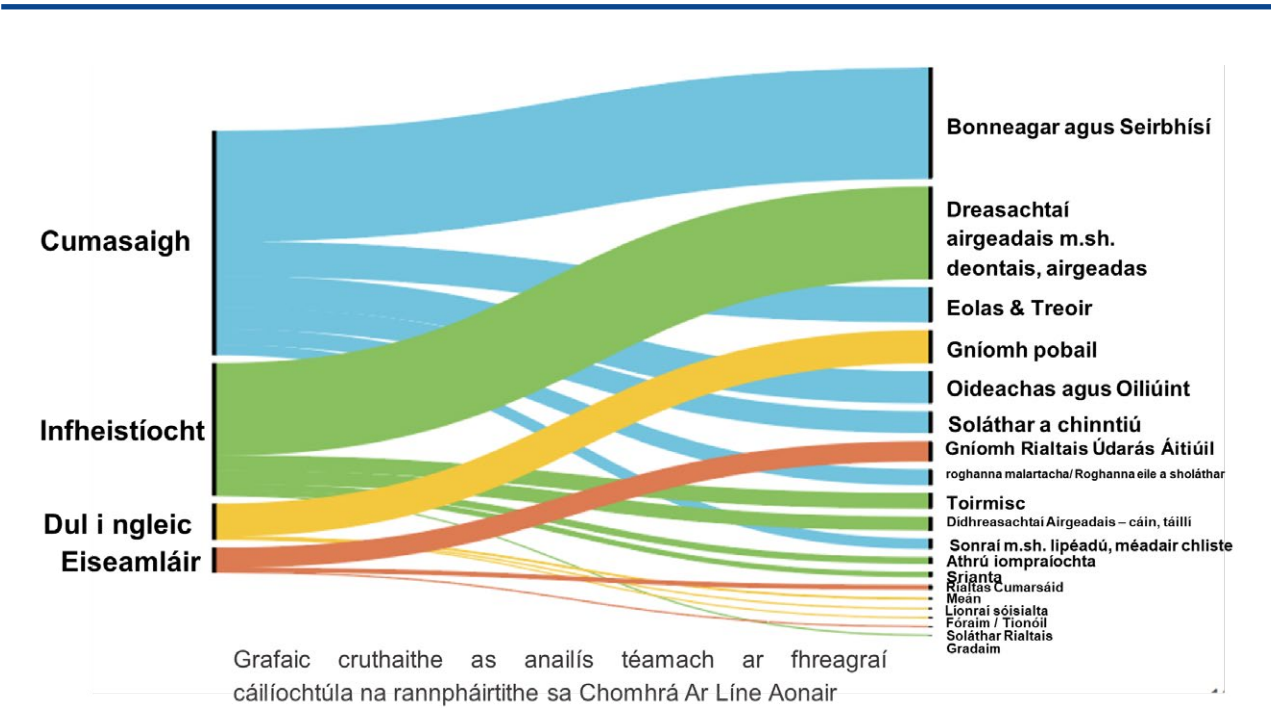

Fíor B2

In 2022, d'éascaigh an Chomhairle tionscnaimh rannpháirtíochta saoránach agus geallsealbhóirí, lena n-áirítear Idirphlé Náisiúnta an Rialtais ar Ghníomhú ar son na hAeráide (NDCA), go háirithe 'Comhrá Aeráide' áitiúla arna stiúradh ag an Líonra Rannpháirtíochta Poiblí (PPN). Tugann torthaí ó chlár NDCA 2022 le fios go bhfuil leibhéal ard feasachta ar athrú aeráide i measc mhuintir na hÉireann, agus tá siad ag iarraidh a bheith páirteach i ngníomh aeráide. Léiríodh freisin i dtorthaí chlár rannpháirtíochta 2022 go bhfuil toilteanas ann dul i mbun gnímh ar son na haeráide, ach b'fhéidir nach mbeadh a fhios ag daoine cé na gníomhartha is éifeachtaí nó cén áit ar cheart dóibh tosú ag gníomhú. Trí rannpháirtíocht na saoránach agus na ngeallsealbhóirí a chumasú tuilleadh is féidir na deiseanna a thugann aistriú chuig sochaí agus geilleagar atá neodrach ó thaobh carbóin de a bhaint amach, amhail gairmeacha beatha nua inbhuanaithe, tithe níos teo níos tiosaí ar fhuinneamh, roghanna taistil níos fearr, rogha tomhaltóirí níos inbhuanaithe, pleanáil spásúlachta chomhtháite, aer agus uisce níos glaine agus timpeallacht níos fearr do na glúine atá le teacht.

Déanann Fíor G3 achoimre ar roinnt de na riachtanais atá ag rannpháirtithe i 'Comhrá Aeráide' ar líne, mar chuid den Chomhphlé Náisiúnta ar Aeráide. Léiríonn sé go soiléir go bhfuil ról tábhachtach againn mar údarás áitiúil maidir

le cur ar chumas na saoránach dul i mbun gníomhaíochta aeráide, trí na seirbhísí a chuirimid ar fáil.

Fíor F3

(Foinse: An Roinn Comhshaoil, Aeráide & Cumarsáide/MCo)

AGUISÍN C. CLÁR DEISEANNA CRIOS DÍCHARBÓNAITHE BHAILE ROS COMÁIN						
	Deis	Tréimhse ionchasach	Tionchar	Raon Costas	Foinsí Maoinithe Féideartha	Stádas
1	Tógfaidh RCC cumas sa phobal áitiúil agus gnó chun tacú le héifeachtúlacht fuinnimh, cáilíocht uisce, réitigh nádúr-bhunaithe, teicneolaíochtaí in-athnuaite, íoslaghdú dramhaíola agus cur chun cinn an gheilleagair chiorclaigh i mbaile Ros Comáin.	Bua Tapa	Meánach	Íseal	Úsáid a bhaint as córais chumarsáide atá ann cheana féin, fosaigh saineolaithe earnála – SEAI, Teagasc, OPW srl.	Ar siúl
2	Tacú le forbairt gníomhaíochtaí pobalbhunaithe atá dírithe ar fhás an gheilleagair chiorclaigh laistigh den DZ, ag cur chun cinn úsáid beart nuálach chun aghaidh a thabhairt ar shruthanna dramhaíola sonracha i gcomhréir leis an ordlathas dramhaíola atá bunaithe.	Meánach	Ard	Ard	SEAI, tionscadail an AE, ciste gníomhaíochta pobail ar son na haeráide, acmhainní dílse na nÚdarás Áitiúil	Ar siúl
3	Tacú le Pobal Fuinnimh Inmharthana Bhaile Trasdula Ros Comáin i bhforbairt agus i gcur i bhfeidhm Plean Bainistíochta Fuinnimh do cheantar baile Ros Comáin níos leithne, ag ionchorprú an Chrios Dícharbónaithe.	Bua Tapa	Meánach	Íseal	ÚFIÉ	Pleanáilte
4	Dul i ngleic le grúpaí bailte slachtmhara, le gnólachtaí agus leis an bpobal feirmeoireachta maidir le rannchuidiú féideartha na bainistíochta comhshaoil agus na talmhaíochta san aistriú chuig DZ ísealcharbóin inbhuanaithe.	Fada	Ard	Ard	SEAI, DAFM, Teagasc, Gníomhú Pobail ar son na hAeráide	Níor thosaigh

AGUISÍN C. CLÁR DEISEANNA CRIOS DÍCHARBÓNAITHE BHAILE ROS COMÁIN						
	Deis	Tréimhse ionchasach	Tionchar	Raon Costas	Foinsí Maoinithe Féideartha	Stádas
5	Measúnú riosca agus leochaileachta athraithe aeráide a fhorbairt, lena n-áirítear sócmhainní bonneagair agus dobharlaigh a aithnítear a bheith leochaileach faoin RBMP. Tosaíocht a thabhairt do réitigh atá bunaithe ar an dúlra i gcur i gcrích gach forbartha laistigh den chrios dícharbónaithe ailínithe leis an Straitéis Forfheidhmithe Náisiúnta do Réitigh Dúlra do bhainistiú rith chun srutha uisce báistí agus uisce dromchla i gceantair uirbeacha, agus do cosaint dobharlach atá i mbaol éifeachtaí an athraithe aeráide	Meánach	Meánach	Meánach	Forbairt Phríobháideach, DPGLG, Taisteal Gníomhach, Tithíocht do Chách, OOP, LAWPRO	Ar siúl
6	Iníúchadh agus mapáil éiceolaíochta agus bithéagsúlachta ar thalamh faoi úinéireacht údaráis áitiúil a ionchorprú laistigh den DZ sna pleananna oidhreachta agus bithéagsúlachta atá le teacht. Aithnigh limistéir atá oiriúnach le hathchóiriú/leithghabháil carbóin mar chuid den phróiseas seo. Na cleachtais bhainistíochta inbhuanaithe i bPáirc Loch na bhFiann a chur chun cinn chun tacú le stádas “Bratach Glas” a bhaint amach. Forálacha na Straitéise Bainistíochta Crann a chur i bhfeidhm i ngach limistéar feidhme RCC laistigh den DZ chun sláinte ceannbhrait agus leathnú a chur chun cinn agus chun seirbhísí éiceachórais agus bithéagsúlacht a fheabhsú.	Meánach/ Fada	Meánach	Meánach	Cistí dílse na nÚdarás Áitiúil/CBanna, Forbróirí príobháideacha, cistí pobail	Pleanáilte ach níor cuireadh tús leis

AGUISÍN C. CLÁR DEISEANNA CRIOS DÍCHARBÓNAITHE BHAILE ROS COMÁIN						
	Deis	Tréimhse ionchasach	Tionchar	Raon Costas	Foinsí Maoinithe Féideartha	Stádas
7	Díriú ar fhorbairtí cónaithe reatha agus beartaithe agus/nó nua chun éifeachtúlachtaí fuinnimh agus laghduithe astaíochtaí carbóin a bharrfheabhsú, lena n-áirítear feidhmiú céimneach na gcóras bainistíochta fuinnimh agus méadair chliste chuig tithíocht shóisialta faoi úinéireacht na comhairle. Cláir oideachais a fhorbairt d'úsáideoirí na teicneolaíochta nua i mbainistíocht éifeachtach fuinnimh	Bua Tapa	Ard	Meánach	SEAI, BSL, Tithíocht do Chách/DHPLG	Pleanáilte ach nór cuireadh tús leis
8	Fiosraigh foinsí teasa fuinnimh in-athnuaite lena n-áirítear suiteáil caidél teasa ag aonaid chónaithe atá ann cheana féin chomh maith le forbairtí nua agus an poitéinseal a bhaineann le gás in-athnuaite agus téamh ceantair. Clár úinéirí tí leasmhara a fhorbairt trí EOI chun barainneachtaí scála a éascú do thionscadail iarfheistithe chun rochtain ghrúpa ar lascaíní, airgeadas glas agus tacaíochtaí atá ar fáil laistigh de limistéar DZ a chur chun cinn. Scéim a thionscnamh agus a chur i bhfeidhm chun díriú ar thionscadail aitheanta.	Meánach	Ard	Ard	SEAI, BSL, Tithíocht do Chách, Ciste Pobail um Ghníomhú ar son na hAeráide	Pleanáilte ach nór cuireadh tús leis
9	Bainfidh an RCC úsáid as Clár Pathfinder an SEAI chun tacú le hiarfheistiú foirgnimh na nÚdarás Áitiúil. Déanfar iniúchadh ar fhoinsí teasa fuinnimh in-athnuaite lena n-áirítear úsáid gás in-athnuaite, deiseanna téimh ceantair agus bearta caomhnaithe uisce chun ídiú fuinnimh agus astaíochtaí carbóin ag foirgnimh phoiblí a laghdú.	Meánach	Ard	Ard	SEAI, acmhainní LA	Pleanáilte ach nór cuireadh tús leis

AGUISÍN C. CLÁR DEISEANNA CRIOS DÍCHARBÓNAITHE BHAILE ROS COMÁIN						
	Deis	Tréimhse ionchasach	Tionchar	Raon Costas	Foinsí Maoinithe Féideartha	Stádas
10	Dul i ngleic le foirne pleanála, bóithre agus iompair, Forbairt Eacnamaíochta & Turasóireacht agus Forfheidhmithe Caipitil an RCC maidir le forbairt, dearadh agus maoiniú tionscadal lár an bhaile lena n-áirítear bearta Taisteal Gníomhach. Áireofar ar na tosaíochtaí an gá atá le taisteal sa cheantar uirbeach a laghdú agus infhaighteacht agus glacadh iompar poiblí a chur chun cinn mar thaca le lár baile atá dírithe ar choisithe.	Bua Tapa	Ard	Ard	URDF, Taisteal gníomhach, ORIS	Ar siúl
11	Rachaidh RCC i dteagmháil le soláthraithe seirbhísí iompair tuaithe agus le pobail chun iniúchadh a dhéanamh ar na bealaí is éifeachtaí ina bhfreastalaíonn siad ar riachtanais na bpobal agus chun iompar poiblí agus taisteal gníomhach a fheabhsú agus a chur chun cinn.	Bua Tapa	Ard	Meánach	NTA, TFI/ Nasc Tuaithe na hÉireann, Oibreoirí príobháideacha, Fostóirí agus institiúidí, RLP,	Ar siúl
12	Scrúdóidh RCC infheistíocht i bhfeithiclí leictreacha (EV), an acmhainneacht le haghaidh saoráidí luchtaithe méadaithe agus an suíomh is fearr dóibh seo i gcomhar le gnólachtaí agus pobail áitiúla.	Bua Tapa	Ard	Meánach	ZEVI, Pobal, SEAI	Ar siúl
13	Straitéis bainistithe dramhaíola a fhorbairt do cheantar DZ chun tuiscint ar shruthanna dramhaíola laistigh den DZ a éascú, tacú le cuíchóiriú láithreán taitneamhachta agus bainistíocht éifeachtach ag an bhfoinse seachas ag deireadh a ré.	Bua Tapa	Ard	Meánach	REPAK, Foireann Bhaile Ros Comáin, Comhlachas Tráchtála, PPN, Tithíocht, Comhshaol	Pleanáilte ach nór cuireadh tús leis

AGUISÍN C. CLÁR DEISEANNA CRÍOS DÍCHARBÓNAITHE BHAILE ROS COMÁIN						
	Deis	Tréimhse ionchasach	Tionchar	Raon Costas	Foinsí Maoinithe Féideartha	Stádas
14	Leanúint ar aghaidh ag feidhmiú tionscnamh na Scoileanna Glasa i mbunscoileanna agus i scoileanna dara leibhéal i mBaile Ros Comáin. Déanfar iniúchadh níos mine ar an bhféidearthacht tionscnaimh feasachta agus athraithe a dhéanamh faoi ghníomhaíochtaí DZ.	Bua Tapa	Ard	Íseal	Comhshaol, An Taisce, rialtas láir, An Roinn Oideachais	Leanúnach

